

101 SORUDA ULUSLAR ARASI CEZA MAHKEMESİ

Günel KURŞUN

ANKARA,2011

İnsan Hakları Gündemi Derneği

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının yaygınlaştırılması amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir. Kitapta yer alan metinlerin yeniden basımı konusunda lütfen İnsan Hakları Gündemi Derneği'ne danışınız.

Birinci Baskı: Ankara 2011

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

ANKARA

Güniz Sok. 38/8 06700 Kavaklıdere-Ankara/TÜRKİYE

Tel: 0312 428 06 10-11 Faks: 0312 428 06 13

E-mail: posta@rightsagenda.org

www.rightsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Caddesi No:39 Kat: 5/502 Galeri Mazhar İş Merkezi

Alsancak-İzmir/TÜRKİYE

Tel: 0232 464 20 26 Faks:0232 464 20 26

DİYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza, Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE

Tel:0412 228 79 42 Faks: 0412 228 79 36

Bu kitap İngiltere Büyükelçiliği'nin maddi katkılarıyla basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	1
Önsöz.....	3
1. Uluslararası Ceza Mahkemesi nedir?.....	5
2.Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) adı nereden gelir? Mahkeme nerededir?....	5
3. UCM'ye kadar geçen dönem içerisinde dünyada nasıl gelişmeler yaşandı?.....	5
4. Roma Statüsü nedir?.....	6
5. UCM ne zaman kurulmuştur?.....	7
6. UCM ne işe yarar?.....	7
7. UCM'de kimler yargılanabilir?.....	8
8. UCM ne zaman işlenen suçları yargılar?.....	8
9. UCM'nin ulusal mahkemeler üzerindeki etkisi ne olacaktır?.....	9
10. Mahkeme, hangi durumlarda uluslararası hukukça tanımlanmış ağır suçları işlediği şüphesi bulunan bireyler hakkında dava açabilir?.....	9
11. Mahkemede hangi olaylar hakkında dava açılacağına kim karar verir?.....	10
12. Roma Statüsü'ne mümkün olduğunca çok devletin taraf olması niçin gereklidir?.....	10
13.Yargılamalar neden suçun işlendiği ülkelerdeki mahkemelere bırakılamaz?	11
14. Evrensel yargı yetkisi ne demektir?	11
15.Niçin ihtiyaç duyulduğunda bir geçici (ad hoc) UCM kurulmuyor?	12
16. Daimi bir UCM'nin avantajı nedir?	12
17. Devletler UCM'ye neden para harcasınlar?	12
18. UCM'de siyasi yönlendirmeli soruşturma ve kovuşturmalar olmaz mı?	13
19. UCM'de tam olarak hangi suçlar yargılanabilir?	13
20. Saldırı suçu ne anlama gelir?.....	13
21. Soykırım ne demektir?.....	14
22. Soykırım suçu nedir?.....	14
23. Uluslararası Ceza Mahkemesi hangi soykırım eylemlerini yargılayabilir?	15
24. Soykırım suçunun kapsamı eleştirilebilir mi?.....	15
25. Cinsel tecavüz bir soykırım suçu olabilir mi?.....	16

26. Holokost nedir?.....	17
27. Başkalarını soykırım suçu işlemeye teşvik eden kimseler de sorumlu mudur?... 17	17
28. Soykırım suçu işleyenlere ya da işlemeye teşebbüs edenlere yardım edenler suçlu mudur?	17
29. Soykırım suçunun oluşması için bir grubun tamamen ya da bir bölümünün yok edilmesi mi gerekir? Yok etme amacını gütmek suçun oluşması için yeterli midir?.....	17
30. Kimler soykırım suçuyla yargılanabilir?	18
31. İnsanlığa karşı suçlar terimi nereden gelir?.....	18
32. İnsanlığa karşı suçların diğer sıradan suçlardan ne farkı var?.....	18
33. İnsanlığa karşı suçları meydana getiren eylemler nelerdir?	19
34. İnsanlığa karşı suçlar ile silahlı çatışmalara yönelik herhangi bir bağlantı kurulması gerekir mi?	20
35. Savaş suçları ne anlama gelir?.....	21
36. Statüde savaş suçları nasıl tanımlanmaktadır?.....	21
37. UCM, iç savaşlardaki savaş suçlarıyla suçlanan kişileri ne zaman yargılayabilir?	23
38. Statüde öngörülen uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında işlenen savaş suçları nelerdir?	23
39. Mahkeme nasıl bir yapıya sahiptir?.....	24
40. Statüde adil yargılanma hakkı tanımlı mı?.....	24
41. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanan tüm kişilere peşinen suçlu muamelesi mi yapılacaktır?.....	25
42. Soruşturma sırasında şüphelilerin ve sanıkların hakları nelerdir?	25
43. Savcının, sanığın masumiyetini belirten bir kanıtı ileri sürme konusunda bir görevi var mı?	26
44. UCM'de bir delil hukuka aykırı olarak elde edilirse ne olur?	26
45. Eğer kişi suçunu kabul ederse ne olur?	26
46. Sanık, yakalamadan sonra hangi haklara sahiptir?	26
47. UCM'de sanığın avukat bulundurmaya hakkı var mı?	27
48. Sanık, UCM'nin çalışma dillerinden birini anlayamıyor veya konuşamıyorsa ne olacak?	27
49. Sanığın diğer hakları nelerdir?	27

49. Sanığın istinafa başvurabilme hakkı var mı?.....	27
50. İstinaftan sonra yeni bir delil ile karşılaşılırsa ne olacak?	27
51. Devletler UCM ile işbirliği yapacaklar mı?.....	28
52. Taraf devletlerin UCM ile işbirliğine yönelik temel yükümlülüğü nedir?	28
53. Taraf devletler diğer devletlerle varolan ulusal işbirliği usullerini kullanabilirler mi?	28
54. Statüye taraf olamayan devletlerin UCM ile işbirliği yapma zorunluluğu var mıdır?	28
55. Taraf devletler bir soruşturma ya da kovuşturma sırasında hangi yardımı sağlamak konusunda anlaşmış durumdadır?	29
56. Taraf devletlerin bir tutuklama ya da teslim için talep aldıklarında ne yapmaları gerekir?	29
57. Ulusal hukuk vatandaşların iade edilmesini yasaklıyorsa ne olacak?.....	30
58. Taraf devletlerin sağlamak zorunda oldukları diğer işbirliği biçimleri nelerdir?..	30
59. UCM tarafından mahkûm edilen kişiler cezalarını nerede çekecekler?.....	30
60. Ulusal hukukun yetersiz olduğu durumda, bir talebin ertelenmesine ya da reddine izin verilir mi?	30
61. Bir devletin hukuk sisteminde soruşturma, kovuşturma ya da kabul edilebilirlik itirazı halen derdestse, yine de UCM'nin talebine uyma mükellefiyeti var mı?.....	31
62. Bir devlet talebe uymanın ulusal güvenliğine zarar vereceğini düşünürse ne olacak?	31
63. Genel olarak değerlendirildiğinde Roma Statüsü hangi hukuk sisteminin etkisinde kalmaktadır?.....	31
64. Roma Statüsü'nün imzalanma ve onaylanma durumu nedir? Kaç ülke onaylamıştır?.....	32
65. Belli başlı “büyük” ülkelerin Statüyü onaylamadığı doğru mu?.....	32
66. UCM karşısında Türkiye'nin durumu nedir?.....	34
67. AB Süreci Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması konusunda etkili midir?..	37
68. Türkiye, uluslararası süreci ne ölçüde takip ediyor?.....	37
69. Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması konusunda sivil toplumda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?.....	38
70. Bu konuda başka internet kaynakları nelerdir?.....	38
71. UCM'de halihazırda hangi davalar görülmektedir?.....	39

72. Uganda’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?.....	39
73. Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?.....	40
74. Orta Afrika Cumhuriyeti’nde neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?..	42
75. Sudan’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?.....	43
76. Kenya’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?.....	45
77. Libya’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?.....	46
78. Diğer ülkeler hakkında herhangi bir soruşturma oluyor mu?.....	48
79. Yürüyen soruşturma ve davaların tümünün Afrika ile ilgili olması bir tesadüf mü?.....	48
80. “Mavi Marmara” olayı nedir, konunun UCM ile ilgisi var mıdır?.....	49
81. Geçmişle yüzleşme ne demektir? Ne işe yarar?.....	51
82. Güney Afrika’da geçmişle yüzleşme nasıl yapıldı?.....	51
83. UCM, Türkiye için bir tehdit mi?.....	52
84. Dersim, Kahramanmaraş ve Çorum olayları ve benzerleri ile 12 Eylül darbesi sorumluları UCM’ye götürülebilir mi?.....	52
85. Kürt sorunu, Kıbrıs sorunu, Ermeni sorunu gibi kadim dış politika problemlerine UCM’nin etkisi ne olabilir?.....	53
86. Kadın ve UCM konusunda neler söylenebilir?.....	53
87. Cinsel şiddet suçları Statüde nasıl tanımlanmaktadır?.....	53
88. Mahkemede kadınlar yargıç olarak görev yapıyorlar mı?.....	54
89. UCM’nin kadın mağdurlara ve tanıklara koruma sağlama yükümlülüğü varmı?..	54
90. Kadın mağdurlar ve tanıklar nasıl korunmaktadır?.....	54
91. Çocuk ve UCM konusunda neler söylenebilir?.....	55
92. Çocuklara yönelik suçların hangileri UCM’nin yargı alanı içerisine girmektedir?.....	55
93. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “çocukların zorla nakli” ne anlama gelir?.....	56
94. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “köleleştirme” ne anlama gelir?.....	56
95. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “çocuk askerler” ne anlama gelir?.....	57

96. UCM'nin 18 yaşından küçük çocukları yargılama yetkisi var mı?.....	58
97. UCM'nin mağdur veya tanık konumundaki çocuklara koruma ve destek sağlama yükümlülüğü var mı?.....	58
98. Mahkemede, çocuklara yönelik şiddet konusunda uzman kişilerin görevlendirilmesi nasıl düzenlenmektedir?.....	59
99. UCM'de soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuklara yönelik koruyucu tedbirlerin alınması nasıl düzenlenmektedir?.....	59
100. UCM'de mağdurların ve mağdur ailelerin desteklenmesi nasıl düzenleniyor?..	60
101. UCM, uluslararası ceza hukuku alanında her şey mi demek, hiçbir şey mi?.....	60
Kaynakça.....	61
EK:.....	63
ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ ROMA STATÜSÜ.....	63

Sunuş

Uluslararası Ceza Mahkemesi, insancıl hukuk kapsamındaki kimi suçları kovuşturan ve 20. yüzyılın sonlarında kurulup 21. yüzyılda uluslararası insancıl hukukun egemenliğine katkı yapan ilk uluslar-üstü mekanizmadır. Bu haliyle insanlığa karşı işlenen en ağır suçların faillerinin cezasız bırakılmaması yönünde büyük bir adımı temsil eden ve kuruluşundan bu yana 117 ülkenin yargı yetkisini tanıdığı Mahkeme, henüz ilk örneklerini gördüğümüz çalışmalarıyla, insan hakları hukuku açısından da yeni bir döneme işaret etmektedir.

Mahkemenin yargı yetkisine giren soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçunun yeryüzünde işlenmiş en ciddi suçlar olduğu ve bu suçların gerçekte dünyanın barış, güvenlik ve esenliğini tehdit eden eylemler olduğu, Roma Statüsü'nün Dibace bölümünde de ifade edilmektedir. Bundan onbeş yıl önce böyle bir yapının kurulması ancak bir hayal iken, bugün mahkemenin çalıştığını görmek Uluslararası Ceza Hukuku ve İnsan Hakları Hukukunun ne kadar dinamik alanlar olduğunu da anlamamıza yardımcı olacaktır.

Türkiye farklı nedenlerle, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü'ne taraf olmamıştır. Türkiye'nin Statü'yü onaylamasına karşı çıkan söylemler, çoğu zaman bu Mahkeme'nin işlev ve yetkilerinin doğru anlaşılamamasından, kimi zaman da sorunlarla yüzleşebilme eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu alandaki çalışmaların akademik düzeyde olması ve sivil toplum kuruluşları ile ilgili hükümet kurumlarının yararlanabileceği kaynakların bulunmaması, bu eksik ve zaman zaman yanlış bilgilenmelerin en önemli nedenlerindendir.

Elinizdeki kitap, bu alandaki açığın kapatılmasına katkıda bulunması ümidiyle hazırlanmıştır.

Sağladığı mali destekle bu kitabın hazırlanmasını mümkün kılan İngiltere Büyükelçiliği'ne teşekkürlerimizi sunuyoruz. Aynı şekilde, Derneğimizin Genel Sekreteri ve aynı zamanda Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Günal Kurşun'a bu eserin hazırlanması konusunda gösterdiği özveri ve yaratıcı çabası için teşekkürü bir borç biliyoruz.

Kitabın, Türkiye'de konuya ilgili duyan gerek sivil toplum gerek hükümet kurumlarına bir nebze de olsa rehberlik etmesi ve ışık tutması dileğiyle...

Orhan Kemal Cengiz
İnsan Hakları Gündemi Derneği Başkanı

Önsöz

“Mahkemenin kuruluşu hala, gelecek nesiller için bir umut hediyesidir ve evrensel insan hakları ve hukukun üstünlüğü yolunda ileriye yönelik atılan dev bir adımdır.”

Kofi Annan, BM Genel Sekreteri,

18 Temmuz 1998, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü İmza Töreni,

1998 yılında Roma Statüsü imza töreninde dönemim BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın bu sözlerini ilk okuduğumda, diplomasi çevrelerinde sıklıkla söylenen edebi ancak uygulamada pek sonuç doğurmayan yapılardan birinin imza törenindeki hamasi konuşmaların bir parçası olduğunu düşünmüştüm. Geçen yıllar içinde, bu düşüncemin önyargılı ve haksız bir hüküm olduğunu tarih gösterdi. 1999 yılında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'nin kuruluş çalışmalarını yürütürken ilk kez adını duyduğum Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ile ilgimi, o günden bu yana hiç kesmediğim gibi, artırarak devam ettirmeye gayret ettim. 2002 yılında Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'nde başlattığımız “Uluslararası Yargı ve Evrensel Adalet Projesi” çerçevesinde 2002 ile 2005 yılları arasında UCM Koordinatörlüğünü yürüttüm. 2004 ve 2005 sonbaharlarında UCM'nin 3. ve 4. Taraf Devletler Asamblelerini La Haye-Hollanda'da izledim. 2003 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü nezdinde savunduğum “Soykırım Suçu” başlıklı yüksek lisans tezimin konusunu belirlememde de UCM'nin büyük payı oldu. UCM'nin, bir akademisyenin akademik hayatı boyunca yazacağı yüksek lisans, doktora, doçentlik tezleri ile tüm makalelerini bu konuda yazsa, yine de boş noktalar bırakacak genişlikte bir konu olduğuna inanıyorum. Akademik kariyerimin yanı sıra, sivil toplum çalışmalarında da UCM'den çok yararlandım. 2003 Eylül'ünde Ankara'da bir grup insan hakları savunucu ile yaptığımız toplantı sonrasında, Haziran 2005'te Türkiye'nin UCM'yi kuran Roma Statüsü'ne taraf olması konusunda faaliyet gösteren UCM Türkiye Koalisyonu'nu kurduk. UCM Koalisyonu bugün, 2500'den fazla üyeli uluslararası koalisyonun bir parçası olarak 22 üye kuruluş ile çalışmalarına devam ediyor.

30 Mayıs-11 Haziran 2010 tarihlerinde Uganda-Kampala'da düzenlenen UCM Gözden Geçirme Konferansı'nı yerinde izleme fırsatı buldum. Saldırı suçunun tanımlanarak Roma Statüsü'ne eklendiği bu konferanstan sonra, Türkiye'de UCM'yi anlatan bir kitap yazma fikri doğdu. Elinizdeki kitap, işte bu fikrin ürünüdür. Kitapta soru cevaplarla UCM'nin ne olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, yapısını, yargılama yetkisini, gördüğü dava ve yürüttüğü soruşturmaları, kadınlarla ve çocuklarla ilişkisini açıklamaya çalıştım. Okuyucu, kitabın sonunda bir ek olarak Roma Statüsü'nün en güncel halini bulabilir. 2010 Gözden Geçirme Konferansı sonunda Statü'ye

eklenen yeni maddeler ve kimi maddelerde yapılan değişikliklerin içerildiği metin, bu haliyle toplu şekilde ilk defa yayınlanmaktadır.

Kitabın yazım fikrinden başlayarak beni bu konuda destekleyen iki kişiye özellikle teşekkür etmek isterim. İnsan Hakları Gündemi Derneği Başkanı Av.Orhan Kemal Cengiz, bu fikri paylaştığım andan itibaren sürekli desteğini esirgemedi. Eřim Uzm.Dr.Ebru Kurşun ise kitabın yazım sürecinde en önemli destekçim oldu. Kucak dolusu teşekkürler... Son olarak, kitabın basım projesini destekleyen İngiltere Büyükelçiliği’ne, dzeltmelerdeki yardımlarından ötürü Veli Acu ve Emre zcan ile Ahmet Karabulut ve tüm Giriřim Matbaası çalışanlarına teşekkür etmek isterim.

Gnal Kurşun
Ankara, 2011

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi nedir?

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), uluslararası ceza hukuku kapsamında kurulmuş, devlet sorumluları tarafından işlenebilecek en ağır suçlar olan soykırım, insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını soruşturmak ve kovuşturmak amacıyla uluslararası toplum tarafından yaratılan daimi ve bağımsız bir yargı organıdır.

2. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) adı nereden gelir? Mahkeme nerededir?

Orijinal adı, İngilizce “International Criminal Court (ICC)”, Fransızca “Cour Pénale International (CPI)” olan mahkeme, Türkçe’ye Uluslararası Ceza Mahkemesi olarak çevrilmiştir. Azınlıkta kalan bazı kaynaklarda “Uluslararası Ceza Divanı” biçiminde çevirilere rastlanmakla birlikte¹, Mahkeme yerine Divan sözcüğünün kullanımı, hem bir çeviri hatasına işaret eder² hem de kurumu psikolojik anlamı ve yarattığı algı bakımından sıradan insanlardan uzaklaştırarak ulaşılması zor bir konuma yerleştirir. Oysa mahkemenin kuruluş amacı, insanların daha rahat, refah içinde bir çevrede yaşamalarına hizmet etmektedir. Mahkemede Devletlerin değil, gerçek kişilerin yargılandığı bir ceza yargılaması yapıldığı için bu çeviri tercih edilmelidir. Ayrıca, Türkçe Hukuk Literatüründe artık “Uluslararası Ceza Mahkemesi” kavramı oturmuştur ve yaygın olarak kullanılmaktadır.

Mahkemenin daimi merkezi Hollanda’daki La Haye kentindedir. Ancak gerek görülürse, ilgili devlette alan ofisi açılabilir.

3. UCM’ye kadar geçen dönem içerisinde dünyada nasıl gelişmeler yaşandı?

İkinci Dünya Savaşında sonra, yenilen devletlerden Almanya için Nürnberg ve Japonya için Tokyo’da özel askeri mahkemeler oluşturulmuştur. Bu davalarda o dönemki Nazi Almanyasıyla Japonya’nın çeşitli pozisyonlarda görev yapan asker ve sivil devlet yöneticileri yargılanmış, idam cezasına varan cezalar verilmiştir. Ne var ki, bu yargılamalarda, galipler mağlupları yargıladıkları için ne kadar adil davranıldığı ya da yargılamaların sınırlı tutulduğu bugüne kadar hep eleştirilmiştir. Bu yargılamalardan sonra, alanda uzun süren bir sessiz döneme rastlanmaktadır. Oysa bu dönem içinde de

¹ Önok, Murat; Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003; Tezcan, Durmuş; Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı, Hukuk Kurultayı 2000, Cilt 1, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2000.

² İngilizce “court” sözcüğü Türkçede “mahkeme”ye karşılık gelir; tıpkı European Court of Human Rights-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi çevirisinde olduğu gibi.

benzer suç olaylarına rastlanabilir; Kuzey Afrika/Cezayir, Orta Doğu, Vietnam ya da Kamboçya’da yaşanan olaylar örnek olarak gösterilebilir. İkinci Dünya Savaşından sonra yapılan yargılamalardan bu yana yarım yüzyılı aşkın bir süredir, devletler soykırım suçunun, insanlığa karşı suçların ve savaş suçlarının milyonlarca kurbanı adına bu suçların sorumlularını adalet önüne getirme konusunda çoğunlukla başarısız olmuşlardır. Ne var ki, 1993 yılında Avrupanın ortasında Eski Yugoslavya topraklarında yaşanan vahşete kayıtsız kalamayan uluslararası toplum, BM müdahalesi sonrasında Eski Yugoslavya topraklarında işlenen suçların yargılanabilmesi için geçici (ad hoc) nitelikte bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasına karar verdi. Bu mahkeme, yalnızca bu olayla sınırlı olan yargılama yetkisiyle günümüzde hala yargılamalarına devam etmektedir. 1994 yılında ise Afrika’da, Ruanda’da başlayan etnik kökenli kıyım çerçevesinde yine BM müdahalesini takiben işlenen suçları yargılamak için, yine bir ad hoc nitelikte mahkeme kuruldu. Bu mahkeme de, hala yargılamalarına devam etmektedir. Belirtmek gerekir ki, kurulan bu iki mahkemenin yetkileri yalnızca soruşturdukları olayla sınırlıdır; yani dünyanın başka bir yerinde başka bir zamanda gerçekleştirilecek benzer eylemleri yargılayamazlar. Dünyada kalıcı ve sürekli bir Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne olan ihtiyacı gören uluslararası toplum, 1998 yılında Roma Statüsü’nü hazırlayan uluslararası konferansı toplamaya karar verdi ve böylelikle UCM kurulmuş oldu³.

4. Roma Statüsü nedir?

Uluslararası Ceza Mahkemesi’ni kuran uluslararası antlaşmaya verilen addır. Uluslararası hukuk literatüründe devletlerin imzaladıkları yeni bir hukuk kurumu oluşturan uluslararası antlaşmalara “statü” adı verilir. 15 Haziran 1998 - 17 Temmuz 1998 tarihleri arasında 160 devletin katılımıyla toplanan Birleşmiş Milletler Konferansı sonucunda imzaya açılan “Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurucu Statüsü”, uygulamada kısaca Roma Statüsü olarak adlandırılmaktadır.

---

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kurşun, Günel; Uluslararası Ceza Mahkemesi: Hayal ve Ötesi, Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu, Bursa Büyükşehir Belediyesi yayınları, s.155-174, İstanbul, 2005; Kurşun, Günel; "Uluslararası Ceza Mahkemesi", Demokrasi Konferansları, Türk Demokrasi Vakfı yayınları, s.115-131, Ankara, 2003; Önok, Murat; Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003; Tezcan, Durmuş; Uluslar arası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı, Hukuk Kurultayı 2000, Cilt 1, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2000; Aksar, Yusuf; Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku, Seçkin yayınları, Ankara, 2003; Alp kaya, Gökçen; Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002; Azarkan, Ezeli, Nüremberg’ten La Haye’e Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Beta yayınları, İstanbul, 2003; Başak, Cengiz; Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Ankara, 2003; Schabas, William; An Introduction to International Criminal Court, Cambridge, 2000; Ulusoy, Orçun; Uluslararası Ceza Mahkemesi, İHGD yayınları, Ankara, 2008.

5. UCM ne zaman kurulmuştur?

Temmuz 1998'de İtalya-Roma'da toplanan bir Birleşmiş Milletler diplomatik konferansının sonunda UCM'yi kuran Roma Statüsü, yalnızca 7 ret oyuna⁴ karşılık 21 çekimser⁵ ve 120 kabul oyuyla⁶, oyçokluğu ile kabul edildi. Roma Statüsü suçları, mahkemenin yapısını ve nasıl çalışacağını, devletlerin mahkeme ile işbirliği için ne yapmaları gerektiğini tanımlayan en temel hukuk belgesidir. Roma Statüsü'nde, mahkemenin 60 devlet tarafından onaylanması şartıyla hayat bulacağını belirtiyordu. Uluslararası Hukukta, bir devletin bir uluslararası antlaşmayı imzalaması yetmez, imzalanmış metnin o devletin ilgili mercileri tarafından (kimi devletlerde parlamento, kimi devletlerde kraliyet/başkanlık makamı, kimi devletlerde ikisi birden) onaylanması da gerekir.

60ncı onay 2002 yılında gerçekleşti ve mahkemenin yargı yetkisi 1 Temmuz 2002 itibarıyla başladı. Şubat 2003'te mahkemenin ilk yargıçları seçildi ve mahkemenin ilk savcısı, Nisan 2003'te göreve başladı.

6. UCM ne işe yarar?

Her ne kadar uluslararası toplum yarım yüzyılı aşkın bir süredir insan haklarını koruyucu uluslararası ve bölgesel sistemler oluşturduysa da milyonlarca insan soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarının kurbanları olmayı sürdürdü.

Ne yazık ki bu suçların sorumlularının sadece bir kısmı tespit edilebildi, tespit edilenlerin çoğu da ulusal mahkemelerde yargı önüne çıkarılmadı. Bir biçimde yargı önüne çıkarılanlara da ya beraat ettiler ya da göstermelik birtakım cezalarla karşılaştılar. Faillerin çoğu bu suçları, fiillerinden dolayı mahkeme önüne getirilmeyeceklerinin kesinlikle olanaksız olduğu bilinciyle işlediler. Onların algısına göre, mahkemeler küçük suçları takip edebilirdi ama örneğin soykırım gibi büyük bir suçu yargılayabilecek bir makam yoktu. Nasılsa böyle suçlar hep cezasız kalırdı. İşte bu durumun tersine

⁴ Oylama gizli olarak yapıldığı için hangi devletlerin red oyu verdiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, konferansa katılan delege ve gözlemcilerin görüşlerine göre 7 red oyunun şu ülkelerin içinde bulunduğu bir listeden geldiği düşünülmektedir: ABD, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Irak, İsrail, Libya, Katar, Yemen, Vietnam. Bu ülkelerden ABD, İsrail, Çin, Irak ve Katar konferanstan sonra red oyu verdiğini deklare etmişlerdir. Smith, W.Thomas, Moral Hazard and Humanitarian Law: The International Criminal Court and the Limits of Legalism, International Politics, Vol.39, s.177, June, 2002.

⁵ Çekimser oy veren 21 ülkeden birisi de Türkiye'dir. Önok, Murat; Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s.102.

⁶ O tarihte Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerin hepsi kabul oyu vermiştir. Önok, Murat; Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s.102.

çevrilebilmesi için, kalıcı ve sürekli görev yapacak bir Uluslararası Ceza Mahkemesine ihtiyaç duyuldu.

UCM aşağıdaki amaçlara hizmet edecektir:

- Uluslararası hukukta tanımlanmış ağır suçlar işlemeyi planlayan kişilere karşı engelleyici, caydırıcı bir rol oynayacaktır;
- Bu suçların sorumlularını mahkeme önüne getirmek için hukuken birinci derecede sorumlu durumunda olan ulusal savcılarını harekete geçirecektir; böylece
- Mağdurlar ve aileleri, adalet ile gerçeğe ulaşma ve uzlaşma sürecine başlama şansına sahip olacaklardır;
- Bu durum, söz konusu suçlarda cezasızlığın sona erdirilmesine doğru büyük bir adım olacaktır.

7. UCM’de kimler yargılanabilir?

UCM, devletleri yargılamaz. UCM’de kişi sorumluluğu ilkesi esastır ve yalnızca gerçek kişiler yargılanabilir. Bu durumun temel nedeni, devletin tüzel kişiliğinin yargılanamaz, yargılansa bile bir ceza ile karşılaşamaz oluşundan kaynaklanır. Bu durumda mahkemenin yargılama yetkisine giren suçların işlendiği iddia edildiğinde, bu suçları işleyen gerçek kişilere dava açılacaktır. Bu gerçek kişiler, bizzat suçu işleyenden suç işlenmesi emri verene, en alt düzeyde suça iştirak edenden en üst düzeyde Devlet görevlilerine, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, Genelkurmay başkanına kadar uzanabilir. Mahkeme, ulusal hukuktan kaynaklanan hiçbir bağımsızlık ya da dokunulmazlıkla kendisini bağli saymaz.

8. UCM ne zaman işlenen suçları yargılar?

Roma Statüsü’nde, Mahkemenin yargı yetkisinin başladığı tarihten itibaren işlenecek suçların yargılanabileceği belirtilmektedir. Mahkemenin yargılama yetkisi 1 Temmuz 2002 tarihinde başlamıştır, bu tarihten sonra işlenen suçlar UCM tarafından yargılanabilir. Önceki suçlar UCM tarafından yargılanamaz. Bu durumun temel nedeni, devletlerin temiz bir sayfa açma iradesinden kaynaklanır. Devletler adeta “bu tarihe kadar olan oldu, bundan sonra temiz bir sayfaya başlayalım” biçiminde iradelerini göstermektedirler. Pratik olarak da, Roma Statüsü’nün uluslararası toplumun geneli tarafından kabullenilmesi ancak böyle mümkün olabilirdi, zira sanırız çoğu devletin tarih sayfaları bütünüyle beyaz renkten oluşmamaktadır.

Roma Statüsü’ne sonradan taraf olan bir devlet açısından ise, kural olarak taraf olduğu tarih itibarıyla yargılama yetkisi devreye girer, ancak ilgili

devlet, geriye doğru mahkemenin yargılama yetkisini tanıyabilir. Her durumda, mahkemenin yargılama yetkisi 1 Temmuz 2002 tarihinden öncesine uzanamaz.

Elbette, geçmişte işlenmesine başlanmış, hala da işlenmesi devam eden “mütemadi suçlar” konusu tartışmalıdır. Bu konuda Statüde bir belirleme yoktur, ancak benzer mahkemelerin yaptıkları yorumların UCM tarafında da takip edileceği düşünüldüğünde, bu gibi devam eden suçların mahkemenin yargılama yetkisi altında değerlendirileceği öngörülebilir.

9. UCM’nin ulusal mahkemeler üzerindeki etkisi ne olacaktır?

Ulusal mahkemeler, yargılanan suçlar konusunda her zaman yargılama yetkisine sahip olacaktır. UCM, egemen bir devletin yargılama yetkisini elinden almaz, ancak Roma Statüsü’nde adına “Tamamlayıcılık İlkesi” denen bir ilke getirilmiştir. Buna göre, UCM sadece ulusal mahkemeler yargılama konusunda isteksiz veya görevini ifa edemez durumdayken rol alabilir. Örneğin; hükümetler kendi vatandaşlarına -özellikle bu kişiler yüksek mevkideyseler- soruşturma açmak konusunda isteksiz olabilirler veya iç çatışma sonucu ceza muhakemesi sisteminin çöktüğü yerlerde bu tür suçlarla ilgilenebilecek yetkili bir mahkeme bulunmayabilir. Bu gibi durumlarda tamamlayıcılık ilkesi devreye girecek ve UCM’nin yargılama yetkisi söz konusu olabilecektir. UCM’nin yargılama yetkisi ikincil konumdadır, birincil yargılama yetkisi her zaman ilgili devlettir. UCM, adeta ilgili devlete “düzgün bir yargılama yap, ama sen yapamazsan ben yaparım” demektedir.

10. Mahkeme, hangi durumlarda uluslararası hukukça tanımlanmış ağır suçları işlediği şüphesi bulunan bireyler hakkında dava açabilir?

Mahkeme, şu durumlarda kişiler hakkında soruşturma açmak için yetkilidir:

- Suçlar Roma Statüsü’ne taraf bir devletin sınırları içinde işlendiğinde;
- Suçlar Roma Statüsü’ne taraf bir devletin vatandaşı tarafından işlendiğinde;
- İstisnai olarak, Roma Statüsü’nü onaylamayan bir devlet, suç karşısında mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiğine dair bir bildirimde bulunduğu;
- İstisnai olarak, suçlar uluslararası barış ve güvenliğin tehdit veya ihlal edildiği durumlarda işlendiğinde ve BM Güvenlik Konseyi durumu BM Şartı Bölüm 7’ye uygun şekilde mahkemeye gönderdiğinde.

11. Mahkemede hangi olaylar hakkında dava açılacağına kim karar verir?

Roma Statüsü, olayların mahkeme önüne 3 farklı şekilde gelebileceğini belirtir:

1. Mahkeme savcısı, mahkemenin söz konusu suçu ya da bireyleri yargılama yetkisi varsa; mağdur ya da ailesini de içerecek şekilde herhangi bir kaynaktan gelen bilgiye dayanarak, işlenmiş bir ya da birden fazla suçun söz konusu olduğu bir durum hakkında soruşturma başlatabilir.
2. Roma Statüsü' nü onaylayan devletler, mahkeme yargılama yetkisini haizse, işlenen bir veya birden fazla suçun olduğu bir durumun soruşturulması için savcıdan talepte bulunabilirler.
3. BM Güvenlik Konseyi, işlenen suçun bir veya birden fazla olduğu bir durumu soruşturması için savcıdan talepte bulunabilir. 1nci ve 2nci yöntemlerin tersine, suçlar Roma Statüsü' nü onaylamayan bir devletin topraklarında vuku bulmuş veya böyle bir devlet vatandaşı tarafından işlenmiş olsa bile BM Güvenlik Konseyi olayı savcıya bildirdiği zaman UCM yargı yetkisine sahip olacaktır.

Bununla birlikte, bu durumların her birinde bir soruşturma açılıp açılmayacağına ve soruşturma üzerinde temellenen hukuki onaya bağlı olarak bir davanın açılıp açılmayacağına karar vermek, devletlerin ya da BM Güvenlik Konseyi'nin değil, UCM Savcısının takdirine bağlıdır. Bu nedenle UCM Savcısı, bir anlamda şartları varsa herkes hakkında dava açabileceği için “dünyanın en güçlü adamı” tamlamasıyla anılmaktadır.

12. Roma Statüsü'ne mümkün olduğunca çok devletin taraf olması niçin gereklidir?

Savcı ancak, eğer Güvenlik Konseyi mahkemeye herhangi bir talepte bulunulmamışsa, suçu işlediği iddia olunan kişinin Roma Statüsü'ne taraf bir devletin vatandaşı olduğu veya suç, statüye taraf devletin topraklarında işlendiği durumlarda soruşturma başlatabilir. O halde ne kadar çok devlet Roma Statüsü'ne taraf olursa, mahkemenin yargılama yetkisi de o oranda genişler. BM Güvenlik Konseyi, Eski Yugoslavya ve Ruanda'daki iki örnek durum haricinde, pek çok olayda geçici (ad hoc) nitelikte uluslararası ceza mahkemeleri kurulmasına sıcak bakmamıştır. Bu nedenle, mahkemenin etkisi büyük ölçüde statüyü onaylayan devletlerin çokluğu ile ölçülecektir.

13.Yargılamalar neden suçun işlendiği ülkelerdeki mahkemelere bırakılmaz?

Yargılamalar ölüm cezasına, adaletsizliğe veya hileye yol açmadıkça, genel kural olarak suçun işlendiği yerde yapılmalıdır. Yargılamalar daha çok, kanıtların çoğunun bulunduğu, sanıkların, çoğu mağdurun ve tanıkların yaşadığı ve tarafların çoğunun yasal sistem ve dile aşina olduğu yerde yapıldığı zaman daha verimli ve kuvvetli etkiye sahip olur.

Bununla birlikte, birçok olayda söz konusu standartlara uygun yargılamaların, suçun işlendiği yerde yapılması mümkün olamamaktadır. Bu tür suçları düzenleyen bir mevzuat mevcut olmayabilir veya yasal sistem çökmüş olabilir. Ülke, bu yargılamalar için kaynaklara sahip olmayabilir ya da şüpheliler, mağdurlar, tanıklar veya yargılama ile ilgili diğer kişilerin güvenliği sağlayamayabilir. Savcıların soruşturma başlatmak ya da çoğunlukla başlatmamak üzere niyetleri olmayabilir veya bu konuda siyasi baskı ile karşılaşabilirler. Savcıların bu suçları araştırmaları, soruşturmaları ve kovuşturmaları, idari otoritelerce –ki bunların bir kısmı suçların işlenmesine karışmış da olabilirler- ya da genel-özel aflar veya benzer cezasızlık şekilleri vasıtasıyla engellenebilir. Böyle durumlarda, tamamlayıcılık ilkesi çerçevesinde UCM'nin yargılama yetkisi gündeme gelir.

14. Evrensel yargı yetkisi ne demektir?

Bütün devletlerin mahkemeleri, nerede işlendiğine bakılmaksızın soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarının sorumlularını adalet önüne getirmek için uluslararası hukukça tanınan yetki ve göreve sahiptir. Bu evrensel yetkinin ulusal mahkemelerce kullanılması, şüpheliler ülkelerini ziyaret ettiklerinde ya da orada sığınma talep ettiklerinde veya şüpheli suçun işlendiği devlete iade edildiğinde son derece yararlı olacaktır. Evrensel yargı yetkisi aynı zamanda, statüyü onaylamayan devletin sınırları içinde işlenen suçların sorumlularının adalet önüne getirilmesine izin vererek statüdeki boşluğun doldurulmasına yardımcı olacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesine göre, soykırım ve insanlığa karşı suçlar evrensel yetkiye tabidir. Savaş suçları, Türk hukukunda tanımlı olmadığı için şu anda Türkiye'de kovuşturulmaları mümkün değildir.

15.Niçin ihtiyaç duyulduğunda bir geçici (ad hoc) UCM kurulmuyor?

Nürnberg ve Tokyo'dan bu yana, Güvenlik Konseyi sadece iki ad hoc UCM kurmuştur. 1993'te kurulan Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile 1994'te kurulan Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi, halen yaptıkları yargılamalar ile gittikçe artan bir etkiye sahip olmalarına rağmen, bu mahkemeler iki belirli zaman ve bölgede işlenen suçlarla sınırlandırılmıştır. Güvenlik Konseyi, yalnızca 1993'ten beri Kamboçya, Çeçenistan, Doğu Timor, Guetamala, Irak, Liberya, Sierra Leone, Lübnan ve Somali'de olduğu gibi bazı büyük olaylar için aynı ad hoc mahkemeleri kurmayı başaramamıştır. Sierra Leone Özel Mahkemesi ve Lübnan Özel Mahkemesi, bu konudaki iki istisnayı oluşturur. Sierra Leone hükümeti ve Birleşmiş Milletlerin ortak gayretiyle kurulmuş özel bir mahkeme olan Sierra Leone Özel Mahkemesi, ülkede yaşanan iç savaş sonrası yaşanan kıyımları soruşturmak ve kovuşturmakla görevlidir, ancak etki alanı sınırlıdır. Lübnan Özel Mahkemesi ise Lübnan iç hukuku altında görev yapan bir mahkemedir ve uluslar arası niteliği tartışmalıdır. Bu iki istisna, Birleşmiş Milletler'in duruma özgü şartlar dahilinde üretebildiği iki palyatif çözümdür. Bu başarısızlık kısmen yeni kuruluşlar kurmanın maliyetinden ve kısmen de siyasi niyetin olmamasından kaynaklanmaktadır.

16. Daimi bir UCM'nin avantajı nedir?

Daimi ve kalıcı bir UCM, suçun işlendiği veya vatandaşları bu tür suçlardan şüpheli olan devletlerin mahkemeleri söz konusu sorumluları mahkeme önüne getirmek için isteksiz davranırlarsa veya acizlerse harekete geçecektir. UCM Savcısı, adli onama gerektiren bir konuda, mağdurlar ve aileleri, hükümetler arası organizasyonlar, sivil toplum örgütleri, BM ve devletler gibi, kimi kaynaklardan sağlanan bilgilere dayanarak soruşturma açabilir ve Savcı, Güvenlik Konseyi'nin talepleriyle bağlı değildir. Ayrıca UCM, bütün uluslararası toplum adına konuşarak sesini, bir ulusal mahkemeye kıyasla daha etkili bir biçimde duyuracaktır. 1998'te tüm BM üyesi devletlerinin 2/3'ü Roma Statüsü'nün kabulü yönünde oy vermiştir.01.11.2008 tarihi itibarıyla Roma Statüsü'ne 108 ülke taraf durumundadır.

17. Devletler UCM'ye neden para harcasınlar?

UCM'nin yıllık bütçesi 70 milyon euro civarındadır ve bu rakamın yakın bir gelecekte 100 milyon euroya çıkabileceği düşünülmektedir. Bu meblağ, aslında tüm dünyada adli suçların araştırılması, soruşturulması ve kovuşturulması için devletlerin şimdiye dek yaptıkları harcamalarla karşılaştırıldığında çok küçük kalmaktadır. Ayrıca UCM soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarına karşı caydırıcı olması nedeniyle bütçeden

tasarruf edilmesine yardımcı olacak ve böylece zaman içerisinde karşılığını fazlasıyla verecektir.

18. UCM’de siyasi yönlendirmeli soruşturma ve kovuşturmalar olmaz mı?

Olmaz, çünkü Statü siyaset yararına değil, yalnızca adalet yararına soruşturma ve kovuşturma yapılmasını garanti etmek için birçok önleme sahiptir. Güvenlik Konseyi ve devletler, UCM Savcısına çağrı yapabilmelerine rağmen, bir soruşturma açmak için izin istenip istenmeyeceğine karar vermek savcının inisiyatifindedir. Ayrıca, Güvenlik Konseyi ve devletler, UCM Savcısından talepte bulunabilseler de, soruşturma açabilmek üzere mahkemeye başvurma yetkisi de münhasıran savcıya aittir. Savcı, soruşturmada ve ceza davalarında geniş bir pratik deneyime sahip ve yüksek bir ahlaki karakterde ve yetkin hukuk insanları arasından seçilir. Savcılık makamı, bağımsız davranmakla mükelleftir. Savcı, hem soruşturma açmak hem de kovuşturma başlatmak için Mahkemenin Ön Dava Dairesi’nden izin talep etmelidir ve devletler bu talebe itiraz edebilirler. Görüldüğü gibi, Roma Statüsü’nde savcının taleplerini BM ve devletlere, BM ve devletlerin taleplerini de savcıya denetletirmek, tüm taleplerin de mahkemenin yargıçları tarafından onaylanması biçiminde çoklu kontrol sistemi geliştirilmiştir. Pek çok hukuk uzmanı tarafından bu durum, Uluslararası Hukukun ulaştığı son ve en ileri nokta olarak değerlendirilmektedir.

19. UCM’de tam olarak hangi suçlar yargılanabilir?

UCM’yi kuran Roma Statüsü’nde mahkemenin yargılayabileceği dört suçtan söz edilmektedir. Bunlar sırasıyla Soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçudur. Bu suçların dışında bir suçu mahkemenin yargılaması mümkün değildir⁷. Söz konusu dört suçtan ilk üç tanesi 1998 yılında Statüde ayrıntılı biçimde tanımlanmış, saldırı suçu ise 2010 yılında gerçekleştirilen Gözden Geçirme Konferansı sonunda tanımlanabilmiştir.

20. Saldırı suçu ne anlama gelir?

Saldırı suçu, Roma Statüsü’nde yer bulan dört suçtan biridir. Ne var ki devletler, gerek Roma Statüsü hazırlık görüşmeleri sırasında, gerek Roma Statüsü imzalandıktan sonra bu suçun tanımı konusunda

⁷ Roma Statüsü’nün kabul edildiği konferans sırasında pek çok suçun Statüye dâhil edilmesi yönünde çeşitli devletlerce yapılan teklifler, uzlaşma sağlanamadığından akim kalmıştır. Bunlar arasından Türkiye’nin getirdiği terörizm suçunun Statüye dâhil edilmesi teklifi de bu teklifler arasındadır. Önok, Murat; Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s.101.

uzlaşamadıklarından, saldırı suçuna ilişkin maddenin yalnızca başlığı yazılabilmiş, içeriğinin ise mahkemenin kuruluşundan dokuz yıl sonra düzenlenecek gözden geçirme konferansı sırasında belirlenmesine karar verilmiştir. Roma konferansı sırasında belli bir tanımda uzlaşılmasının nedeni, devletlerin çıkar çatışmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak konferans sırasında devletler, uzlaştıkları bütünün büyük parçasının uzlaşılabilen küçük parça yüzünden heba olmaması adına, adeta “uzlaşamadıklarında uzlaşarak” saldırı suçunun içeriğinin belirlenmesini ertelemişlerdir. Saldırı suçunun unsurlarının belirlenmesi konusundaki BM görüşmeleri devam ederek, 30 Mayıs-11 Haziran 2010 tarihleri arasında Uganda’nın başkenti Kampala’da düzenlenen UCM Gözden Geçirme Konferansı’nda ortak bir tanıma ulaşılmıştır. Buna göre “saldırı suçu”, bir Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibarıyla Birleşmiş Milletler Şartı’nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder. Taraf Devletler, Kampala’da aldıkları bir başka karar ile saldırı suçu konusunda UCM’nin yargılama yetkisini 2017 yılı sonrasına ötelediler. Bu durumun ana nedeni, bu suç ile sorunu olan Devletlere zaman kazandırmak, 2017 yılına kadar bu suç ile sorunu olan Devletlere sorunlarını çözmeleri için fırsat yaratmaktır.

21. Soykırım ne demektir?

Soykırım sözü, ilk kez 1944 yılında, Polonyalı bir hukukçu olan Rafael Lemkin’in “Axis Rule in Occupied Europe” adlı kitabında geçerek uluslararası hukuk literatürüne girdi⁸. Soykırım(Genocide) kelimesi, Yunanca ırk, ulus ya da soy anlamına gelen “genos” kelimesi ile Latince öldürme anlamında kullanılan “cide” son ekinin birleşmesiyle oluşmuş, iki ayrı dilden alınmış kelimelerle yapılan bileşik bir kelimedir. Bu kelime, İkinci Dünya Savaşı ertesinde 1945 yılında başlanan Nürnberg Duruşmalarında kullanıldı. Her ne kadar Nürnberg Şartında açıkça bir suç olarak tanımlanmasa da, kıdemli Nazi subayların ve Alman Nasyonel Sosyalist Parti yetkililerinin sanık olarak yargılandıkları duruşmaların iddianame ve açılış konuşmaları sırasında Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi huzurunda insanlık karşıtı bir suç olarak zikredildi.

22. Soykırım suçu nedir?

Soykırım suçu, ilk kez 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nde (kısaca Soykırım Sözleşmesi)

⁸ Lemkin, Raphael, Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1944., <http://www.preventgenocide.org/lemkin/AxisRule1944-1.htm> , 11.12.2008.

tanımlanmıştır. Buna göre soykırım, etnik, dinsel, ulusal ya da ırksal bir grubun tamamını veya bir kısmını yok etmeyi amaçlayan ve sözleşmede sayılan birtakım eylemleri ifade eder. Bu yok etme maksadı soykırımı diğer insanlık karşıtı suçlardan ayırır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü'nün 6. maddesi, 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin 2. maddesinde tanımlanan soykırım suçunu aynen benimseyerek yargılama yetkisini Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne vermiştir. Bu tanımlama, uluslararası örf ve adet hukukunun emredici bir parçası olarak (jus cogens) kabul edilmiştir, bu nedenle Soykırım Sözleşmesini onaylamış olsun olmasın, tüm devletler için bağlayıcıdır. Ruanda ve Eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Statüleri de Soykırım Sözleşmesiyle aynı tanımlamayı kullanmışlardır.

23. Uluslararası Ceza Mahkemesi hangi soykırım eylemlerini yargılayabilir?

Roma Statüsü'nün 6.maddesine göre aşağıda sıralanan beş eylem, ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu tamamen ya da kısmen yok etmek kastıyla işlenirse soykırım suçunu oluşturur:

- Bir grubun üyelerinin öldürülmesi
- Bir grubun üyelerinin ciddi bedensel veya zihinsel zarara uğratılması
- Bir grubun yaşam koşullarının, üyelerine fiziksel zarar verilmesi amacıyla bilerek zorlaştırılması
- Bir grup içinde yeni doğumları önlemeyi amaçlayan önlemler alınması
- Bir grubun çocuklarının zorla başka bir gruba aktarılması.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, bu eylemleri yargılayabilen tek mekanizmadır.

24. Soykırım suçunun kapsamı eleştirilebilir mi?

Yakından incelenirse görüleceği gibi, soykırım eylemleri yalnızca fiziksel ve biyolojik soykırımla sınırlı tutulmuş, kültürel soykırıma (bir grubun üyelerinin kendi dilini kullanmasını, dini faaliyetlerini veya grubun kültürel faaliyetlerini gerçekleştirmesini engellemek amacıyla yapılan bilinçli eylemler) yer verilmemiştir. Korunan grupların da sayılan dört grup ile

sınırlı tutulduğu, örneğin siyasi gruplara yer verilmediği gözden kaçırılmamalıdır. Aynı zamanda yukarıda sayılan bu beş yasak eylemden biri olmadıkça ve soykırım maksadıyla işlenmedikçe hiçbir eylem, statüde kullanılan soykırım tanımına girmez. Benzer şekilde çevreye karşı saldırılar yoluyla yapılan ekosit (eko sistemi belirli bölgede bozmak veya yok etmek amacıyla işlenen eylemler) ya da etnoğrafik soykırım (ör.müze yağmalamak) anlamına gelen etnosid bu tanımlamanın kapsamına girmez ve bu saldırılar soykırım amacıyla gerçekleştirilmiş yasak beş eylemlerde birini içermedikçe soykırım suçunu oluşturmaz.

Tüm bu eksiklikleriyle çokça eleştirilse de, soykırım suçu dünya üzerinde işlenebilen en ciddi suçlardan biridir ve bu dar kapsamıyla bile işlenebilecek soykırımlarla mücadelede etkili bir araçtır⁹.

25. Cinsel tecavüz bir soykırım suçu olabilir mi?

Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin verdiği 1998 tarihli Akayesu kararı, tecavüzün korunan bir grubun üyelerine ciddi bedensel ve ruhsal hasar verecek bir yöntem olarak uygulanmasının soykırım suçunu oluşturduğuna hükmederek bir dönüm noktası oluşturmuştur¹⁰. Buna ek olarak kararda, tecavüzün bir gruptaki doğumları engelleme aracı olarak kullanılabileceği belirtilmektedir. Örneğin, etnik kökenin babanın kimliğine göre belirlendiği toplumlarda bir kurbana onu hamile bırakmak üzere tecavüz etmek, mağdurun kendi grubuna dâhil bir çocuk doğurmasını engelleyebilmektedir. Ruanda örneğinde, bir grubun diğer grubun köyüne baskın yaparak tüm erkekleri öldürmesi, kadınları ise büyük bir köy evinde toplayarak topluca tecavüz etmesi, aylar sonra doğan çocukların babalarından ötürü rakip etnik gruba mensup kabul edilerek öldürülmeleri, doğuran kadınların da kendi etnik gruplarından dışlanmaları sıklıkla görülmekteydi. Buna karşın, Nazilerin gerçekleştirdiği Yahudi Soykırımı'nda Musevilikte dinsel olarak çocuğun soybağı annenin aidiyetine dayandığı için cinsel tecavüzler görece olarak daha az gerçekleşmiştir. Elbette bu durum, cinsel tecavüzün bir soykırım silahı olarak kullanıldığı gerçeğini değiştirmez¹¹. Akayesu kararı, ileride UCM kararlarına esas tutulabilecek nitelikler barındırmaktadır ve bir “emsal karar” niteliği taşır.

⁹ Kurşun, Gönal, Soykırım Suçu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003, s.58.

¹⁰ International Criminal Tribunal for Rwanda, **Prosecutor v. Akayesu**, Judgement , <http://69.94.11.53/ENGLISH/cases/Akayesu/judgement/akay001.htm> , 11.12.2008.

¹¹ Goldenberg, Myrna, Sex, Rape and Survival: Jewish Women and the Holocaust, <http://www.theverylongview.com/WATH/essays/sexrapesurvival.htm> , (11.12.2008).

26. Holokost nedir?

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Adolf Hitler liderliğindeki Alman Nasyonal Sosyalist Partisi'nin faşist parti programında belirlenerek uygulamaya konulan, tüm Avrupa'da milliyetine bakılmaksızın Yahudilerin yok edilmesini amaçlayan soykırımın özel adıdır.

27. Başkalarını soykırım suçu işlemeye teşvik eden kimseler de sorumlu mudur?

Statünün 25 (3) (b) maddesine göre, soykırım suçu işleyen ya da işlemeye teşebbüs eden birine bu suçun işlenmesini emreden, suça teşvik veya tahrik eden herkes soykırım suçlusudur. Ayrıca 23 (3) (e) maddesi uyarınca bir kimsenin doğrudan ve alenen diğerlerini soykırım suçu işlemeye kışkırtması da soykırım suçunu oluşturur.

28. Soykırım suçu işleyenlere ya da işlemeye teşebbüs edenlere yardım edenler suçlu mudur?

Statünün 25 (3) (c) maddesine göre bir başkasının soykırım suçu işlemesine veya işlemeye teşebbüs etmesine yardım eden, cesaret veren herkes soykırım suçlusudur. 25 (3) (f) maddesi soykırım suçu işlemeye teşebbüs eden herkesin soykırım suçlusu olduğunun belirtir. Soykırım Sözleşmesinin 3. maddesinin tersine, soykırım yapmak için gizlice anlaşmak (komplo kurmak-conspiracy) Statünün 6.maddesinde açıkça bir suç olarak tanımlanmamasına rağmen Statünün 25. maddesi bu eylemi de suç olarak kabul etmiştir. O halde diyebiliriz ki, soykırım suçuna teşebbüs ile yardım-yataklık ve azmettirme gibi iştirak eylemleri ile her türlü planlama faaliyeti suçtur.

29. Soykırım suçunun oluşması için bir grubun tamamen ya da bir bölümünün yok edilmesi mi gerekir? Yok etme amacını gütmek suçun oluşması için yeterli midir?

Soykırım suçunun oluşması için bir grubun tamamen ya da bir bölümünün yok edilmesi gerekmez. Suçun oluşabilmesi için herhangi bir sayı şartı da yoktur. Önemli olan soykırım amacını taşımaktır. Bu amaç ile hareket edilmişse, örneğin bir tek kişinin öldürülmesi bile soykırım suçunu oluşturabilir; meğer ki soykırım kastı ispatlanabilsin.

30. Kimler soykırım suçuyla yargılanabilir?

UCM, yalnızca gerçek kişileri yargılar. Hangi mevkide olursa olsun herkes soykırım suçuyla yargılanabilir. Bu demektir ki, sadece soykırımı planlayan ve yapılmasını emreden bir devlet başkanı ya da hükümet bakanı değil suç işleyen sıradan bir asker veya işlenmesine göz yumarak katılan kapı komşusu da soykırım suçunun faili olabilir. Madde 33 (2) açıkça, bir üsttün emirlerine uymuş olmayı soykırım suçlamasına karşı yasal bir savunma nedeni olarak kabul etmez. Genel bir ceza hukuku kuralı olarak konusu suç olan emir verilemez, verilse bile yerine getirilemez.

31. İnsanlığa karşı suçlar terimi nereden gelir?

“İnsanlığa Karşı Suçlar” kavramı 19. yüzyılın ortasında ortaya çıkmıştır. Bu tür suçların ilk örnekleri Birinci Dünya Savaşının sonunda görülmesine rağmen, 1945’deki Nürnberg Mahkemesi Şartı’na kadar uluslararası bir belgede toplanmadılar. Nürnberg Şartı’nda tanımlandığı haliyle İnsanlığa Karşı Suçlar, takip eden yıllarda BM Genel Kurulu tarafından uluslararası hukukun bir parçası olarak tanındı ve Eski Yugoslavya ve Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemeleri Statüleri de dahil olmak üzere, daha sonraki pek çok uluslararası belgede kapsamı belirlendi. Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi’ni kuran Roma Statüsü, 17 Temmuz 1998’de kabul edildiğinde İnsanlığa Karşı Suçlar ilk kez uluslararası bir antlaşmada tanımlanmış oldular.

32. İnsanlığa karşı suçların diğer sıradan suçlardan ne farkı var?

Statü, insanlığa karşı suçları, sıradan suçlardan sahip olduğu yargılama yetkisinden dolayı üç biçimde ayırır:

Birincisi, insanlığa karşı suçlar başlığı altında işlenen cinayet gibi suç oluşturan eylemler, “geniş ölçekli ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlenmiş” olmak zorundadır. Bununla birlikte, buradaki saldırı kelimesi askeri bir saldırı anlamında algılanmamalıdır. Sınır dışı etmek ve zorla yerinden etmek gibi kanunları ve idari önlemleri de kapsayabilir.

İkincisi, eylemler “sivil bir nüfusa karşı yöneltilmek” zorundadır. İnsanlığa karşı suç düzeyine yükselmeyen tek başına, izole, ayrı ya da rasgele eylemler bu sıfatla kovuşturulamaz. Sivil nüfusun arasında çok az sayıdaki askerin varlığı, onları sivil karakterlerinden mahrum etmek için yeterli değildir.

Üçüncüsü, eylemler “bir Devlet ya da organizasyonla ilgili politikaya” uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olmak zorundadır. Bu yüzden, suçlar

bizzat devlet görevlileri ya da onların kontrolündeki kişilerin teşvik ettiği eylemler yoluyla ya da onların ittifakı veya rızasıyla işlenebilir, örneğin ölüm mangaları gibi¹².

İnsanlığa karşı suçlar, aynı zamanda hükümetle hiçbir bağlantısı bulunmayan, asi gruplar ya da silahlı muhalif örgütler gibi organizasyonların politikalarına uygun olarak da işlenebilir.

33. İnsanlığa karşı suçları meydana getiren eylemler nelerdir?

Statü, aşağıdaki 11 eylem türünü insanlığa karşı suç düzeyine varmaya muktedir olan eylemler olarak tanımlar:

Cinayet: kasıtlı öldürme;

Soykırım: geniş bir ölçüde grupların üyelerine yöneltilen kasıtlı öldürme; bu nüfusun bir bölümünün yok edilmesine kasıtlı olarak neden olmanın yanında, nüfusu yiyecek ve tıbbi bakımdan yoksun bırakmayı da içerir;

Köleleştirme: bir kişi üzerinde sahiplik gücünü uygulama; bu kişilerin özellikle de kadınların ve çocukların alınıp satılmasını da içerir;

Nüfusun sınır dışı edilmesi ya da zora dayanarak başka bir yere aktarılması: İnsanları, uluslararası hukuk kapsamında izin verilen bir temel olmaksızın, kanunen mevcut bulundukları bir alanı terk etmeye zorlamak; sınır dışı etmek ulusal sınırların karşı tarafına geçirmeyi ve zora dayanarak ulusal sınırlar içinde meydana gelen aktarılmaları da içerir.

Uluslararası hukukun temel kurallarının bir ihlali olarak hapsedme ya da fiziksel özgürlüğü ciddi bir şekilde kısıtlama.

İşkence: Gözaltında ya da sanıklar kontrol altındayken bir kişiye yönelik ciddi fiziksel ya da zihinsel acıya ya da ızdıraba kasıtlı olarak neden olmak.

Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, tecrit uygulamak, ya da benzer nitelikli önemi olan cinsel şiddetin herhangi bir biçimi: Tecavüz ve cinsel şiddetin diğer biçimleri,

Tüzük kapsamındaki herhangi bir suç konusunda, uluslararası hukuk kapsamında evrensel bir şekilde yasaklanmış, belirlenebilir herhangi bir guruba ya da topluluğa karşı politik, ırksal, ulusal, etnik, dinsel, toplumsal

12

http://en.wikipedia.org/wiki/Death_squad

cinsiyet ya da başka bir temel üzerinde zulmetmek: Grubun ya da topluluğun kimliği nedeniyle uluslararası hukuka aykırı olarak temel haklarından kasıtlı ve ciddi bir şekilde mahrum edilmesi ve insanlığa karşı bir suç, savaş suçu ya da soykırım oluşturan bazı diğer eylemlerle bağlantılı olmak.

Kaybetme uygulaması: Bir devletin ya da politik bir organizasyonun yetkisi, ittifakı ya da işbirliği ile ya da doğrudan bu yolla kişilerin tutuklanması, gözaltına alınması ya da kaçırılmasını takiben ya (1) özgürlüğünden yoksun bıraktığını reddetmek ya da (2) süre giden bir zaman diliminde kişiyi hukuki korumadan kasıtlı bir şekilde çıkararak “kaybedilen” kişilerin akıbeti hakkındaki bilgiyi vermeyi reddetmek.

İrk ayrımcılığı suçu: Irksal bir grubun herhangi bir diğer irksal grup üzerindeki yönetimini devam ettirme kastı ile uygulanan sistematik baskı ve egemenliğin kurumsallaştırıldığı bir yönetim bağlamında yapılan insanlık dışı eylemler; ve

Büyük ızdırap ya da vücuda ya da zihinsel veya fiziksel sağlığa yönelik ciddi zarara kasıtlı bir şekilde neden olan benzer nitelikli diğer insanlık dışı eylemler: Diğer insanlığa karşı suçlara benzer bir ağırlıktaki insanlık dışı eylemler

Görüldüğü üzere insanlığa karşı suçlar kavramı, yukarıda sayılan suçlar sıradan suç biçimleri olsa bile saiklerinden ötürü daha ciddi biçimde ele alınmaları gerektiğinden daha dar, ancak soykırım gibi dar suç kalıplarına dâhil edemediğimiz eylemleri kolaylıkla insanlığa karşı suçlar başlığına dâhil edebileceğimiz için daha geniş anlam ifade etmektedir.

34. İnsanlığa karşı suçlar ile silahlı çatışmalara yönelik herhangi bir bağlantı kurulması gerekir mi?

Roma Statüsü, silahlı çatışmalara yönelik herhangi bir bağlantıyı dahil etmeyerek, ister barış zamanlarında isterse silahlı çatışmalarda olsun insanlığa karşı suçların işlenebileceğini tekrar teyit etmektedir. Nürnberg ve Tokyo Mahkemelerinin yargılama yetkisi İkinci Dünya savaşı sırasında işlenen insanlığa karşı suçlarla sınırlı olmasına rağmen, müteakip uluslararası belgeler, hukuk bilimi ve bilimsel analizler, suçların insanlık karşıtı suç olması için silahlı çatışmalar sırasında meydana gelmesinin şart olmadığını açıkça göstermektedir.

35. Savaş suçları ne anlama gelir?

Savaş suçları, Orta Çağdan beri ulusal mahkemeler tarafından cezalandırılabilmiştir. Savaş suçlarının ilk kez kapsamlı bir kanun halinde toplanması, Amerikan İç Savaşı sırasında Başkan Lincoln tarafından 1863’de çıkarılan Lieber Kuralları’nda gerçekleştirilmiştir. O tarihten bu yana, 1907 tarihli IV nolu La Haye Sözleşmesi ve onun yönetmelikleri, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve onların 1977 tarihli protokolleri de dahil olmak üzere pek çok uluslararası insancıl hukuk sözleşmesi hazırlanmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü’nün 8. Maddesi bu anlaşmalarda ve uluslararası örf ve adet hukukunda tanımlanmış uluslararası silahlı çatışma esnasında işlenen savaş suçlarının büyük bir bölümü üzerinde Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne yetki verir¹³. Bu, iç savaşlar gibi günümüzün en yaygın çatışma biçimini oluşturan “uluslararası olmayan” silahlı çatışmalarda işlenmiş savaş suçlarını yargılama yetkisinin de Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne verilmesi yoluyla uluslararası hukuktaki en son gelişmeleri de teyit etmektedir. İnsanlığa karşı suçlardan farklı olarak bir savaş suçu tek, ayrı, dağınık ya da rasgele bir eylem olabilir. Bu eylemlerin yaygın ve sistematik olmasına yönelik herhangi bir koşul yoktur.

36. Statüde savaş suçları nasıl tanımlanmaktadır?

Statüde savaş suçları iki ana kategoriye ayrılır. Birincisine göre, Uluslararası Ceza Mahkemesi 1949 Cenevre Sözleşmeleri’nin dördünün ağır ihlalleriyle suçlanan kişileri yargılayabilir. Bunlar yaralı askerler, yaralı ya da deniz kazasına uğrayan denizciler, savaş esirleri ve işgal altındaki topraklardaki siviller de dâhil olmak üzere Cenevre Sözleşmeleri tarafından korunan kişilere karşı işlenen kasten öldürme, biyolojik deneyler yapmayı da kapsayan işkence ya da insanlık dışı muamele, kasten dayanılmaz acıya maruz bırakma ya da vücuda veya sağlığa ciddi zarar verme; kanunsuz ve nedensiz bir şekilde ve askeri zorunluluklarla meşrulaştırılamayacak şekilde geniş çapta tahrip etme ve mülke el koyma; savaş esirlerini ya da korunan diğer kişileri düşman devletin silahlı kuvvetlerinde hizmet vermeye zorlama; savaş esirlerini ya da korunan diğer kişileri adil ve kurallara uygun yargılanma hakkından kasıtlı olarak mahrum bakma; hukuk dışı bir şekilde sınır dışı ya da transfer etme ya da kanundışı bir şekilde hapsedme; rehin alma eylemleridir.

İkinci olarak Mahkeme, La Haye yönetmeliklerinde ve Cenevre Sözleşmeleri’nin I nolu Protokolünde ve uluslararası örf ve adet hukukunda tanımlanmış ihlalleri de içerecek şekilde uluslararası insancıl hukukun diğer

¹³ Aslan, Muzaffer Yasin, Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, Bilge Yayınevi, Ankara, 2006, s.59-61.

ihlallerinin büyük bir kısmı üzerinde yargılama yetkisine sahiptir. Bunlar şunları içermektedir:

- Doğrudan sivil nüfusa, sivil eşyalarına, insani yardıma ya da barış koruyucu misyonların yanı sıra sağlayacağı önceden tahmin edilen somut ve doğrudan doğruya askeri avantaja oranla aşırı bir şekilde sivil hedeflere zarar vereceği ya da sivilleri yaralayacağı ya da rastlantısal olarak can kaybına yol açacağı bilinen saldırılar da dahil olmak üzere sivillere yönelik yasaklanmış saldırılar; Kızılhaç ve Kızılay amblemlerini taşıyan binalara, malzemelere, tıp birimlerine, ulaşım araçlarına ve kişilere karşı saldırılar; ve askeri hedef olmayan din, eğitim, sanat, bilim ya da hayır amaçlarıyla kullanılan binalara, tarihi anıtlara ve hastanelere saldırılar;

- Teslim olmuş askerleri öldürmek ya da yaralamak; uzuv keserek fiziksel olarak sakat bırakmak; kişinin ölümüne sebebiyet verecek ya da onun sağlığını ciddi biçimde tehlikeye atacak tıbbi olarak meşrulaştırılamayacak ve kişinin çıkarları doğrultusunda yapılmayan tıbbi ya da bilimsel deneyler gerçekleştirmek; kişinin onuruna yönelik saldırı, özellikle de onur kırıcı ve aşağılayıcı muamele; tecavüz ve cinsel şiddetin diğer biçimleri ve insanları kalkan olarak kullanmak gibi savunmasız kişilere zarar verme;

- Ateşkes bayrağını, BM ya da düşman işaretini ya da Kızılhaç ve Kızılay amblemlerini kötüye kullanmak; esir alınmayacağını bildirmek; askeri gerekliliklerle meşrulaştırmadıkça düşman mülklerini yağmalama, yok etme ya da zaptetme; zehir ya da zehirli silahlar, belirli gazları, vücutta parçalanan kurşunları ve yapılacak bir değişiklikte tüzüğe eklenecek diğer silahlar gibi yasaklanmış silahları kullanmak; bir savaş yöntemi olarak sivilleri kasten aç bırakmak ya da ulusal silahlı kuvvetlere 15 yaşından küçük çocukları almak ya da onları silahlı çatışmalara aktif bir şekilde katarak kullanmak gibi bazı yasaklanmış savaş yöntemleri;

- İşgalciler tarafından işgal ettikleri topraklara kendi sivil nüfuslarının dolaylı olarak ya da doğrudan transferi ya da işgal edilen toprakların nüfusunun tamamının veya bir parçasının sınır dışı edilmesi ya da transferi; düşman vatandaşlarının yasal haklarını kaldırma ya da askıya alma ya da onları kendi ülkelerine karşı askeri operasyonlara katılmaya zorlamak da dahil olmak üzere, işgal edilen topraklarda ya da düşman vatandaşlarına karşı yasaklanmış bazı eylemler.

37. UCM, iç savaşlardaki savaş suçlarıyla suçlanan kişileri ne zaman yargılayabilir?

Statüde, uluslararası olmayan silahlı çatışmaların tanımı isyan, tek başına ya da ara sıra gerçekleşen şiddet eylemleri, ya da benzer nitelikli diğer eylemler gibi dâhili karışıklık ve gerginlik içeren durumları kapsamaz. Ancak statü, UCM'nin yargı yetkisinin, silahlı politik gruplarla hükümet güçleri arasında uzun süreli çatışmalarda olduğu kadar, dünyada sayıları giderek artan silahlı politik gruplar arasındaki silahlı çatışmalar sırasında işlenmiş savaş suçlarını da kapsadığını açık bir şekilde belirtir. Statüye uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda işlenen savaş suçları da dahil edilmiştir.

38. Statüde öngörülen uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında işlenen savaş suçları nelerdir?

Statü uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında işlenen savaş suçlarını üç ayrı grupta tasnif etmektedir.

- Yaşam ve kişilik haklarının ihlali, özellikle her türlü cinayet, uzun kesilmesi, zalimane muamele ve işkence; onuruna yönelik yapılan saldırı, özellikle aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele; rehin alma; önceden yaygın olarak vazgeçilmez kabul edilen bütün adli garantileri sağlayan ve kurallara uygun bir şekilde oluşturulmuş mahkeme tarafından verilen karar olmaksızın idam hükümlerinin ve infazların gerçekleştirilmesi de dahil olmak üzere sivillere, yaralıları ve gözetimdeki kişilere karşı Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesinin ihlalleri.

- Doğrudan sivil nüfusa, Kızılhaç ve Kızılay'ı belirten amblemleri taşıyan binalara, malzemelere, tıp birimlerine ve ulaşım araçları ve kişilere; insani yardım ya da BM barış koruyucu misyonlarına; askeri bir hedef teşkil etmeyen din, eğitim, sanat, bilim ya da hayır işlerinde kullanılmak üzere tahsis edilmiş binalara, tarihi anıtlara, hastanelere yönelik kasten saldırı; yağmalama; tecavüz ve cinsel şiddet suçlarının diğer biçimleri; 15 yaşından küçük çocukları askere veya silahlı gruplara alma ya da onları silahlı çatışmalara aktif bir şekilde katılarak kullanma da dahil olmak üzere Cenevre Sözleşmeleri II nolu Protokol'de genel olarak öngörülen insancıl hukukunun ihlalleri.

- Düşman savaşçıları hileli bir şekilde öldürmek ya da yaralamak; esir alınmayacağını bildirmek, fiziksel uzuv kesimi ya da tıbbi ya da bilimsel deneyler yapmak; askeri bir zorunlulukla meşrulaştırılmadıkça bir düşman mülkünü yok etmek ya da zaptetmek de dahil olmak üzere geleneksel olarak sadece uluslararası silahlı çatışmalarda savaş suçu olarak tanınmış eylemler.

39. Mahkeme nasıl bir yapıya sahiptir?

UCM, temel olarak başkanlıktan, üç ayrı yargılama dairesinden, savcılık ofisinden ve yazı işleri müdürlüğünden oluşur. Ön Dava Dairesi, Dava Dairesi ve İstinaf Dairesinden oluşan yargılama bölümü, mahkemenin temelidir. Soruşturmayı yürütmek ve eğer yeterli delil topladığı inancındaysa bir iddianame ile dava açmak görevi yüklenen savcılık bölümü, bir başsavcı emrinde çalışan çok sayıda savcıdan oluşur. Mahkemenin bürokratik yapısı ile yazı işleri müdürünün liderliğinde, Yazı İşleri Müdürlüğü eliyle yürütülür.

Mahkemede toplam 18 hâkim görev yapar. Ya ceza hukuku ya da uluslararası hukuk konularında uzman ve mahkemenin çalışma dillerinden (İngilizce, Fransızca) en az birini çok iyi bilen hâkimlerin seçiminde dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin temsili, eşit coğrafi temsil ile kadın ve erkek hakimlerin adil oranda temsiline dikkat gösterilir. Hâkimleri Taraf Devletler Asamblesi seçer.

Üç ayrı yargılama dairesinin her birinde altışar yargıç bulunur. Ön Dava Dairesi, kural olarak soruşturma evresinde suç haberinin alınmasından davanın açılmasına kadar bir takım görev ve yetkilerle donatılmıştır. Dava Dairesi ana muhakemeyi gerçekleştiren birimdir. Dava Dairesinin kararlarına karşı İstinaf Dairesine istinaf başvurusunda bulunulabilir.

40. Statüde adil yargılanma hakkı tanımlı mı?

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, her hangi bir suçlamanın belirlenmesinde ve soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarını işlemekle itham edilen kişilerin kamuya açık ve adil bir duruşma tarafsızca yargılanmasında uluslararası standartlarda adil yargılanma hakkının temel garantilerini içerir. Mahkemenin kurucu statüsüne ekli bir “Delil ve Usul Kuralları” belgesi onaylanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu belgede yargılamanın usulüne ilişkin kurallara ile ispat hukuku konusunda ayrıntılı hükümlere yer verilmektedir. Hem Statünün kendisi hem de ona ekli Delil ve Usul Kuralları belgesi, dünyada uygulanmakta olan temel hukuk sistemlerinin her birinden öğeler yansıtmakta ve bu hukuk sistemlerinin en iyi yönlerinin alındığı bir kolektif sistemi ifade etmektedir. Delil ve Usul Kuralları belgesi, birçok hukukçu tarafından ceza muhakemesi hukukunun dünyada ulaştığı en üst mertebe olarak nitelendirilmektedir.

41. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanan tüm kişilere peşinen suçlu muamelesi mi yapılacaktır?

Elbette hayır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kurulmuş olan dört ad hoc Uluslararası Ceza Mahkemesinden her biri, pek çok kez sanıkları, kendilerine yöneltilen suçlamaların hepsinden ya da bir kısmından beraat ettirmiştir. Böylelikle denebilir ki, “tüm suçlanan kişilerin aksi kanıtlanıncaya kadar suçlu sayılamayacakları” şeklindeki temel adil yargılanma prensibinin madde 66 (1)de yeniden belirtilmiş olması, UCM'den önce de uygulandığı için bir sürpriz olmayacaktır. Ancak uluslararası belgelerde ilk kez, Statünün 66 (3) maddesinde UCM'nin, sanıkların suçlu olduğu konusunda makul şüphenin ötesinde ikna edilmesi gerekliliği vurgulanarak şart koşulur. “Makul şüphenin ötesi” terimi, anglo-amerikan hukuku kökenli bir terimdir ve bu hukuk sisteminde sanığın suçlu kabul edilebilmesi için makul şüphenin ötesinde bir kanaate ihtiyaç vardır. Bu terim, kıta Avrupası hukuk sisteminde, vicdani kanaatin oluşumunda en önemli basamak olarak muhakeme makamlarınca gerçeği gösterdiğine kanaat getirilen delillerin ışığında kişinin suçu işlemiş olduğunun akıl ve mantığa dayanarak tespitine denk düşer. Madde 66 (2), bu ispat külfetine uygun olarak duruşma boyunca kanıtlama yükümlülüğünü savcının taşımasını vurgular ve madde 67 (1)(i), sanığa yönelik ispat yükü ile ileri sürülen delili mukabil delil ile çürütme yükünü yasaklar. Suçsuzluk karinesine uygun olarak madde 67 (1)(g), suçlanan kişilerin duruşma sırasında sessiz kalma haklarının olduğunu, bu durumun suçu ikrar ya da masumiyet anlamına gelecek şekilde anlaşılamayacağını açıkça belirtir.

42. Soruşturma sırasında şüphelilerin ve sanıkların hakları nelerdir?

Madde 55, soruşturma sırasında hiç kimsenin kendisini suçlamaya veya suçlu olduğunu itiraf etmeye zorlanamayacağı gibi, cebir, şiddet, tehdit, işkence ya da kötü muameleye tabi tutulmaya ya da keyfi yakalanma ve kanunsuz gözaltına alınmaya maruz bırakılamayacağını belirtir. Bunlara ek olarak Statü, her kişinin soruşturma ve kovuşturma sırasında ihtiyaç duyulduğu her anda, yetkili bir tercümanın özgür yardımını alma hakkına sahip olduğu belirtmektedir. Herhangi bir kişinin suçlandığı durumlarda Savcı, bu kişiye ne ile suçlandığı konusunda sorgulamadan önce kişinin anladığı dilde bilgi vermelidir. Her soruşturmadan önce, kişiye aşağıdaki hakları belirtilmelidir: Suçluluk ya da masumiyet anlamına gelmeyecek biçimde sessiz kalma, kendi seçimiyle avukat tutma, eğer sanık avukatlık ücretini karşılamayacaksa ücretsiz olarak bir avukat atanmasını isteme ve avukatı mevcudiyetinde sorgulanma.

43. Savcının, sanığın masumiyetini belirten bir kanıt ileri sürme konusunda bir görevi var mı?

Evet, madde 54 (1) (a)'ya göre, “savcı, gerçeği oluşturmak için, Tüzüğe göre bir cezai sorumluluk olup olmadığının değerlendirilmesiyle ilgili tüm gerçekleri ve delilleri kapsayacak şekilde soruşturmayı genişletecek ve böyle yapmakla da, suçlu duruma geçiren ya da temize çıkaran durumları eşit olarak soruşturacaktır”. Ek olarak madde 67 (2), savcının “kendi elinde olan veya kontrolünde bulunan ve sanığın masumiyetini gösteren veya gösterebilecek olan ya da sanığın suçunu azaltabilecek olan veya kovuşturmayla neden olan delillerin sağlamlığını sarsacak delillerin tümünü en kısa sürede dermeyeran etmeye mecburdur” demektedir. O halde savcılık, sanığın aleyhine olduğu kadar lehine olan delilleri de toplamak ve bunları duruşmaya getirmek mükellefiyeti altındadır.

44. UCM’de bir delil hukuka aykırı olarak elde edilirse ne olur?

Madde 69 (7)'ye göre eğer ihlal, delilin güvenilirliği konusunda ciddi şüphelere neden olmuşsa ya da delilin kabulü yargılamaya çok ters düşecek ve yargılamanın bütünlüğüne ciddi şekilde zarar verecekse, Statüyü ihlal ederek alınan ya da kabul edilmiş Uluslararası İnsan Hakları Kurallarına aykırı olarak elde edilmiş bu bulgunun delil olarak kullanılması yasaktır. Yani UCM’de hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş bir delil, delil değeri taşımaz.

45. Eğer kişi suçunu kabul ederse ne olur?

UCM, ikrarın savunma avukatı ile yeterli görüşmelerden sonra gönüllü ve iradi olarak verildiği veya sanığın bu beyanının doğasını ve sonuçlarını anladığı konusunda yeterince tatmin olmamışsa, ikrarı ya da suçlunun itirafını önemsememek görevi altındadır. Eğer sanık ikrarını herhangi bir baskı altında kalmaksızın iradi olarak ve bu beyanın sonuçlarının farkında olarak yapmakta ise, ikrar delil değeri taşır.

46. Sanık, yakalamadan sonra hangi haklara sahiptir?

Madde 67 (1), sanığın kendisine yöneltilen suçlamanın mahiyeti, nedeni ve içeriği konusunda düzgünce ve ayrıntılı olarak bilgilendirilmesini garanti eder. Madde 59 (1)'e göre sanık, yakalamanın gerçekleştiği ülkede sanığın haklarına saygı gösterilmesini gözetecek yetkili mahkeme önüne çıkarılmalıdır. Sanık, madde 59 (3) uyarınca geçici salıverilme için ulusal mahkemeye başvurabilir, ya da madde 60 (2) uyarınca bu istemi Ön Dava Dairesi'ne yöneltebilir. Madde 60 (3) ise Ön Dava Dairesi'nin periyodik

olarak veya sanık ya da Savcı'nın istemiyle tahliye veya tutuklamanın devamına karar vermesini öngörmektedir.

47. UCM'de sanığın avukat bulundurmaya hakkı var mı?

Madde 67 (1) (b), sanığın avukatı ile serbestçe görüşmesi ve savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve imkanların tanınmasını; madde 67 (1) (d) ise adaletin gereği olarak sanığın her durumda avukat edinebilme hakkından, eğer avukat edinebilecek parası yoksa ücretsiz olarak hukuki yardım alabilme hakkından haberdar edilmesini şart koşar.

48. Sanık, UCM'nin çalışma dillerden birini anlayamıyor veya konuşamıyorsa ne olacak?

Sanık, UCM tarafından kullanılan dili konuşamıyorsa, ücretsiz olarak yetkin bir tercümanın yardımıyla beraber tüm gerekli tercüme hizmetlerinden yararlandırılacaktır.

49. Sanığın diğer hakları nelerdir?

Madde 67'de belirtilen sanık haklarının yanı sıra, yasaya aykırı bir gecikme olmadan yargılama, tanıkları sorguya çekirme, tanıkların sorgusu sırasında Savcı ile eşit şartlara sahip olma ve yazılı savunma ile kendi savunmasını yapabilme hakları sayılabilir.

49. Sanığın istinafa başvurabilme hakkı var mı?

Madde 81, Dava Dairesi tarafından hakkında bir hüküm verilmiş kişinin usul hatası, maddi hata, hukuki hata veya yargılama ve kararın adilliği ve güvenilirliğini etkileyecek herhangi bir sebepten ötürü İstinaf Dairesi'ne başvurabileceğini belirtmektedir. Eğer talep haklı bulunursa, yeni olaylar ile adaletin yanlış tecelli ettiği kabul edilirse, bu yanlışlık sanık tarafından kaynaklanmadıkça sanığın tazminat hakkı doğacaktır.

50. İstinaftan sonra yeni bir delil ile karşılaşılırsa ne olacak?

İstinaf başvurusu sonuçlandıktan sonra yeni bir delil ile karşılaşılırsa hükümlü, madde 84 uyarınca İstinaf Dairesi'ne delilin dava görülmekte iken ortada bulunmaması, bu durumun sanıktan kaynaklanmaması ve ortaya çıkan yeni delilin farklı bir hüküm ortaya çıkarabileceği şartlarıyla başvurarak "yargılamanın yenilenmesi" istemini dile getirebilir.

51. Devletler UCM ile işbirliği yapacaklar mı?

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), ulusal mahkemelerden farklı olarak, bir devletin ceza hukuku sisteminin çökmesi örneğindeki gibi olağanüstü durumlarda sınırlı bir soruşturma yetkisi hariç, doğrudan bir icra gücüne sahip değildir. Mahkeme tutuklama emirleri icra edemez, ev ya da binaları arayamaz ya da tanıkları mahkemede hazır bulunmaya zorlayamaz, çünkü mahkemenin bir kolluk kuvveti ya da icra mekanizması yoktur. UCM, eğer devletlerin bu türden faaliyetleri yerine getirilmesi için iradesi ve rızası yoksa, yargılamanın icrasına yönelik bu faaliyetlerin yerine getirilmesi için ulusal yetkililere bağımlı olacaktır. Bu yüzden, soruşturmanın açılmasından hükmün icrasına kadar, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nü onaylamış ülkelerin (Taraf devletler) eksiksiz işbirliği UCM'nin etkili bir şekilde çalışması için temel teşkil edecektir. Devletler işbirliği yapmazsa UCM çalışmaz.

52. Taraf devletlerin UCM ile işbirliğine yönelik temel yükümlülüğü nedir?

Her bir Taraf devlet, Statüyü onayladığında UCM'nin yargılama yetkisi dahilindeki suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında UCM ile "eksiksiz bir işbirliği yapmayı", madde 86 uyarınca üstlenir. UCM, herhangi bir Taraf devlete işbirliği için talepte bulunabilir.

53. Taraf devletler diğer devletlerle varolan ulusal işbirliği usullerini kullanabilirler mi?

Taraf devletler, devletlerin UCM ile işbirliğine yönelik yükümlülüklerini ayrıntılı bir şekilde açıklayan Statünün 9. Bölümünde listelenmiş "işbirliğinin bütün biçimleri için kendi ulusal hukukları kapsamında usuller bulunmasını temin etmek" konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu taahhüt, her bir Taraf devletin ulusal usullerinde işbirliğine yönelik varolan engelleri tasfiye etmek ve ulusal hukukunun, mahkemelerini ve diğer makamlarını, UCM tarafından yapılan taleple eksiksiz bir işbirliği yapmaya mecbur etmesini sağlamakla yükümlü olduğu anlamına gelir.

54. Statüye taraf olamayan devletlerin UCM ile işbirliği yapma zorunluluğu var mıdır?

Statünün kendisinde, taraf olmayan bir devletin işbirliğini zorunlu kılan açık ve genel bir yüküm yoktur. Bununla birlikte, Madde 87(5), UCM'ye, Statüyü onaylamamış herhangi bir devlete bir ad hoc anlaşma doğrultusunda yardım sağlaması üzere çağrıda bulunması için yetki verir. Eğer bir devlet

böyle bir anlaşmayı kabul ederse, yardım için yapılan talebe uymakla bağlanır. Yani bir devletin, Statüye taraf olmasa bile, belli bir olay üzerinde ad hoc olarak mahkemenin yargılama yetkisini tanıması mümkündür. Böyle bir tanıma gerçekleşmişse, o devletin de işbirliği mükellefiyeti doğar. Ek olarak, eğer Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi UCM'ye uluslararası barışı ve güvenliği tehdit eden bir durumu havale ederse, Güvenlik Konseyi taraf olmayan devletlerin UCM'nin yardım talebiyle işbirliğini sağlamak için BM Şartı Bölüm VII kapsamındaki yetkisini kullanabilir.

55. Taraf devletler bir soruşturma ya da kovuşturma sırasında hangi yardımı sağlamak konusunda anlaşmış durumdadır?

Statünün 93ncü maddesine göre Taraf devletler, tanıkların ve eşyaların teşhis edilmesi ve yerinin belirlenmesi, delillerin elde edilmesi, soruşturulan ya da kovuşturulan kişilerin sorgulanması, hukuki belgelerin tebliğ edilmesi, tanıkların gönüllü olarak ortaya çıkmasının kolaylaştırılması, sahalardan muayene edilmesi ve mezarların açılarak incelenmesi, aramaların ve el koymaların yerine getirilmesi, belgelerin sağlanması, mağdurların ve tanıkların ve mevcut delillerin korunması da dahil olmak üzere soruşturmalar ve kovuşturmalar sırasında UCM'ye geniş yelpazede yardım sağlamak hususunda anlaşmışlar. Aynı zamanda, özellikle mağdurların yararına, zararların karşılanması amacıyla kullanılmak üzere mal varlığının ve silah ya da araç gibi suç aletlerinin teşhis edilmesini, bulunmasını ve dondurulmasını üstlenirler. Ayrıca, Taraf devletler kendi mevzuatlarında yasaklanmış olmayan herhangi bir diğer yardım biçimini sağlamayı kabul etmişlerdir. UCM'nin etkinliğini arttırmak için, taraf devletler bu tür kısıtlamaları tasfiye etmelidirler.

56. Taraf devletlerin bir tutuklama ya da teslim için talep aldıklarında ne yapmaları gerekir?

Madde 59(1), Taraf devletlerin kendi topraklarında suçlanan bir kişinin tutuklanması ya da teslim edilmesine yönelik UCM tarafından yapılan bir talebe ivedilikle uymalarını gerekli kılar. İlgili devlet, UCM tutuklama talebine, tutuklama emrini, kişinin teşhis edilmesine imkân veren bilgileri ve söz konusu ülkedeki teslim sürecinin tamamlanması için gereken belgeleri ekleyerek sanığın yerini belirlemede yardım etmelidir. Madde 59(2) ve (7)'de ulusal mahkemelerden sanığın haklarına saygı göstermeleri ve kişinin mümkün olduğunca çabuk teslim edilmesini sağlamaları talep edilmektedir.

57. Ulusal hukuk vatandaşların iade edilmesini yasaklıyorsa ne olacak?

UCM, bu tür ulusal yasaklarla ilgilenmez. Madde 102’de açık bir şekilde belirtildiği gibi, bir sanığın Taraf devletlerin kendisi tarafından kurulmuş uluslararası bir kurum olarak UCM’ye teslim edilmesi, bir kişinin bir devletten bir başka devlete iade edilmesiyle ilgili yasal usullerden bütünüyle farklıdır. Ayrıca Taraf devletler madde 86 uyarınca teslim için yapılan talebe uymak da dâhil, UCM ile tam bir işbirliği yapmak konusunda anlaşmışlardır.

58. Taraf devletlerin sağlamak zorunda oldukları diğer işbirliği biçimleri nelerdir?

Devletler madde 75(5)’de UCM’nin mağdurlara giderim verilme kararlarının yerine getirilmesi konusunda anlaşmışlardır. Aynı zamanda madde 70(4)’de, yalan ifade vermek ve tanıkları tehdit etmek gibi UCM tarafından adaletin yerine getirilmesine karşı işlenen ihlalleri ulusal hukuklarında suç saymayı ve UCM tarafından talep edildiğinde bu ihlalleri içeren davaları kendi savcılarına sunmayı yükümlenmişlerdir.

59. UCM tarafından mahkûm edilen kişiler cezalarını nerede çekecekler?

UCM kendisine ait bir hapis haneye sahip değildir. Bundan dolayı mahkûmlar cezalarını, mahkûmların muamelesine ilişkin, yaygın kabul gören uluslararası antlaşma standartlarıyla çelişmemesi koşuluyla, imkânlarını gönüllü olarak kullandırmayı kabul etmiş Taraf devletlerin tutukevlerinde çekeceklerdir. Devletler hükmü değiştirme ya da düzeltme gücüne sahip olmayacaklardır. Bütün Taraf devletler kendi tutukevlerini en azından belli sayıda hükümlü için UCM’ye sunmalıdır, böylece küçük de olsa yük paylaşılacaktır.

60. Ulusal hukukun yetersiz olduğu durumda, bir talebin ertelenmesine ya da reddine izin verilir mi?

Taraf devletler, yardım için yapılan bir talebe uymalarını erteleyemez ya da talebin gereğini yerine getirmek için yeterli ulusal usullere sahip olmadıkları gerekçesiyle talebe uymayı reddedemezler. Bundan dolayı, Taraf devletler Statü yürürlüğe girmeden ulusal mevzuatlarının UCM ile işbirliği için ihtiyaç duyulan usulleri öngörmesini sağlamak zorundadırlar.

61. Bir devletin hukuk sisteminde soruşturma, kovuşturma ya da kabul edilebilirlik itirazı halen derdestse, yine de UCM'nin talebine uyma mükellefiyeti var mı?

Madde 94, Taraf devletlere aktif bir soruşturma ya da kovuşturmayı engelleyebilecek bir talebin hemen infaz edilmesini erteleyebilmesi için izin vermektedir, fakat erteleme süresi UCM ile fikir birliği içinde olmalıdır ve erteleme gerektiğinden daha fazla olmamalıdır. Ayrıca, madde 95 devletlerin, eğer UCM'nin aksi yönde verdiği bir karar yoksa, kabul edilirlık itirazı karara bağlanmadığı sürece, bir talebin infazını erteleyebilmesini öngörür.

62. Bir devlet talebe uymanın ulusal güvenliğine zarar vereceğini düşünürse ne olacak?

Madde 72, bir Taraf devletin son derece sınırlandırılmış koşullar altında, bilgilerin açığa çıkarılması ya da belgelerin verilmesi ulusal güvenlik çıkarlarına zarar verebilecekse bir talebi reddetmesine izin verir. Bununla birlikte ilgili devlet, *in camera* (basına ve kamuya kapalı) duruşma ya da *ex parte* (devlet dışında herkese kapalı) duruşma gibi bilgi ve belgelerin sağlanması için alternatif bir yolun mümkün olup olmadığının denetlenebilmesi amacıyla UCM'ye müracaat etmek zorundadır. Eğer ilgili devlet, talebin reddinde ısrar etmeye devam ederse ve UCM açıklanması istenen delillerin sanığın suçluluğunun ya da masumiyetinin belirlenmesi için ilgili ve gerekli olduğunu ve devletin Statü kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak hareket etmediğini belirlerse, konuyu herhangi bir diğer işbirliğini reddetme vakasında olduğu gibi, Madde 87(7)'ye dayanarak Taraf Devletler Asamblesi'ne, ya da Güvenlik Konseyi'nin havale ettiği bir durum söz konusuysa Güvenlik Konseyi'ne, uygun bir eylemde bulunulması için gönderebilir.

63. Genel olarak değerlendirildiğinde Roma Statüsü hangi hukuk sisteminin etkisinde kalmaktadır?

Bilindiği üzere dünyada belli başlı dört büyük hukuk sistemi bulunmaktadır. Bunlar Kıta Avrupası Hukuk Sistemi, Anglo-Amerikan Hukuk Sistemi, İslam Hukuk Sistemi ve Sosyalist Hukuk Sistemidir. Roma Statüsü, bir BM belgesi olarak uzlaşma ürünüdür, dolayısıyla tüm bu hukuk sistemlerinden bazı izler taşır. Karma olarak, dünyadaki tüm hukuklardan izler taşıyan bu hukuk metni, en iyi yönlerini toplayarak dört hukuk sisteminin de kimi yönlerini yansıtır. Aksi durum olsaydı, Roma Statüsü böylesine büyük bir tanınmayla karşılaşamaz, üzerinde de herhangi bir uzlaşma sağlanamazdı. Elbette, hem BM Hazırlık konferanslarında hem de Statüye son şeklinin

verildiği Roma toplantısında, diplomatik yönden ağırlık koyabilen ülkelerin sahip olduğu hukuk sistemlerine biraz daha yakın olduğunu da kabul etmek gerekir. İki hukuk sisteminin, Anglo-Amerikan Hukuk Sistemi ile Kıta Avrupası Hukuk Sisteminin diğerlerine oranla biraz daha baskın biçimde Statüye yansıdığı düşünülmektedir.

64. Roma Statüsü’nün imzalanma ve onaylanma durumu nedir? Kaç ülke onaylamıştır?

Roma Statüsü’nün 30.08.2011 itibariyle 139 ülke imzalamış, 117 ülke onaylamıştır. 31 Aralık 2000 tarihine kadar Statü imzaya açık kalmıştır ve bu tarihe kadar 139 ülke imzalamıştır. Bu tarihten sonra Statünün 125nci maddesi uyarınca Statüyü imzalamak mümkün değildir, ancak onaylama suretiyle Statüye taraf olunabilir. 31 Aralık 2000 günü, mesai saatinin bitimine dakikalar kala ABD’nin, ondan hemen sonra İsrail ve İran’ın imza belgelerini BM Genel Sekreterliğine sundukları bilinmektedir. Bu “son dakika” imzalarının bilhassa masada kalabilmek ve Statüyü değiştirebilmek adına girişimde bulunabilmek adına atıldığı uzmanlarca ifade edilmektedir. Zira son dakika imzacılarından hiçbirisi bugüne kadar Statüye taraf olma işlemini gerçekleştirmemiştir. İmzanın uluslararası hukuktaki niteliği, bir zaman sınırı olmaksızın onaylama mükellefiyetinden başka bir şey değildir.

Özellikle AB ülkelerinin liderliğini yaptığı onaylamış ülkelerin (117 ülke) fazlalığı, Statünün etki, hüküm ve sonuç doğuracağı coğrafyayı da belirler. Güncel onaylamış ülkeler listesine şu adresten ulaşılabilir:

<http://www.iccnw.org>

65. Belli başlı “büyük” ülkelerin Statüyü onaylamadığı doğru mu?

Kısmen doğru. Statüyü onaylamayan ülkelere örnek olarak ABD, Rusya, Çin, İsrail, İran, Irak, Hindistan, Türkiye gibi ülkeler verilebilir. Taraf olmama konusunda birbirinden farklı gerekçeler söz konusudur. Statüye taraf olma konusunda en büyük direnci ABD’nin gösterdiği söylenebilir, zira halihazırda bir “anti-UCM” kampanyası yürütmektedir. Kesin olmayan verilere göre, bugün dünya üzerindeki 70’den fazla ülkede Amerikan askerlerinin varlığı düşünülmektedir. Bu kadar çok sayıda ve geniş coğrafyada faaliyet gösteren Amerikan askeri varlığı, sanırız başta savaş suçları olmak üzere UCM’nin yargılama yetkisi altındaki suçları işlemeye en yakın askeri güç konumundadır. Siyasi olarak, genel anlamıyla UCM kapsamındaki bir hukuki denetimin Amerikan çıkarlarına aykırı olacağının yanı sıra, hukuki olarak aşağıda sayılan gerekçelerle ABD, Roma Statüsüne taraf olmamaktadır.

- ABD, her ne kadar taraf olmasa bile, ABD hükümetinin izni ya da onayı olmaksızın potansiyel olarak UCM'nin vatandaşları hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütebileceğini iddia etmektedir.
- ABD, mahkemenin çok fazla kontrol edilemeyen bir güce sahip olduğuna inanmaktadır ve UCM Savcısının kontrol edilememesinden endişelenmektedir.
- Mahkemenin günün birinde ABD liderlerini “saldırı suçu”ndan ötürü yargılayabileceğinden endişe edilmektedir.
- ABD’de mahkemenin ABD bağımsızlığına karşı bir tehdit oluşturduğu tartışılmaktadır.
- Özellikle mahkemenin ABD liderleri ve askerlerine karşı siyasi olarak yanlı davranacağından endişe edilmektedir.
- Yargılamanın, en iyi suçun işlendiği yerde yapılacağı inancı ile UCM’ye karşı çıkılmaktadır.
- Sonuçta,, ABD Anayasası karşısında Roma Statüsünün Anayasaya aykırı olacağı konusunda endişe edilmektedir.

Bu gerekçelerin hiçbirisi aslında doğru değildir. Her ne kadar Statüye karşı olsa da, ABD içinde giderek güçlenen bir UCM lobisinden de söz edilebilir. Özellikle UCM için Amerikan STK Koalisyonu’nun internet sayfası, bu konuda araştırma yapmak isteyenler için iyi bir kaynaktır:

<http://www.amicc.org/advocacy.html>

ABD, Roma Statüsü’ne taraf olmadığı gibi, henüz taraf olmayan ülkeler nezdinde de bir anti kampanya sürdürmektedir. Özellikle ekonomik ve askeri ilişki içinde bulunduğu ülkeleri “ABD vatandaşlarını UCM’nin yargılama yetkisi altındaki suçlardan ötürü UCM’ye iade etmeme mükellefiyeti” yükleyen ikili anlaşmalar imzalamaya zorlayan ABD yönetiminin şu ana dek kesin olmamakla birlikte 90-100 ülkeyle bu tip ikili cezasızlık antlaşmaları imzaladığı sanılmaktadır¹⁴.

Aynı olmamakla birlikte benzer gerekçeler Rusya Federasyonu açısından da dile getirilmektedir¹⁵.

İsrail açısından görece olarak ABD yanlısı politika izlemesi, İran açısından da İsrail ve ABD karşıtı politika izlemesi, taraf olmamanın ana nedeni olarak gösterilmektedir. Kimi ülkelerin taraf olmama gerekçeleri konusunda şu dokümana başvurulabilir:

http://en.wikipedia.org/wiki/States_Parties_to_the_Rome_Statute_of_the_International_Criminal_Court (30.08.2011)

¹⁴ http://www.amicc.org/usinfo/administration_policy_BIAs.html (30.12.2008)

¹⁵ Tuzmukhamedov, Bakhtiyar; “The ICC and Russian Constitutional Problems”, Journal of International Criminal Justice 2005 3(3):621-626 <http://ijci.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/3/3/621> (30.12.2008)

66. UCM karşısında Türkiye'nin durumu nedir?

Türkiye, UCM'yi kuran Roma Statüsünü imzalamamış ve onaylamamıştır. AB üyesi ve adayları arasında, Türkiye dışında Statüye taraf olmayan başka ülke yoktur. Avrupa Konseyi'ne üye 46 ülkeden Türkiye ve Azerbaycan dışındakilerin tümü Statü'yü imzalamışlar, bunlardan da Ermenistan, Moldova, Monako, Rusya ve Ukrayna dışındakiler onaylayarak taraf olmuşlardır.

Türkiye, resmi olarak 2002 yılında mevzuatında yeterli düzenleme olmadığını, iç mevzuatta yapılacak gerekli düzenlemelerden sonra Statüye taraf olacağını açıklamıştır. Pozitif hukuk açısından, tamamlayıcılık ilkesinin sürekli Türkiye aleyhine işlememesi açısından bir an için bu gerekçenin haklı olduğu düşünülse bile, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda soykırım suçuyla insanlığa karşı suçların tanımlanmasından sonra artık aynı kuvvette bu gerekçeye dayanmak mümkün değildir.

Temel olarak, Güneydoğu Anadolu'da devam eden çatışma ortamı ve bu ortamdan kaynaklanabilecek olası suçlar, Türkiye'nin Statüye taraf olmamasında önemli rol oynamaktadır. Ne var ki, çağdaş, modern ve kendine güvenli her devlet gibi Türkiye de, terörle mücadelesini soykırım yapmadan, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarını işlemekten sürdürebilir.

Dış İşleri Bakanlığı, internet sayfası kanalıyla, Temmuz 2002 tarihinde ABD'nin ikili cezasızlık antlaşması imzalanması için Türkiye'ye teklifte bulunduğunu açıklamıştır¹⁶. Türkiye'nin UCM karşısındaki pozisyonunu anlayabilmek için yararlı olacağı kanısıyla bu açıklama aşağıda okuyucunun dikkatine sunulmaktadır:

“1. Türkiye'nin bu aşamada taraf olmadığı Uluslararası Ceza Divanı (UCD) Statüsü, 60 ülkenin onay işlemlerini tamamlamalarıyla, 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Halihazırda imzacı ülke sayısı 139, taraf ülke sayısı 105'tir.

Taraf olan ülkeler arasında Avrupa Birliği'nin (AB) henüz onay işlemlerini tamamlamamış olan Çek Cumhuriyeti dışındaki tüm üyeleri bulunmaktadır. AB, Divan Statüsüne taraf olan ülkeleri daha da artırmak amacıyla yoğun bir kampanya yürütmektedir.

¹⁶

<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa> (30.08.2011)

Avrupa Konseyi'ne üye 46 ülkeden Türkiye ve Azerbaycan dışındakilerin tümü Statü'yü imzalamışlar, bunlardan da Ermenistan, Moldova, Monako, Çek Cumhuriyeti, RF ve Ukrayna dışındakiler onaylayarak taraf olmuşlardır.

2. Diğer taraftan, 2000 yılı sonunda Başkan Clinton yönetimi döneminde UCD Statüsü'nü imzalayan ABD, Bush yönetiminin işbaşına gelmesinden sonra UCD'na cephe almış, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri'ne yaptığı bir bildirimle kendisini imzası ile bağlı saymadığını açıklamış, ayrıca UCD'na henüz taraf olmayan bütün ülkelere, Statü'yü onaylamamaları çağrısında bulunmuştur.

ABD, vatandaşlarının UCD'nda yargılanmasını önlemek amacıyla, 2002 Temmuz ayından başlayarak birkaç ülke hariç bütün ülkelere, birbirlerinin vatandaşlarını UCD'na teslim etmemeyi öngören ikili anlaşmalar imzalamayı önermiş, 100'e yakın ülke ile böyle bir anlaşma imzalamıştır. ABD'nin böyle bir anlaşma önerisi bu ülke ile AB arasında görüş ayrılığına neden olmuştur.

ABD, Temmuz 2002 tarihinde ülkemize de ikili bir anlaşma teklif etmiştir. Bu konuda gerek ABD gerek AB ile yapılan görüşmelerde, Türkiye'nin, UCD'na henüz taraf olmadığı cihetle, sözkonusu kuruluşla ilgili olarak bu aşamada herhangi bir yükümlülüğünün bulunmadığı ifade edilmiştir. Son dönemde ABD'nin ülkemizden UCD ile ilgili herhangi bir talebi olmamıştır. 3. UCD'nin yargı yetkisine giren suçların mevzuatımıza dahil edilmesi yönündeki çalışmalar ilgili makamlarımızla bilistişare sürdürülmektedir. Bu bağlamda soykırım ve insanlığa karşı suçlar da UCD Statüsü'ne uygun bir şekilde yeni Türk Ceza Kanunu'na sırasıyla 76. ve 77. maddeler olarak dahil edilmiş bulunmaktadır.

UCD Statüsü'ne uyum çalışmaları bağlamında, Anayasamızın "Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar" başlıklı 38. maddesinin ilgili paragrafı; "Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye geri verilemez" şeklinde 7 Mayıs 2004 tarihinde değiştirilmiştir.

Sayın Başbakanımız, 6 Ekim 2004 günü Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Türkiye'nin yakında UCD Statüsü'ne taraf olacağını açıklamıştır.

Bu bağlamda, Başbakanlığın 17 Aralık 2004 tarihli yazısı ile, ülkemizin UCD Roma Statüsü'ne taraf olması için gerekli işlemlerin Adalet Bakanlığı başkanlığında, Genelkurmay Başkanlığı ve Bakanlığımız ile diğer ilgili

kurum temsilcilerinden müteşekkil bir Komisyon tarafından başlatılması uygun bulunmuştur. Bunu müteakiben, bu konuda izlenecek yöntem ve gerekli yasal düzenlemeleri ele almak üzere, Adalet Bakanlığı Müsteşarı başkanlığında 18 Ocak 2005 tarihinde yapılan toplantıda, ulusal mevzuatımızın anılan Statü'ye uygun hale getirilmesi için bir kanun tasarısı hazırlamak amacıyla 2992 sayılı kanunun 34. maddesi hükmü uyarınca Komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyon'un son toplantısı 9 Haziran 2006 tarihinde Adalet Bakanlığı'nda yapılmıştır.

4. Birleşmiş Milletler'de UCD'na siyasi destek sağlamak ve Divanla ilgili konularda görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak amacı ile oluşturulan "UCD Dostları" isimli gayri-resmi gruba ülkemizin de katılması için yapılan davet, Türkiye'nin gerek UCD hazırlık çalışmalarında savunduğu ilkeler, gerek AB adaylığı doğrultusunda UCD'na taraf olma yönünde izlediğimiz politika gözönünde bulundurularak olumlu karşılanmış ve Türkiye UCD Dostları Grubu'na dahil olarak Ocak 2004'den itibaren Grubun Lahey ve New York'da gerçekleşmekte olan çalışmalarına katılmaya başlamıştır.

5. Öte yandan, UCD Başkanı Philippe Kirsch, AKP Genel Başkanı Yardımcısı Reha Denemeç'in davetlisi olarak 11-12 Aralık 2006 tarihlerinde ülkemize özel bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede adı geçen, dönemin Adalet Bakanı Sayın Cemil Çiçek tarafından kabul edilmiş; ayrıca AKP Genel Başkan Yardımcıları, TBMM Adalet ve Anayasa Komisyonları Başkanları ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Sözkonusu ziyaretin, tarafların karşılıklı görüşlerini birinci ağızdan birbirlerine aktarma fırsatı bulmaları bakımından yararlı olduğu değerlendirilmektedir."

Türkiye'nin Statüye taraf olmama gerekçelerinden biri de, Kıbrıs meselesiyle bağlantılı olarak savaş suçları ve saldırı suçu konusunda düğümlenmektedir. Buradaki en önemli nokta ise 1974 Kıbrıs Çıkartması'nda sonra, halen adadaki askeri varlığını devam ettiren Türkiye'nin tutumudur. Her ne kadar ilk bakışta 1974 yılında yaşanan çatışmanın UCM'nin yargı yetkisi dışında kaldığı düşünülse bile, Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'ın aksi fikirde olduğu konusunda ciddi emarelere rastlanmaktadır¹⁷. Buna göre, "Türkiye'nin 1974'de adaya uluslararası hukuka aykırı olarak asker çıkartarak saldırı suçu işlemeye başladığı, halen adadaki Türk askeri varlığı devam etmekte olduğu için,

---

¹⁷ Tsimpedes, Athan , Turkey's Trojan Horse on cyprus: The Poisoned Fruit From The Supreme Crime of Aggression, http://www.greekamericannewsagency.com/main/index.php?option=com_content&view=article&id=10417:turkeys-trojan-horse-on-cyprus-the-poisoned-fruit-from-the-supreme-crime-of-aggression&catid=91:analysis&Itemid=74 (30.08.2011)

suçun bu zamana kadar mütemadiyen işlenmesine devam edildiği, halen de işlenmekte olduğu, bununla birlikte akıbeti hakkında bilgi olmayan kayıp şahıslar hakkında da ihlal hala devam ettiğinden hem savaş suçlarından hem de saldırı suçundan ötürü takibat yapılması gerektiği” iddia edilmektedir.

Saldırı suçundan ötürü UCM’nin yargılama yetkisi, Kampala Konferansında alınan karar gereği 2017 yılı sonrasına bırakılmıştır. Kanaatimize göre bu durum, beraberinde aralarında Türkiye’nin de bulunduğu saldırı suçuyla sorunu olabilecek Devletlere bir mesajı da barındırmaktadır. Türkiye, 2017 yılına kadar Kıbrıs sorununu çözebilir ve Statü’ye taraf olabilir. Her halükarda 2017 sonrasında, Dünyada yeni bir uluslararası hukuk düzeni ile karşı karşıya olacağımız tahmin edilebilir.

Türkiye açısından olumsuzluk teşkil eden tüm bu durumlara karşın, sorunların çözümlenmek için varolduğu, bütün bu sorunların ise çözülmesi mümkün olmayan konular olmadığını hatırlatmak isteriz. Büyük, kendine güveni olan ve giderek bir bölgesel güç haline gelen Türkiye, sıfır sorun politikası çerçevesinde hem Kürt sorunu, hem de Kıbrıs sorununun çözümüne daha fazla odaklanmak durumundadır.

67. AB Süreci Türkiye’nin Roma Statüsü’ne taraf olması konusunda etkili midir?

Kesinlikle evet. Mevcut 27 AB üyesi ülke ve resmi 3 aday ülke arasında, Statüyü imzalamayan tek ülke Türkiye’dir. Mahkemenin gelişimi dikkatlice incelendiğinde, başından beri AB’nin her aşamada mahkemenin en büyük destekçisi olduğu görülebilir. Türkiye’nin ilerideki AB tam üyeliği ile ilgili olarak, henüz resmi bir kriter olarak adlandırılmasa da, Roma Statüsüne taraf olunması, örtülü bir kriter biçiminde gündeme gelmektedir.

68. Türkiye, uluslararası süreci ne ölçüde takip ediyor?

Türkiye, Statüyü imzalamadığı ya da taraf olmadığı için, her yıl gerçekleştirilen Taraf Devletler Asamblelerine “gözlemci ülke” statüsünde katılmaktadır. Kanımız odur ki, Türkiye açısından mahkemeye ilişkin olarak herhangi bir bilgi eksikliği söz konusu değildir. Hem Dış İşleri Bakanlığı yetkilileri, hem Genel Kurmay Başkanlığı görevlileri mahkeme ile ilgili gelişmeleri takip etmektedirler.

Statüye taraf olunmasının, bu aşamada siyasi bir karar olduğu değerlendirilmektedir. Siyasi otoritenin bu konuda bir iradesi olduğu da gerek basına yapılan açıklamalarla, gerek TBMM’deki görüşme

tutanaklarında açığa çıkmaktadır. Ne var ki, bu konuda somut adımlar bir türlü atılmamakta, belki de atılamamaktadır.

69. Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması konusunda sivil toplumda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?

İnsan hakları konusunda faaliyet gösteren belli başlı dernek ve vakıflar, mahkemenin kuruluşundan beri Türkiye'nin de sisteme dâhil olabilmesi adına kampanyalar yürütmektedirler. Bu kampanyaların daha etkili ve tek elden yürütülebilmesi adına 2006 yılında Türkiye UCM Sivil Toplum Koalisyonu oluşturulmuştur. Koalisyon çalışmalarına devam etmektedir. Bu çalışmalar, www.ucmk.org.tr adresinden izlenebilir.

70. Bu konuda başka internet kaynakları nelerdir?

Uluslararası Kuruluşlar:

Coalition for the ICC: www.iccnw.org

Amnesty International: www.amnesty.org/en/international-justice

Federation International des Droits de l'Homme: www.fidh.org/spip.php?rubrique181

Human Rights Watch: www.hrw.org/en/category/topic/international-justice

Freedom House: www.freedomhouse.org

Human Rights First: <http://www.humanrightsfirst.org/cah/index.asp>

Türkiye'den kuruluşlar:

UCM Koalisyonu: www.ucmk.org.tr

İnsan Hakları Gündemi Derneği: www.rightsagenda.org

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi: www.amnesty.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=165&catid=46:Temalar

İnsan Hakları Derneği: www.ihd.org.tr

Türkiye İnsan Hakları Vakfı: www.tihv.org.tr

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği: www.mazlumder.org.tr

71. UCM’de halihazırda hangi davalar görülmektedir?

30.08.2011 tarihi itibarıyla, UCM’de altı ülkeye ilişkin soruşturma/kovuşturma yürümektedir. Bunlar sırasıyla Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Kenya ve Libya’ya ilişkindir. Fildişi Sahili’nde yaşanan iç savaş sırasında gerçekleştiği iddia edilen ihlallerle ilgili olarak Savcı, Ön Dava Dairesi’ne 22 Haziran 2011’de soruşturma izni için başvurmuştur. Tüm bu ülkelere ilişkin olarak açılan toplam 26 soruşturma/kovuşturmadan 24’ü yürümektedir, biri ölüm nedeniyle düşürülmüştür, diğeri beraet nedeniyle bitmiş durumdadır.

Bunların dışında Savcılık, 2006’da Kolombiya, Irak ve Venezüella; 2007’de Afganistan; 2008’de Gürcistan; 2009’da Filistin, Gine, Honduras ve Nijerya; 2010’da ise Kore hakkında ilk inceleme başlatmış durumdadır, incelemeler bittiğinde duruma göre soruşturma izni için UCM’ye başvurulabilecektir.

72. Uganda’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?

1987 yılında Joseph Kony tarafından kurulan ve Uganda’nın kuzeyinde dini temellere dayalı bir devlet kurmak isteyen LRA (Lord’s Resistance Army- Tanrının Direnişi Ordusu) ile hükümet kuvvetleri arasındaki çatışmalar, Afrika’da en uzun süreden beri devam eden çatışmalardan biridir. LRA, geniş çaplı insan hakları ihlalleri, tecavüz, işkence, cinayet ve “çocuk asker” kullanmakla suçlanmaktadır. Bölgede yapılan bir araştırmaya göre halkın %78’i bir cinayete tanık olmuş, %68’i ise (LRA veya hükümet güçleri tarafından) kötü muameleye uğramıştır. LRA, çoğu zaman gerilla yöntemleri kullanarak hükümet güçlerine ve hükümete destek sağladığına inandığı sivillere yönelik saldırılar düzenlemektedir. Eylemlerine başladığı 1986 yılından beri LRA’nın faaliyetleri sonucunda, Kuzey Uganda’da 66000 çocuğun asker olarak kullandığı, iki milyondan fazla insanın ise yaşadığı yeri terk etmek zorunda bırakıldığı tahmin edilmektedir. Bölgede Hükümet ile LRA arasında ateşkes ve barış anlaşması için görüşmeler devam etmektedir.

16 Aralık 2003’te Uganda hükümeti, LRA ile ilgili durumu UCM’ye götürme kararı almıştır. Bu durum, UCM tarihindeki ilk Devlet başvurusu olarak hukuk tarihine geçmiştir. Savcı, 29 Temmuz 2004 tarihinde konu ile ilgili olarak soruşturma açıldığını duyurmuş ve dosyayı Ön Dava Dairesine taşımıştır. Aralık 2005’te BM Genel Sekreteri, Uganda’da hükümetin, hükümete bağlı yerel kuvvetlerin ve LRA’nın özellikle çocuklara karşı ciddi suçlar işlediğini belirtmiştir. Savcılık, daha sonra ölüm nedeniyle biri düşürülen beş iddianame açıklamıştır. Ön Dava Dairesi, LRA’nın liderleri Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Dominic Ongwen ve Raska

Lukwiya hakkında, tecavüz, kişilerin cinsel köleleştirmesi ve köleleştirme, ciddi ıstıraplara ve bedensel hasara yol açan insanlık dışı eylemler, sivillere yönelik kötü muamele, sivil nüfusa karşı kasten saldırı düzenleme, çocukların zorla askere alınması ve yağma suçlamalarıyla 8 Temmuz 2005 tarihinde yakalama emri çıkartmıştır. Haklarında yakalama kararı verilen kişiler henüz yakalanamamıştır. 2007 yılında öldüğü açıklanan Raska Lukwiya hakkındaki soruşturma düşürülmüştür. Medyada LRA'nın liderlerinden Vincent Oti'nin de öldüğüne dair haberler yayımlanması üzerine Savcı, 8 Kasım 2007'de Oti'nin akıbetinin araştırıldığını açıklamıştır. Bugüne kadar altı mağdura dava ile ilgili sürece; iki mağdura olayla ilgili sürece katılma hakkı tanındı. UCM'nin, Uganda davasını desteklemek üzere Uganda'nın Kampala şehrinde bir alan ofisi bulunmaktadır¹⁸.

73. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde neler oldu, UCM'de yürüyen dava ne durumda?

Eski adı Zaire olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde (DKC), 1998 yılında Thomas Lubanga Dyilo liderliğindeki UPC (Union of Congolese Patriots-Kongo Vatanseverler Birliği) ile hükümet kuvvetleri arasında başlayan ve bugüne kadar, yaklaşık 4 milyon insanın öldüğü çatışmalar, II. Dünya savaşıdan sonraki en büyük ölümcül çatışmalardan biri sayılmaktadır. 2005 yılında UPC, liderleri tarafından siyasi partiye dönüştürülmüş, böylelikle özellikle doğu Kongo'yu oluşturan Ituri bölgesindeki yaklaşık 15.000 milis silahsızlandırılmıştır. Ancak son 10 yıldır silahlendirilen binlerce milis, farklı silahlı politik gruplara katılarak, çatışmalarda aktif rol oynamaya devam etmektedir. Bölge henüz istikrara kavuşmuş değildir ve ciddi insan hakları ihlallerine dair bilgiler gelmeye devam etmektedir.

19 Nisan 2004'de Demokratik Kongo Cumhuriyeti hükümeti, UCM Savcısı Luis Moreno Ocampo'ya bir mektup göndererek, ülkesinde gerçekleştirilen ve Roma Statüsü kapsamındaki suçlara ilişkin soruşturma açılmasını talep etmiştir. Bunun üzerine savcı, Haziran 2004'de başlayan ön araştırmasının ardından, durumu 10 Şubat 2006 tarihli iddianame ile Ön Dava Dairesine taşımıştır.

17 Mart 2006 tarihinde UPC lideri Thomas Lubanga Dyilo hakkında yakalama emri çıkartılmıştır. Lubanga'ya yönelik suçlamalar arasında, "15 yaşından küçük çocukların askere alınması ve çatışmalarda aktif olarak kullanılması" öne çıkmaktadır. Yakalanan Lubanga, UCM'ye teslim edilerek

¹⁸ Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=northernuganda> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

20 Mart 2006'da ilk duruşmasına çıkarılmıştır. Lubanga hakkındaki davada Savcılık, iddianamede üç temel savaş suçundan ötürü cezalandırma talep etmektedir: 15 yaşından küçük çocukları askere almak, 15 yaşından küçük çocukları silahlandırmak ve 15 yaşından küçük çocukları çatışmalarda aktif olarak kullanmak. Lubanga hakkındaki dava, UCM'nin gördüğü ilk duruşma ve dava olarak tarihe geçmek suretiyle, 93 mağduru temsil eden 8 müdahil avukatın katılımıyla 30.08.2011 itibariyle halen devam etmektedir.

UCM'de DKC'ne ilişkin ikinci dava, 24 Kasım 2009 tarihinde Kongolu gerilla liderleri **Germain Katanga** ve **Matthieu Ngudjolo Chui** hakkında açılmıştır. Katanga ve Ngudjolo, 2003 yılı Ocak ve Mart ayları arasında DKC'nin doğusundaki Ituri bölgesindeki Bogoro köyünde işlendiği iddia edilen savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar nedeniyle yargılanmaktadır. Ituri Yurtsever Direniş Gücünün lideri olduğu iddia edilen Katanga hakkında, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları işlemek suçlamasıyla 18 Ekim 2007 tarihinde yakalama emri çıkartılmıştır. Katanga'ya yöneltilen insanlığa karşı suç ve savaş suçu niteliğindeki suçlamalar cinayet, insanlık dışı muamele, kadınların cinsel köle haline getirilmesi ile işkence ve kötü muameleyi; savaş suçları ise çocukların çatışmalarda kullanılmasını, Bogoro'da sivil halka yönelik saldırıları ve Bogoro'nun yağmalanmasını içermektedir. Daha önce DKC ordusunda albay olarak görev yapmış olan ve Ulusal Birleşik Cephenin eski lideri olduğu iddia edilen Kongo milliyetçisi Mathieu Ngudjolo Chui hakkında benzer suçlamalarla çıkartılan yakalama emri üzerine yakalanan Chui, 7 Şubat 2008 tarihinde UCM'ye teslim edilmiştir. Katanga ve Chui dosyaları 10 Mart 2008 tarihinde Ön Dava Dairesi tarafından birleştirilmiştir. Daire, insanlık dışı muamele, işkence ve insanlık onuruna aykırı muamele suçlamaları dışında diğer tüm suçlamaları kabul ederek dosyayı 26 Eylül 2008 tarihinde Dava Dairesi'ne göndermiştir. Katanga ve Chui hakkında cinsel kölelik de dâhil üç insanlığa karşı suç ve yedi savaş suçu iddiasıyla dava açılması, Ituri'de işlendiği iddia edilen ve halen devam eden ciddi suçların cezasız kalmaması için atılan önemli bir adımdır. 30.08.2011 itibariyle dava devam etmektedir.

UCM'de DKC'ne ilişkin olarak devam eden üçüncü dava, Ntaganda davasıdır. Ön Dava Dairesi, Bosco Ntaganda hakkında verilen yakalama emrini 29 Nisan 2008 tarihinde yayımlamıştır. Kongo'nun Kurtuluşu için Yurtsever Güçler'in (Forces Patriotiques pour la Libération du Congo-FPLC) eski komutan yardımcısı ve DKC'nin Kuzey Kivu bölgesinde faaliyet gösteren Halkın Savunulması için Ulusal Kongre (Congrès national pour la défense du peuple-CNDP) adlı silahlı grubun komutanı olduğu iddia edilen Ntaganda hakkındaki yakalama emri, savaş suçları nedeniyle çıkartılmıştır. Ntaganda'ya yönelik suçlamalar 15 yaşından küçük çocukların askere alınması ve çatışmalarda aktif olarak kullanılmasıyla ilgilidir.

DKC'ne ilişkin açılan dördüncü ve son dava ise, Ruanda'nın Özgürlüğü için Demokratik Güçler (Forces Démocratiques pour la Libération du Rwanda-FDLR) adlı gerilla grubunun Genel Sekreteri Callixte Mbarushimana'ya ilişkindir. Konongo'nun Kivu bölgesinde öldürme, işkence, tecavüz, insanlık dışı muamele, sivil halka zarar verme ve mala zarar verme gibi birçok suçlama yöneltilen Mbarushimana hakkında verilen yakalama kararı, 11 Ekim 2010 tarihinde Fransız makamları tarafından yerine getirilerek 25 Ocak 2011 tarihinde UCM'ye teslim edilmiştir. 30.08.2011 itibariyle dava devam etmektedir¹⁹.

74. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde neler oldu, UCM'de yürüyen dava ne durumda?

Eski bir Fransız sömürgesi olan Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), bağımsızlığını 1960 yılında kazanmıştır. Askeri yönetimlerin ardından, 1993'te sivil yönetim başa geçmişse de, Mayıs 2001'deki başarısız darbe girişiminin ardından ülkede iç çatışmalar başlamıştır. 5 Aralık 2004 tarihinde kabul edilen anayasanın ardından, 2005 Mart'ında seçimlere gidilen ve dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Orta Afrika Cumhuriyetinde, siyasi istikrarsızlık devam etmektedir. 22 Aralık 2004'de OAC hükümeti, UCM'ye başvurarak ülkede işlenen suçlar konusunda inceleme başlatılmasını talep etmiş, böylelikle Uganda ve DKC'nden sonra üçüncü Devlet başvurusu, OAC olmuştur. 7 Ocak 2005 tarihinde, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde eski devlet başkanı ve başkan yardımcısı tarafından işlenen suçları araştıran yerel mahkemenin, olayın araştırılmasında yetersiz kalabileceğinden hareketle UCM Savcısı'ndan, konuyla ilgili soruşturma başlatılmasını hususundaki talebi hükümet tarafından UCM'ye iletilmişse de Savcılık, tamamlayıcılık ilkesi gereğince, OAC Yargıtay'ının (CAR Cour de Cassation) kararını beklemiştir. OAC Yargıtayı, 11 Nisan 2006 tarihinde verdiği kararla, yerel mahkeme kararını onayarak mevcut koşullarda OAC'nde etkin araştırma ve yargılama yapılamayacağı kararını vermiştir. Daha önce söz konusu davanın neticesini beklediğini açıklayan Savcılık, bu kararın ardından harekete geçerek dosyayı Mayıs 2007'de Ön Dava Dairesi'ne bir iddianame ile taşımıştır.

Mahkemenin soruşturması kapsamında yakalanan ilk kişi, eski Demokratik Kongo Cumhuriyeti Devlet Başkanı Yardımcısı ve Kongo Özgürlük Hareketinin (Mouvement de Libération du Congo-MLC) başkanı ve komutanı olan Jean-Pierre Bemba Gombo olmuştur. UCM Ön Dava Dairesi, Bemba hakkında 23 Mayıs 2008 tarihinde verdiği yakalama emrini 24 Mayıs 2008 tarihinde açıklamıştır. Bemba, aynı tarihte Belçikalı yetkililer

¹⁹ Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=drc> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

tarafından yakalanarak 3 Temmuz 2008 tarihinde Lahey'e gönderilmiştir. UCM Ön Dava Dairesi, 15 Haziran 2009'da Bemba'nın insanlığa karşı iki suç (tecavüz ve öldürme) ve üç savaş suçu (tecavüz, öldürme ve yağma) ile yargılanmasına karar vermiştir. Bemba, 26 Ekim 2002 ile 15 Mart 2003 tarihleri arasında OAC'nde işlediği iddia edilen suçlar nedeniyle yargılanmaktadır. 22 Kasım 2010 tarihinde yargılanmasına başlanan Bemba'nın davası 30.08.2011 tarihi itibarıyla devam etmektedir²⁰.

75. Sudan'da neler oldu, UCM'de yürüyen dava ne durumda?

Sudan'ın en verimli topraklarına sahip olan Darfur bölgesinde uzun süredir yerel kabileler ile merkezi hükümet arasındaki süregelen anlaşmazlıklar, 2003 yılında başlayan silahlı çatışmalar ile farklı bir boyuta taşınmıştır. Bölgedeki yerel kabilelerinin gücünü ve etkinliğini azaltmak isteyen hükümetin desteklediği ve "Janjavid" olarak bilinen silahlı milisler, 2003 yılından itibaren Batı Darfur'da faaliyet göstermeye başlamıştır. Buna karşılık olarak bölgedeki kabileler; Sudan Özgürlük Ordusu (Sudan Liberation Army-SLA) ile Adalet ve Eşitlik Hareketi'ni (The Justice and Equality Movement-JEM) oluşturarak Janjavid milisleri ve hükümet güçlerine karşı silahlı mücadeleye başladı. Çatışmalar nedeniyle bugüne kadar, yaklaşık 2 milyon insanın evinden ayrılmak zorunda kaldığı ve 100 binden fazla insanın hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Topraklarından ayrılan 2 milyon insanın büyük çoğunluğu, batıdaki Çad sınırını geçerek buradaki mülteci kamplarına yerleşmiştir. Halen 1,5 milyon insan, Çad ve Sudan'daki mülteci kamplarında yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Mayıs 2006'da imzalanan Darfur Barış Anlaşması, bölgeye beklenen huzuru getirmekte yetersiz kalmış ve çatışmalar yıl boyunca devam etmiştir. Ağustos 2006'da hükümet güçlerinin savaş uçaklarını da kullanarak sivil-askeri hedef ayırmaksızın başlattığı saldırılarda 2000'e yakın sivilin öldüğü tahmin edilmektedir. Ekim 2006'da ise bir mülteci kampına yapılan saldırıda, neredeyse tamamının çocuk olduğu, 200 kişinin öldürüldüğü bildirilmiştir.

Sivillere yönelik cinayet, işkence ve tecavüz suçlarının artarak devam ettiği Darfur'da, BM raporlarına göre, sadece 2006 yılında 200 binden fazla insan yerinden olmuştur. Hükümetin, Darfur bölgesinde, geniş çaplı bir "etnik temizlik" başlattığı iddiaları üzerine, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 18 Eylül 2004 tarihinde, 1564 sayılı kararıyla Genel Sekreter'den Sudan'da bir araştırma komisyonu kurmasını istemiştir. Kurulan Komisyon, 25 Ocak 2005'te BM Genel Sekreterine bir rapor sunmuş ve sivil halkın korunması ve suçluların cezalandırılması için harekete geçilmesini tavsiye etmiştir. Raporun ardından Güvenlik Konseyi, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma

²⁰ Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=car> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

Statüsünün 13/(b) maddesi gereğince kendisine verilen yetkiyi kullanarak 31 Mart 2005 tarihli ve 1593 sayılı kararı ile olayı UCM'ye taşımaya karar vermiştir. BM Güvenlik Konseyinin bir ilk niteliğindeki bu kararının ardından, 6 Haziran 2005'te UCM Savcısı Luis Moreno Ocampo, Darfur'da işlenen suçlar hakkında soruşturmayı resmi olarak başlatmış ve dosyayı Yargıç Akua Kuenyehia (Gana) başkanlığındaki Ön Dava Dairesi'ne iletilmiştir.

Bu tarihten sonra, Sudan İnsani İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Ahmed Harun ve Janjavid lideri Ali Kuşayb ile Devlet Başkanı Ömer Hassan Ahmad El-Beşir hakkında tecavüz, cinayet, sivil nüfusa saldırı, insanlık dışı eylem, işkence, yağma ve insanlık onuruna aykırı eylem suçlamalarını içeren toplam 51 savaş suçu ve insanlığa karşı suç nedeniyle yakalama emri çıkartılmıştır. Sudan hükümeti, iddiaları ve UCM ile işbirliğini reddettiğinden, henüz bu üç kişi hakkındaki kararlar yerine getirilememiştir. 27 Şubat 2007 tarihinde Savcı Ocampo, Ön Dava Dairesi'nden 2003 ve 2004 yıllarında Darfur'da işlendiği iddia edilen savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar nedeniyle İnsani Yardım Bakanı Ahmad Muhammad Harun (Ahmad Harun) ve Janjavid lideri Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman (Ali Kushayb) hakkında, mahkeme huzuruna gelmelerini sağlamak için celpname çıkarılmasını talep etmiştir. Ön Dava Dairesi, 2 Mayıs 2007'de yaptığı açıklamada, Ahmed Harun ve Ali Kuşayb'ın iddia olunan suçları işlediklerine dair makul dayanaklar olduğuna kanaat getirildiğini; ancak celpnamenin şahısların gelmelerini sağlamak için yeterli olacağının düşünülmeyişini belirterek, huzura gelmeleri için celpname yerine, 27 Nisan 2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, yakalama emri çıkarıldığını duyurmuştur. 7 Haziran 2007 tarihinde BM Güvenlik Konseyine Darfur soruşturması hakkında bilgi veren UCM Savcısı Luis Moreno Ocampo, Ahmed Harun ve Ali Kuşayb'ın yakalanabilmeleri için uluslararası toplumdan yardım istemiştir.

Ön Dava Dairesi son beş yılda işlendiği iddia edilen savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar nedeniyle Sudan Devlet Başkanı Omar Hassan Ahmad al-Bashir (Ömer El Beşir) hakkında 4 Mart 2009 tarihinde yakalama emri çıkarmıştır. El Beşir hakkındaki karar, UCM'nin görevdeki bir devlet başkanı için çıkarttığı ilk yakalama emridir. 3 Şubat 2010 tarihinde UCM Temyiz Dairesi, Ön Dava Dairesi'nin El Beşir hakkındaki tutuklama kararına soykırım suçunu dahil etmeme kararını oybirliğiyle reddetmiş ve Ön Dava Dairesi'nden, El Beşir hakkındaki yakalama kararının soykırım suçunu içerecek şekilde genişletip genişletilmemesi konusunda adil yargılanma standardı esasında yeni bir karar vermesini istemiştir. 12 Temmuz 2010 tarihinde bu konuda yeni bir karar veren Ön Dava Dairesi, El Beşir hakkındaki yakalama kararını soykırım suçunu da içerecek şekilde yinelemiştir.

Ön Dava Dairesi, Eylül 2007’de Afrika Birliği barış gücünün Darfur’daki Haskanita askeri üssüne yapılan saldırılar sırasında işlendiği iddia edilen savaş suçları nedeniyle isyancı lider Bahar Idriss Abu Garda hakkında, 17 Mayıs 2009 tarihinde celpname çıkartmıştır. Böylelikle, şüphelinin mahkemeye getirilmesi için yakalama kararı yerine celpnamenin yeterli olacağını öngören UCM yargıçları, ilk kez bir celpname kararı vermiş oldular. Garda, 18 Mayıs 2009 tarihinde mahkemeye gelmiştir. 19-29 Ekim 2009 tarihlerinde Garda hakkındaki mevcut delilleri incelemek üzere kamuya açık bir duruşma gerçekleştiren Ön Dava dairesi, 8 Şubat 2010 tarihinde Garda hakkındaki suçlamaları onaylamaya yeterli delil olmadığı gerekçesiyle Garda hakkında dava açmamaya karar vermiştir. Savcılık dosyadaki delillerin yeterli ağırlıkta olduğu konusunda ısrar etse de Daire, Garda’nın Haskanita üssüne yönelik ortak saldırı planına katıldığına dair yeterli delil olmadığına karar vermiştir. Bu karara karşı istinafa başvuran Savcılığın bu talebi 23 Nisan 2010 tarihinde reddedilmiştir.

Haskanita saldırısına katıldığı ileri sürülen Abdallah Banda Abakaer Nourain ve Saleh Mohammed Jerbo Jamus adlı iki kişi hakkında 17 Ağustos 2009 tarihinde çıkarılan celpnameye, bu kişilerin 16 Haziran 2010 tarihinde icabet ettiği görülmüştür. 8 aralık 2010 tarihindeki duruşmada, bu kişilerin haklarındaki savaş suçları iddiaları konusunda kuvvetli şüphe bulunduğu gerekçesiyle tutuklanmalarına karar verilmiştir. 30.08.2011 tarihi itibarıyla Banda ve Jerbo hakkındaki dava devam etmekte, 1593 sayılı karar uyarınca UCM Savcısı Darfur soruşturmasında kaydedilen ilerleme hakkında BM Güvenlik Konseyine altı ayda bir rapor sunmaktadır²¹.

76. Kenya’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?

UCM’nin beşinci soruşturması Kenya üzerinedir. Kenya’da 2007 yılı Aralık ayında yapılan tartışmalı başkanlık seçimlerinin ardından başlayan kabileler arası çatışmalarda binden fazla kişi ölmüş, binlerce kişi ciddi biçimde yaralanmış, 300 binden fazla kişi evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Seçim sonrası yaşanan, özellikle Elgon Dağı bölgesinde yoğunlaşan çatışmalarda kadınlara karşı yaygın cinsel şiddet uygulanmış; evler yakılarak bölgede yaşayan halk zorla göç etmek durumunda bırakılmıştır. Kenya’da 2007 Aralık ayı ile 2008 Şubat ayı arasında yaşanan seçim sonrası şiddet olaylarını araştırmak üzere hükümet tarafından kurulan soruşturma komisyonu (Waki Komisyonu), topladıkları belgeleri, kanıtları ve şiddet olaylarından sorumlu olarak belirledikleri şüphelilerin listesini 16 Temmuz 2009’da UCM Savcısına göndermiştir. Savcı, ayrıca, tanık korumayla ilgili tedbirler ve ülkede başlatılan yargılamalar hakkında ulusal yetkililerden bilgi

²¹ Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=darfur> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

almıştır. Kenya’da seçim sonrası şiddet olaylarını araştırmaya yönelik çabalar kapsamında Kenya Gerçeklik, Adalet ve Uzlaşma Komisyonu kurulmuş; ancak Waki Komisyonu’nun önerdiği özel mahkemenin oluşturulması konusunda mecliste uzlaşma sağlanamamıştır. Böylelikle, UCM Savcının ve Kenya hükümet heyetinin ulusal yargı sürecinin başlatılması için belirledikleri son tarih olan 2009 yılı Eylül ayı sonu itibariyle olaylara ilgili olarak ulusal düzeyde yargılama başlatmak mümkün olamamıştır. UCM Savcısı, 26 Kasım 2009 tarihinde Ön Dava Dairesinden Kenya’da 2007 Aralık ayı ile 2008 Şubat ayı arasında işlendiği iddia edilen insanlığa karşı suçlarla ilgili soruşturma başlatma yetkisi talep etmiş, Ön Dava Dairesi 31 Mart 2010 tarihinde soruşturma için makul gerekçelerin olduğuna ve durumun UCM’nin yargı yetkisi kapsamına girdiğine karar vererek Savcıya soruşturma yetkisi tanımıştır. Kenya soruşturması, Savcının devletler ya da BM Güvenlik Konseyinin talebiyle değil kendi inisiyatifiyle, re’sen başlattığı ilk soruşturmadır. Roma Statüsü’nü imzalayan ve onaylayan Kenya, kendi topraklarında ya da vatandaşlarından birisi tarafından işlenen savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım suçu ve saldırı suçlarında UCM’nin yargı yetkisini tanımıştır. Böylelikle, ulusal yetkililerin soruşturma ve kovuşturma konusu yapmadıkları eylemler için Savcının soruşturma başlatması mümkün olmaktadır.

Ön Dava Dairesi, 8 Mart 2011 tarihinde *Ocampo Altılısı* olarak bilinen, aralarında Kenya Başbakan Yardımcısı ve Maliye Bakanı Uhuru Kenyatta’nın da bulunduğu üç hükümet üyesi ve hükümet karşıtı Turuncu Demokratik Hareketi (Orange Democratic Movement-ODM) üyesi üç kişinin bulunduğu altı kişi hakkında celpname yayınlamıştır. 7-(Nisan 2011 tarihlerinde haklarındaki celpnameye icabet eden altı kişi, ilk duruşmalarına çıkmışlardır. 30.08.2011 tarihi itibariyle davalar devam etmektedir²².

77. Libya’da neler oldu, UCM’de yürüyen dava ne durumda?

Libya Arap Cemahiriyesi’nin batı ve doğu komşuları Tunus ve Mısır’daki halk hareketleri sonucunda bu ülkelerdeki liderlerin devrilmesinden sonra, Libya’da da 17 Şubat 2011 tarihinden itibaren geniş çaplı isyan hareketleri baş göstermiştir. 20 Şubat 2011’de hareketlerin başkent Trablus’a da sıçraması üzerine 21 Şubat 2011’de Libya lideri Muammer Kaddafi’nin en büyük oğlu ve hükümet sözcüsü Seyfül İslam Kaddafi, Libya televizyonuna çıkarak “eğer ayaklanma tüm ülkeyi içine çekerse ülkenin bölüneceğinden ve 15 İslamcı köktenci emirliğe ayrılacağından korktuğunu, ülkenin ekonomik zenginliğinin ve yakın zamandaki refahının risk altında olduğunu”

²² Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=kenya> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

belirterek protestolar bastırılırken hatalar yapıldığını itiraf etmiş, 23 Şubat'ta anayasa kongresinin başlayacağını duyurmuştur. Muammer Kaddafi ise aynı tarihlerde Libya devlet televizyonuna çıkıp ülkeden kaçtığı iddialarını yalanlamıştır. Mart 2011 başlarında Libya'nın büyük kısmı Kaddafi kontrolünden çıkıp isyancıları desteklemeye karar veren askerlerin de dâhil olduğu muhalefet güçleri koalisyonunun kontrolüne geçmiştir. Kaddafi yanlısı güçler, Batı Libya'da isyancılara cevap vererek 9 Mart'ta Ras Lanuf ve Brega'ya karşı saldırılar düzenlemiş, Trablus'a 40 kilometre uzaklıktaki Zaviye şehri Kaddafi yanlılarının kontrolündeki birliklerin tank ve uçaklarıyla bombalanmıştır. 23 Şubat'ta El Cezire ve diğer haber ajansları Kaddafi hükümetinin Kaddafi yanlısı militanları Trablus rejimine karşı olan göstericileri öldürmeleri için silahlandığını bildirmiştir. 24 Şubat'ta BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve 25 Şubat'ta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, baskıları uluslararası hukuk ihlalleri olarak kınamışlar, ABD, Avustralya, Kanada, AB ülkeleri ve BM Güvenlik Konseyi, Libya'ya ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. 26 Şubat 2011'de isyancı koalisyonun liderliğini yapan Ulusal Geçiş Konseyi Başkanı Mustafa Abdülcélil, ülkenin doğusunun kendi kontrollerinde olduğunu, batısına doğru ilerleme başlattıklarını, hükümet güçlerinin ise sivillere karşı son derece zalimce kıyım gerçekleştirdiğini açıklamıştır. BM Güvenlik Konseyi, aynı tarihli kararıyla UCM'den konuyu incelemesini de talep etmiştir. Libya'daki duruma ilişkin resmi soruşturma UCM Savcısı tarafından, mevcut bilgilerin ön incelemesinin yapılmasının ardından 3 Mart 2011'de başlatılmıştır. Bu, Sudan (Darfur) olayının ardından BM Güvenlik Konseyi'nin BM Şartı 7. Bölüm ve Roma Statüsü'ndeki yetkilerini kullanarak bir durumu Mahkeme'ye sevk ettiği ve bu tür bir kararın oybirliğiyle verildiği ikinci vakadır.

27 Haziran 2011'de UCM Ön Dava Dairesi, Libya lideri Muammer Muhammed Ebu Minyar Kaddafi, oğlu ve Libya hükümet sözcüsü Seyfül İslam Kaddafi ve Askeri İstihbarat Başkanı Abdullah El-Senussi'nin Libya'da 15 Şubat 2011 ve en azından 28 Şubat 2011 arasında işlediği iddia edilen yaygın ve sistematik insanlığa karşı suçlar (öldürme, işkence ve sivil halka karşı kuvvet kullanımı) sebebiyle yakalanmalarına karar vermiştir. Daire kararında, üç zanlının insanlığa karşı suçlar işlediğine inanmak için makul dayanaklar olduğuna ve yakalama kararlarının zanlıların UCM'ye gelmelerini sağlamak, sürmekte olan soruşturmaya müdahale etmelerini ve daha fazla suç işlemelerini engellemek için gerekli olduğunu da tespit etmektedir. Savcı, soruşturmada kaydettiği ilerlemeyi altı ayda bir BMGK'ya sunacaktır.

22 Ağustos 2011 tarihi itibarıyla muhalif güçlerin başkent Trablus'a girdikleri açıklanmıştır. Haklarında yakalama kararı bulunan Muammer Kaddafi, oğlu Seyfül İslam Kaddafi ve Abdullah El Senussi'nin akıbetleri,

30.08.2011 tarihi itibarıyla belli değildir. Bu kişilerin kaçak vaziyette Libya içinde bir yerde saklandıkları ya da Cezayir'e kaçmış olabilecekleri tahmin edilmektedir²³.

78. Diğer ülkeler hakkında herhangi bir soruşturma oluyor mu?

Fildişi Sahili'nde yaşanan iç savaş sırasında gerçekleştiği iddia edilen ihlallerle ilgili olarak UCM Savcısı, Ön Dava Dairesi'ne 22 Haziran 2011'de soruşturma izni için başvurmuştur.

Bunların dışında Savcılık, 2006'da Kolombiya, Irak ve Venezüella; 2007'de Afganistan; 2008'de Gürcistan; 2009'da Filistin, Gine, Honduras ve Nijerya; 2010'da ise Kore hakkında ilk inceleme başlatmış durumdadır, incelemeler bittiğinde duruma göre soruşturma izni için UCM'ye başvurulabilecektir.

Irak ve Venezüella konusundaki incelemesinin sonuçlarını yayınlayan savcılık, bu ülkelerde işlendiği iddia edilen ihlallerle ilgili olarak ulusal makamlarda etkili soruşturma/kovuşturma süreçlerinin devam ettiğini, dolayısıyla tamamlayıcılık ilkesi gereğince bu aşamada soruşturma yürütmeyeceğini, ancak süreci izlemeye devam ettiğini belirtmiştir.

Filistin Yönetimi, 22 Ocak 2009 tarihinde UCM'ye başvurarak mahkemenin yargılama yetkisini tanıdığını beyan etmiştir. Statünün 12 (c) maddesi, Statüye taraf olmayan bir Devletin mahkemenin yargılama yetkisini ad hoc nitelikte kabul etmesini düzenlemektedir. Filistin Yönetiminin bu beyanından sonra, Filistin'in bir Devlet gibi tanınarak UCM'nin yargılama yetkisini geçici olarak kabulü, uluslararası hukuk ve BM çevrelerinde tartışma yaratmıştır.

79. Yürüyen soruşturma ve davaların tümünün Afrika ile ilgili olması bir tesadüf mü?

Sanırız değil. Bugüne kadar UCM'nin başlattığı tüm soruşturma/kovuşturmaların Afrika kıtasındaki ihlallere ilişkin olması en azından bir maddi gerçek. Bu durumun en önemli nedeni, diplomasi ve uluslararası hukuk çevrelerinde güçlü, dolayısıyla da uluslararası karar alma süreçlerinde etkili batı ülkelerinin kolaylıkla bu süreçleri işletmeli olabilir. Elbette, bu ülkeler açısından “güçsüz” Afrika konusunda karar almak çok daha kolay; ancak bu durumun “çifte standarda” yol açtığı, “UCM ve getirdiği hukukun inandırıcılığını zayıflattığı”da giderek daha yüksek sesle

---

²³ Dava konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iccnw.org/?mod=libya> (30.08.2011), www.ucmk.org.tr (30.08.2011).

telaffuz edilen bir tespiti dönüşmektedir. Haziran 2009’da 30 Afrikalı UCM tarafı Devlet yaptıkları ortak açıklamada, özellikle Sudan Devlet Başkanı Ömer El Beşir hakkında verilen yakalama kararından sonra, UCM’nin yalnızca Afrika üzerinde kurulmuş, gücü sadece bu kıtaya yetebilen bir mahkeme olduğu gerçeğini protesto etmek amacıyla, tüm Afrikalı UCM üyesi Devletleri UCM’den ayrılmaya davet etmişlerdir. Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Komiseri Ramtane Lamamra, UCM Savcısını “bazı liderlerin yaptıklarını görmezden gelip bazılarını karşı dava açan çifte standartları” uygulamakla eleştirmiştir²⁴. Benzer şekilde, örneğin Irak’ın ABD ve müttefikleri tarafından işgali sırasında yaşandığı iddia edilen savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım suçu ve saldırı suçlarının takibi konusunda UCM’nin “göstermelik tutumu” sıklıkla eleştirilmektedir.

Tüm bu eleştirilerde büyük haklılık payı bulunsun da, şu anda bu gibi suçların cezasız kalmaması ve takibi konusunda Dünya üzerindeki tek ceza hukuku aygıtı UCM’dir. Her ne kadar zayıflıkları bulunsun bile, desteklenmemesi ve zayıf bırakılması durumunda Dünya, aksi duruma oranla çok daha güvensiz bir yere dönüşecektir. Her hukuki yapı, ilk kurulduğunda son derece güçlü yaptırımlarla, güçlü sonuçlar elde edemeyebilir. Zamanla yaptırımları güçlenir, ağırlığı artar. Tüm eleştirileriyle beraber UCM, bir Devlet Başkanı hakkında verdiği yakalama kararından sonra, o Devlet Başkanı’nın dünyanın neredeyse üçte ikisine seyahat edememesini saylayarak özellikle “gazete okuyan sıradan insanların” bu konulara odaklanmasını sağlayabiliyor ve kamuoyu yaratıyor. Mahkemenin gücü, ona verilen destekle, taraf olan ülke sayısı ve aktarılan maddi kaynakla doğru orantılı olarak her geçen gün artıyor. Gelecekte UCM’nin çok daha güçlü bir yapıya dönüşeceği öngörülebilir. Sanırız, bugün itibarıyla UCM’yi desteklemek, desteklemekten ya da bu meselelere izleyici kalmaktan, insanlık adına daha hayırlı.

80. “Mavi Marmara” olayı nedir, konunun UCM ile ilgisi var mıdır?

İHH İnsani Yardım Vakfı adlı sivil toplum kuruluşu önderliğinde, İsrail’in ablukası altındaki Gazze’ye insani yardım malzemesiyle 37 farklı ülkeden 663 aktivisti taşıyan Mavi Marmara gemisiyle birlikte yola çıkan gemi konvoyuna, 31 Mayıs 2010 tarihinde Gazze açıklarındaki uluslararası sularda İsrail komandoları tarafından müdahale edilmesi, Mavi Marmara gemisinde bulunan aktivistlerden dokuzunun komandolar tarafından öldürülmeleriyle sonuçlanmıştır. Uluslararası sularda nedeni ne olursa olsun, hukuka aykırı şekilde aşırı güç kullanarak ölümlere neden olmak fiili, hele de bir insani yardım konvoyuna yapıyorsa insanlığa karşı suçlar

²⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Court#cite_note-156
(30.08.2011)

kapsamında değerlendirilebilir. Mavi Marmara gemisinde hiç ateşli silah bulunmamasına karşın, olaydan sonra gemide yapılan incelemede geminin çeşitli bölümlerinde 250’den fazla kurşun deliği tespit edilmiştir. Konunun UCM yargı yetkisine dâhil olabilmesi, aşağıdaki şartlardan birinin yerine gelmesine bağlıdır:

- Suçlar Roma Statüsü’ne taraf bir devletin sınırları içinde işlendiğinde;
- Suçlar Roma Statüsü’ne taraf bir devletin vatandaşı tarafından işlendiğinde;
- İstisnai olarak, Roma Statüsü’nü onaylamayan bir devlet, suç karşısında mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiğine dair bir bildirimde bulunduğu;
- İstisnai olarak, suçlar uluslararası barış ve güvenliğin tehdit veya ihlal edildiği durumlarda işlendiğinde ve BM Güvenlik Konseyi durumu BM Şartı Bölüm 7’ye uygun şekilde mahkemeye gönderdiğinde.

Suç işlediği iddia edilen ülke İsrail, Roma Statüsü’ne taraf değildir. Suç ya da suçlar Roma Statüsü’ne taraf bir devletin sınırları içinde işlenmemiştir. Suçlar, Roma Statüsü’ne taraf bir Devletin vatandaşları tarafından da işlenmiş değildir. O halde, ilk iki koşul ile bir yere varmak mümkün olamaz. Saldırıdan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları zarar görmüş bulunduğu için Türkiye, UCM’ye bir bildirimde bulunarak geçici ve olaya özgün olarak, *ad hoc* nitelikte UCM’nin yargılama yetkisini tanıdığını bildirirse bile, Roma Statüsü madde 12,2(a) uyarınca, “toprakları üzerinde sorun teşkil eden olayın meydana geldiği devlet ya da suç, bir uçak veya gemide işlenmiş ise gemi veya uçağın kayıtlı bulunduğu devlet” olmadığı için, Türkiye’nin talebi büyük olasılıkla reddedilecektir. Zira Mavi Marmara gemisi Türkiye değil, Komoro adaları bayrağı taşımaktadır. Komoro adaları, Roma Statüsü’ne taraftır. Bu durumda konuyu UCM gündemine götürmenin iki yolundan biri, Komoro adalarının Devlet başvurusu, diğeri ise konunun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından uluslararası barış ve güvenliğin tehlikeye düştüğü gerekçesiyle UCM’ye havalesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu durum, aslında uluslararası barışın korunmasında mahkemenin ne büyük bir işlevi olabileceğini anlatmaya yeterlidir. Roma Statüsü’ne taraf devletlerin sayısı arttıkça, İsrail ve İsrail pozisyonundaki devletler de taraf olmaya zorlanacaktır.

Mavi Marmara olayı, La Haye’deki bir başka uluslararası hukuk mercii olan Uluslararası Adalet Divanı’na götürülebilir.

81. Geçmişle yüzleşme ne demektir? Ne işe yarar?

Bir bireyin, topluluğun ya da Devletin, geçmişinde yaşadığı olumsuz noktaları, hataları ve travmaları, olgunlukla tartıp değerlendirmesi, bu travmaları konuşup geçmişten dersler çıkartarak aynı hataları bir daha tekrarlamamaya dikkat göstermesi çok olgunca bir davranıştır. Buna karşın, geçmişte yaşanan bazı travmaların inkârı ve asla konuşmamanın tercih edilmesi, aslında büyümemiş, büyümemiş, olgunlaşmamış bünyelerin göstereceği tepkidir. Geçmişle yüzleşmek çoğu zaman acı verici ve zordur, ancak sağlıklı bir gelecek için başarılmalıdır. Bu söylenenler, bireyler için olduğu kadar toplumlar için de geçerlidir. Güney Afrika Cumhuriyeti, Şili, Arjantin gibi ülkelerde geçmişte yaşanan travmalar, daha sonra konuşularak, tartışılarak ve yüzleşerek aşılabilmektedir. Bu ülkelerin geleceği, yüzleşmeden sonra daha sağlam ve sağlıklı hale gelmiştir. Travmalarını gömüp hiç konuşmamayı ve yüzleşmemeyi başarı sayan ülkelerde ise değişmez bir kural olarak, özellikle kriz zamanlarında, unuttuklarını zannettikleri o travmalar birden hortlayıverir. Yapılan bir hata karşısında özür dileyerek onun giderilmesi için çalışmak, hatanın tekrarlanmasını önleyeceği gibi aslında patetik bir durum olan suçluluk halinden çıkabilmeyi kolaylaştırır. Geçmişin ağır yükü, ancak yüzleşerek hafifletilir. Soykırımla, insanlığa karşı suçlarla, savaş suçlarıyla, saldırı suçlarıyla, öldürmeyle, tecavüzle, işkence ve kötü muamele ile, darbelerle, ırkçılık ve milliyetçilikle belki asla barışılmaz, ancak bu travmalardan sonra sağlıklı yaşamak öğrenilebilir. Uzun lafın kısası, yüzleşmek iyi ve sağlıklı bir harekettir, herkese tavsiye edilir.

UCM, geçmişle yüzleşmenin daha sert ve acı yollarından biri olabileceği gibi, çeşitli ülkelerin ve insanların deneyimlerin yola çıkarak, geçmişle yüzleşmeyi kolaylaştıran bir etki de yaratabilir.

82. Güney Afrika’da geçmişle yüzleşme nasıl yapıldı?

Siyahlara yönelik ırk ayrımcılığının (*apartheid*) yasalarda ve uygulamada 1994 yılına kadar varlığını devam ettirdiği bir ülke olan Güney Afrika Cumhuriyeti’nde, ırk ayrımcılığı politikaları sonrası Gerçeklik ve Uzlaşma Komisyonları kurulmuştur. *Onarıcı adalet* teriminin en kristalize halini teşkil eden bu komisyon deneyiminde, geçmişte herhangi bir biçimde zulüm gören, işkence ve kötü muamele mağduru ya da bir yakını bu gibi eylemler sırasında kaybetmiş kurbanlar ve yakınları bir mecliste toplanırlar. Güney Afrika deneyiminde, bu toplanma ülkenin özgün koşulları nedeniyle genellikle kiliselerde, kimi zaman da bir köy meydanında gerçekleşmiştir. Duruşma benzeri toplantının, olayın geçtiği yerde yapılması esastır. Mağdurlar, sırayla yaşadıkları olayı ve mağduriyeti anlatırlar. Affedilme için

başvuruda bulunan failler de bu toplantılara katılırlar. Mağdurların mağduriyetlerini herkesin içinde yüksek sesle, ama en çok da faillerin gözlerinin içine bakarak ifade etmeleri, yaşanan acıları silemese de, beraberinde bir yüzleşmeyi getirir. Failler, genellikle yaptıkları eylemi itiraf ederler ve af talebinde bulunurlar. Karar verici makamda ise, toplumun tüm kesimlerinde belli bir ağırlığı bulunan insanlardan oluşan bir komite görev yapar. Karar verme komitesinin faili af yetkisi de bulunur. Örneğin, Nobel Barış Ödülü sahibi Güney Afrika Başpiskoposu Desmond Tutu, Güney Afrika deneyiminde uzun süre karar verme komitelerinde görev yapmıştır. Faillerin, yaptıkları eylemi herkesin içinde ve özellikle mağdurların yüzlerine bakarak itiraf etmeleri, affedilmek istediklerini belirtmeleri de başta kendileri olmak üzere herkes için onarıcı etkiye sahiptir²⁵.

83. UCM, Türkiye için bir tehdit mi?

UCM, Türkiye için bir tehdit değil, önemli bir fırsattır. Roma Statüsü'ne taraf olan bir Türkiye, tüm insanlığa aynı anda bir mesaj da yayınlar: “Bu tarih itibariyle soykırım yapmayacağım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu işlemeyeceğim” mesajı. Böyle bir mükellefiyet altına girmiş bir Devlet, önceki haline oranla daha “muasır medeniyet” seviyesine yaklaşmıştır.

84. Dersim, Kahramanmaraş ve Çorum olayları ve benzerleri ile 12 Eylül darbesi sorumluları UCM'ye götürülebilir mi?

UCM'nin zaman bakımında yetki (*ratione temporis*) kuralları gereğince mahkeme, 1 Temmuz 2002 tarihinden önce işlendiği iddia edilen suçlara bakamaz. Kaldı ki henüz Türkiye, UCM'ye taraf bir Devlet değildir. Dolayısıyla bu olayların, her ne kadar unsurları bakımından insanlığa karşı suçlar ya da diğer suç kategorileriyle ilişkileri tespit edilse bile, faillerinin bulunup UCM'de yargılanmaları gerçekçi görünmemektedir. Dersim olayları özelinde, UCM'de sadece gerçek kişiler yargılanabileceği için 1937 yılında yaşanmış bazı olası suçların yaşayan faillerini bulabilmek de ayrı bir sorunu oluşturmaktadır. Tüm bu sorunlara karşın, bu konuların Türkiye gündemine gelerek tartışılması fayda sağlayacaktır. Bir an için UCM'de yargılama yapılabileceği kabul edilse bile, bu durumdan daha iyisi, tamamlayıcılık ilkesinin de bir gereği olarak Türkiye'nin kendi yargılama sisteminin içinde bu davaların çözülmesidir. Böyle kadim sorunlarını kendi yargı sistemi içinde çözebilen bir Devlete uluslararası yargı makamları müdahale edemez, ancak yardım eder, destek olur. Tamamlayıcılık ilkesinin konuluş amacı, UCM ve uluslararası ceza hukukunun da istediği budur.

²⁵ Onslow, Sue, *South Africa and Rhodesia: cooperation, confrontation, coercion*, UDI 40 Years On, 5-6 Jan 2006, London, UK, <http://eprints.lse.ac.uk/8304/> (30.08.2011)

85. Kürt sorunu, Kıbrıs sorunu, Ermeni sorunu gibi kadim dış politika problemlerine UCM'nin etkisi ne olabilir?

Bu sorunların çözümünü çabuklaştırıcı etkisi olabilir. UCM'ye taraf olmuş bir Devlet, kolay kolay köy yakamaz, işkence ve kötü muamelede bulunamaz. Bu eylemleri gerçekleştirirse, bir biçimde, bir zaman, birilerinin yakasına yapışacağını bilir. En azından yaptıklarının yanına kar kalacağını, eylemlerin bütünüyle cezasız bırakılacağını zannedemez. Herkesin insan haklarına daha fazla hassasiyet gösterir. Soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu konusunda azami özenle hareket eder.

86. Kadın ve UCM konusunda neler söylenebilir?

Roma Statüsü, UCM'ye soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu hakkında yargı yetkisi tanımaktadır. Bu tür suçların çoğuna hem kadınlar hem de erkekler maruz kalabilir, ancak zorla hamile bırakma gibi bazı suçlar yalnızca kadınlara karşı işlenmektedir. Tecavüz ve cinsel şiddet gibi diğer bazı suçlar da büyük ölçüde kadınlara karşı işlenmektedir. Cinsiyet temelli suçlar uluslararası mahkemelerde ancak 1990'lardan sonra ciddi biçimde yargılanmaya başlamıştır. Ruanda ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemeleri, cinsiyet temelli suçların uluslararası düzeyde kabul görmesinde önemli bir rol oynamıştır. UCM'nin kuruluş sürecinde tüm dünyada kadın hakları alanında çalışan örgütlerin yürüttüğü kampanya sonucunda Roma Statüsü, cinsel ve cinsiyet temelli çok sayıda suçu uluslararası ceza hukuku altında en ciddi suçlar arasında sıralayan ilk uluslararası anlaşma olmuştur. Statüye göre, Savcı ve Yazı İşleri Bürosu Başkanının “etkinlik, bütünlük ve uzmanlık standartlarını sağlayarak”, kadınlara yönelik şiddet konusu da dâhil, belirli konularda gereken uzmanlığı sağlayacak personeli istihdam etmesi ve personel istihdamında kadınların ve erkeklerin adil bir biçimde temsil edilmelerini sağlamaları gerekmektedir. Bu yükümlülük, özellikle, suç iddialarıyla ilgili soruşturmayı yapan savcı yardımcılarının atanmasından sorumlu Savcı açısından önemlidir. Savcı yardımcılarının kadınlara yönelik şiddetle ilgili delilleri duyarlılıkla ve etkili bir biçimde toplamak için gerekli eğitimi almış ve deneyimli olmaları gerekmektedir.

87. Cinsel şiddet suçları Statüde nasıl tanımlanmaktadır?

UCM Suçun Unsurları Belgesi'nde tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimlerinin tanımında, failin salt fiziksel güç kullanımına değil, tehdit ve psikolojik baskı dâhil çeşitli biçimlerde zor kullandığı durumlara vurgu yapılmaktadır. Suçun Unsurları Belgesinde tecavüz, salt penisle zorla vajinaya nüfuz etme olarak değil, cinsiyetten bağımsız bir biçimde (erkeklerin ve erkek çocukların da tecavüze maruz kalabilecekleri kabul edilerek) tanımlanmaktadır. Bu tanımlama, bir nesne kullanımıyla ya da

zorla oral seks dâhil, genel olarak mağdurun vücuduna tecavüz edilmesine atıfta bulunmaktadır.

88. Mahkemede kadınlar yargıç olarak görev yapıyorlar mı?

Taraf devletlerin mahkemede kadın ve erkek yargıçların adil bir biçimde temsil edilmesi ve yargıçların kadınlara yönelik şiddet konusu da dâhil, belirli konularda gereken hukuksal uzmanlığı taşımaları ihtiyacını dikkate almaları gerekmektedir. Roma Statüsü'nde yargıçların seçimine ilişkin 36ncı maddesinde yargıçların seçiminde kadın-erkek dengesinin korunmasına dikkat edileceği belirtilmiştir. 2002 yılında UCM'ye seçilen ilk on sekiz yargıcın yedisi kadındır. Bu, tüm uluslararası mahkeme ya da divanlar içinde, kadın yargıçların temsili açısından en yüksek orandır. Aslında, geçtiğimiz yüzyılda uluslararası mahkeme ve divanlarda görev alan kadınların sayısı yok denecek kadar azdır. Yaklaşık 65 yıllık tarihinde Uluslararası Adalet Divanında tek bir kadın yargıç görev yapmıştır. 29 yıllık tarihi içerisinde Deniz Hukuku Mahkemesine hiç kadın yargıç seçilmemiştir. Bu yönüyle UCM, hukuk tarihi açısından olduğu kadar kadın hakları açısından da önemli bir yere sahiptir.

89. UCM'nin kadın mağdurlara ve tanıklara koruma sağlama yükümlülüğü var mı?

Kadınlara karşı ciddi suçlar işleyen kişilerin yargılanmalarıyla ilgili sorunlardan birisi, bu şiddete maruz kalan kadınların ifade verme konusunda isteksiz davranmalarıdır. Sonuç olarak, UCM'nin özellikle cinsel ya da cinsiyetle ilgili şiddetin kullanıldığı suçlarda mağdurların ve tanıkların güvenliklerini, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını, onurlarını ve saygınlıklarını korumak için gereken tedbirleri alması gerekmektedir. Bu tür tedbirler önyargıya dayanmamalı; suçlanan kişilerin haklarına ve adil ve tarafsız bir yargılamaya aykırı olmamalıdır.

90. Kadın mağdurlar ve tanıklar nasıl korunmaktadır?

Ön Dava, Dava ve İstinaf Daireleri, açık duruşma ilkesine bir istisna olarak, mağdurları, tanıkları ya da suçlanan kişileri korumak için yargılamanın herhangi bir aşamasını gizli (basına ve kamuya kapalı) oturumda görebilir ya da delillerin elektronik ya da başka türden özel bir araçla sunulmasına izin verebilir. Cinsel şiddet mağdurları söz konusu olduğunda bu tedbirler özellikle mağdur ya da sanığın görüşleri alınarak ve bütün koşullar değerlendirildikten sonra uygulanır. Mahkeme ayrıca, mağdurlara ve tanıklara destek sağlamakta; mağdurların hayatlarını yeniden kurmalarına destek olmaktadır. Bu amaçla, mağdur ve mağdur aileleri yararına bir Mağdur Destek Fonu oluşturulmuştur.

91. Çocuk ve UCM konusunda neler söylenebilir?

Vahşi saldırıların doğrudan kurbanı olan, ebeveynlerini hedef alan saldırılar sonucu mağdur olan ya da çatışmalarda asker olarak savaşıma zorlanan çocuklarla ilgili olarak UCM, mevcut çocuk koruma standartlarının uygulanmasına yönelik yeni ve etkili bir mekanizmadır. Bu nedenle, UCM'ye taraf olan devletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ile bu sözleşmenin Protokollerinde yer alan pek çok yükümlülüğü toplu bir biçimde yerine getirmek üzere adım atmış olmaktadır. Ayrıca, UCM'ye taraf olmak, devletlerin iç mevzuatlarını uluslararası hukukun çocuk haklarıyla ilgili hükümlerine uygun hale getirmek üzere yeni yasalar çıkartmalarını teşvik etmektedir. Roma Statüsü'nün çocuk haklarıyla ilgili hükümleri, çocuklara yönelik suçların cezalandırılmasını; çocukların ceza sorumluluğu konusunda ayrı usullerin belirlenmesi zorunluluğunu; UCM'de davalarda çocuk mağdur ve tanıkların korunmasına yönelik özel tedbirleri ve UCM personelinin çocuklarla ilgili konularda uzman olması zorunluluğunu tanımlamaktadır.

92. Çocuklara yönelik suçların hangileri UCM'nin yargı alanı içerisine girmektedir?

Roma Statüsü, UCM'ye savaş suçları, saldırı suçu, insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçu konusunda yargı yetkisi tanımaktadır. Bu kapsamda, tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkta diğer cinsel şiddet biçimleri hem savaş suçu hem de insanlığa karşı suç olarak kabul etmektedir [Madde 7(1)(g), 8(2)(b)(xxii), (e) (vi)]. Çocuklar bu suçların çoğunun mağdurları olabilmektedir. Bu suçlarla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun (...) bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için (...) bütün önlemleri alırlar.” [ÇHS, Madde 19(1)]

- “Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini,

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.” [ÇHS, Madde 34]

• “Her Taraf Devlet [çocuk satışı ve çocuk fahişeliğiyle ilgili] bu fiilleri, ağırlığına uygun cezalarla cezalandırılabilir suçlar haline getirecektir.” [ÇHS’ye Ek Seçmeli Protokol: Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi, Madde 3(3)]

93. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “çocukların zorla nakli” ne anlama gelir?

“[Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir] gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek” yoluyla işlenen soykırım suçu [Madde 6(e)]

Roma Statüsü madde 6’da, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen soykırım suçları tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletmek soykırım suçu olarak tanımlanmıştır. Bu durumun örneği sıklıkla görülmektedir. Bu suçlarla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.” [ÇHS, Madde 8(1)]
- “(...)Taraf Devletler, çocuğun ebeveynlerinden, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar.” [ÇHS, Madde 9]

94. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “köleleştirme” ne anlama gelir?

İnsan ticareti de dâhil “köleleştirme” yoluyla insanlığa karşı suç [Madde 7.1(c) ve 7.2(c)]

Madde 7’de, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen insanlığa karşı suçlar tanımlanmaktadır. Madde 7.2(c)’de, köleleştirmenin bir kişi üzerindeki sahiplik hakkına dayalı yetkilerin insan ticareti de dâhil kullanılmasını ifade ettiği belirtilmektedir ve çocukların bu suça maruz kalma riskini özellikle taşıyan grup olduğuna

işaret edilmektedir. Bu suçlarla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Taraflar Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.” [ÇHS, Madde 35]
- “Her Taraflar Devlet [çocuk satışı ve çocuk fahişeliğiyle ilgili] bu fiilleri, vahametini dikkate alan uygun cezalarla cezalandırılabilir suçlar haline getirecektir.” [ÇHS’ye Ek Seçmeli Protokol: Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi, Madde 3(3)]

95. Roma Statüsü’nde özellikle çocukları ilgilendiren suç tanımlarından “çocuk askerler” ne anlama gelir?

15 yaşından küçük çocukların ulusal silahlı kuvvetlere çağırılması, askere alınması veya çatışmalarda aktif olarak kullanılması” yoluyla savaş suçu [Madde 8.2(a)(xxvi) ve (e)(vii)]

Roma Statüsü, uluslararası hukukta ilk kez, çocuk askerlerin askere çağırılması, askere alınması ve çatışmalarda aktif olarak kullanılmalarını savaş suçu olarak kabul etmektedir. Madde 8(2)(b)(xxvi)’ye göre, 15 yaşın altındaki çocukları silahlı kuvvetlere ya da bir silahlı gruba çağırma, askere alma ya da onların uluslararası silahlı çatışmalarda aktif olarak kullanılması savaş suçudur. Madde 8(2)(e)(vii)’de, uluslararası olmayan silahlı çatışmalar için de benzer bir tanımlama yapılmaktadır. Öte yandan, Roma Statüsünü kabul eden devletlerin çocukların askere alınması ya da çatışmalara katılması konusunda kabul ettiği yaş sınırı, bu konuda uluslararası insan hakları örgütlerinin talep ettiği 18 yaş sınırından düşüktür. Yine de, böyle bir sınırın kabul edilmesi, bu alanda kaydedilebilecek ilerlemelere önemli ölçüde katkı sağlayacak bir unsurdur.

Bu suçlarla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Taraflar Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.” [ÇHS, Madde 38(2)]
- “Taraflar Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar.” [ÇHS, Madde 38(3)]
- “Taraflar Devletler silahlı kuvvetlerinin 18 yaşına erişmemiş mensuplarının muhasamata doğrudan doğruya katılmalarının önlenmesi için mümkün olan tüm

önlemleri alacaklardır.” [ÇHS’ye Ek Seçmeli Protokol: Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmamaları, Madde 1]

- “Taraflar Devletler 18 yaşına erişmemiş kişilerin silahlı kuvvetlerine zorunlu olarak alınmamasını sağlayacaklardır.” [ÇHS’ye Ek Seçmeli Protokol: Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmamaları, Madde 2]

96. UCM’nin 18 yaşından küçük çocukları yargılama yetkisi var mı?

Hayır. Roma Statüsü madde 26’da, “İsnat olunan suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında olan hiçbir şahıs hakkında Mahkemenin yargı yetkisi yoktur” denilmektedir. Öte yandan bu hüküm, devletlerin 18 yaşından küçük olanların işlediği soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarını yargılamasına engel değildir.

Bu konuyla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.” [ÇHS, Madde 3(1)]
- “Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünüldüğü, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.” [ÇHS, Madde 37(b)]
- “Taraflar Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek(tir).” [ÇHS, Madde 40(3)]
- “Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ile kurumsal bakım seçeneklerine alternatif diğer seçeneklerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.” [ÇHS, Madde 40(4)]

97. UCM’nin mağdur veya tanık konumundaki çocuklara koruma ve destek sağlama yükümlülüğü var mı?

Roma Statüsü Madde 68(1)’e göre UCM, mağdur ve tanıkların güvenliğinin, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının, saygınlık ve özel hayatlarının korunması için uygun tedbirleri almakla yükümlüdür. Mahkeme, bu yöndeki çalışmalarında

yaş, cinsiyet, sağlık gibi unsurları ve özellikle çocuklara yönelik şiddet gibi, suçun niteliğinden kaynaklanan tüm unsurları dikkate almalıdır. Bu kapsamda Roma Statüsü, UCM ile ilişkili çocukların haklarının korunmasına ilişkin özel bazı usulleri tanımlamaktadır.

98. Mahkemede, çocuklara yönelik şiddet konusunda uzman kişilerin görevlendirilmesi nasıl düzenlenmektedir?

Bu konuda Roma Statüsü'nde aşağıdaki hükümlere yer verilmektedir:

- Taraf Devletler, çocuklara karşı şiddeti de içeren bazı özel konularda hukuki deneyime sahip yargıçların görevlendirilmesi ihtiyacını dikkate almalıdır. [Madde 36.8(b)]
- Savcı, çocuklara karşı şiddeti de içeren bazı özel konularda hukuki deneyimi olan danışmanlar atayabilir. [Madde 42.9]
- Savcı ve Yazı İşleri Bürosu Başkanı, kendi memurlarının görevlendirilmesinde çocuklara yönelik şiddet konusunda uzmanlık sahibi olma zorunluluğunu göz önünde bulundurmalıdır. Savcı müfettişlerin atanmasında da aynı zorunluluğu dikkate almalıdır. [Madde 44.1]
- Yazı İşleri Bürosu Başkanı tarafından kurulacak Mağdurlar ve Tanıklar Biriminde, çocuklar ve özellikle travmaya uğramış çocuklar konusunda uzman personel görevlendirilmelidir. [Madde 43.6; Usul ve Delil Kuralları, Kural 19(f)]

99. UCM'de soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuklara yönelik koruyucu tedbirlerin alınması nasıl düzenlenmektedir?

Bu konuda Roma Statüsü'nde aşağıdaki hükümlere yer verilmektedir:

- Savcı, UCM'nin görev alanına giren suçların soruşturulmasında ve kovuşturulmasında, mağdurların yaş, cinsiyet ve sağlık durumunu ve özellikle çocuklara yönelik şiddet gibi, suçun niteliğinden kaynaklanan tüm unsurları dikkate almalıdır. [Madde 54.1(b); Madde 68.1]
- Ön Dava, Dava ve İstinaf Daireleri, açık duruşma ilkesine bir istisna olarak, mağdurları, tanıkları ya da suçlanan kişileri korumak için yargılamanın herhangi bir aşamasını gizli (basına ve kamuya kapalı) oturumda görebilir ya da delillerin elektronik ya da başka türden özel bir araçla sunulmasına izin verebilir. Mağdurun çocuk olması durumunda, bu tedbirler özellikle mağdur ya da sanığın görüşleri alınarak ve bütün koşullar değerlendirildikten sonra uygulanır. [Madde 68.2]

- Yazı İşleri Bürosu Başkanı tarafından kurulacak Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, mağdurlar ve tanıklar için koruyucu önlemleri almakla yükümlüdür. Bu birim çocukların ihtiyaçlarını özellikle dikkate almalıdır. Birim, çocukların tanık olarak katılımını ya da korunmasını kolaylaştırmak için, uygun olduğunda ve ebeveynlerin ya da vasinin muvafakatiyle, bir çocuğa yargılama işlemlerinin tüm aşamalarında yardımcı olacak bir çocuk destek görevlisi atayabilir. [Madde 43.6; Usul ve Delil Kuralları, Kural 17.3, Kural 86]

100. UCM’de mağdurların ve mağdur ailelerin desteklenmesi nasıl düzenleniyor?

Mahkemenin yargı yetkisine giren suçlarla ilgili olarak Mağdur Destek Fonu oluşturulmuştur. Bu Fon, çocuklar da dâhil mağdurların ve ailelerinin haklarını desteklemek ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışmalar yürütmektedir. İşin çocuklarla ilgili yanı en önemli kısmını oluşturmaktadır. Bu konularla ilgili Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ek Protokollerinde yer alan normlar şunlardır:

- “Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.” [ÇHS, Madde 39]
- “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.” [ÇHS, Madde 3(1)]
- “(...) çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.” [ÇHS, Madde 12(2)]

101. UCM, uluslararası ceza hukuku alanında her şey mi demek, hiçbir şey mi?

İkisinin ortası ya da ikisi de değil. Elbette, “her şey” tanımının daha çok uzağındayız. “Hiçbir şey” demek ise hem mahkemeye, hem bugüne kadar gerçekleşen çalışmalara hem de hukuka haksızlık olur. Sanırız bu konuda alınacak daha çok yol olmakla beraber, UCM, iyi bir “başlangıç noktası” teşkil etmektedir, zira iyimser olmak ve öyle kalmak için çok nedenimiz var.

Kaynakça

Aksar, Yusuf, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku, Seçkin yayınları, Ankara, 2003

Amnesty International, Fact Sheets on ICC,
<http://www.amnesty.org/en/international-justice/issues/international-criminal-court>
(11.11.2008)

Alpkaya, Gökçen, Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002

Aslan, Muzaffer Yasin, Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, Bilge Yayınevi, Ankara, 2006

Azarkan, Ezeli, Nüremberg'ten La Haye'e Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Beta yayınları, İstanbul, 2003

Başak, Cengiz, Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Ankara, 2003

Goldenberg, Myrna, Sex, Rape and Survival: Jewish Women and the Holocaust,
<http://www.theverylongview.com/WATH/essays/sexrapesurvival.htm>, (11.12.2008).

International Criminal Tribunal for Rwanda, **Prosecutor v. Akayesu**, Judgement,
<http://69.94.11.53/ENGLISH/cases/Akayesu/judgement/akay001.htm>, (11.12.2008)

Kurşun, Günal, Soykırım Suçu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003

Kurşun, Günal, "Uluslararası Ceza Mahkemesi", Demokrasi Konferansları, Türk Demokrasi Vakfı yayınları, s.115-131, Ankara, 2003

Kurşun, Günal, Uluslararası Ceza Mahkemesi: Hayal ve Ötesi, Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.155-174, İstanbul, 2005

Lemkin, Raphael, Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1944., <http://www.preventgenocide.org/lemkin/AxisRule1944-1.htm> , (11.12.2008)

Onslow, Sue, *South Africa and Rhodesia: cooperation, confrontation, coercion*, UDI 40 Years On, 5-6 Jan 2006, London, <http://eprints.lse.ac.uk/8304/> (30.08.2011)

Önok, Murat, Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003

Schabas, William, An Introduction to International Criminal Court, Cambridge, 2000

Silahlı Çatışma Hukuku İle İlgili Uluslararası Hukuk Metinleri, C.1-2, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010

Smith, W.Thomas, “Moral Hazard and Humanitarian Law: The International Criminal Court and the Limits of Legalism”, International Politics, Vol.39, June, 2002

Tezcan, Durmuş, Uluslar arası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı, Hukuk Kurultayı 2000, Cilt 1, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2000

Tuzmukhamedov, Bakhtiyar, “The ICC and Russian Constitutional Problems”, Journal of International Criminal Justice 2005 3(3):621-626

Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Belgeler Derlemesi, İnsan Hakları Ortak Platformu, Ankara, 2006

Ulusoy, Orçun, Uluslararası Ceza Mahkemesi, İHGD yayınları, Ankara, 2008

EK:**ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ ROMA STATÜSÜ**

Burada yayınlanan metin, İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP)'un 2006'da yayınladığı Türkçe çeviriyi esas almakla birlikte, metindeki kimi terim, anlam ve yazım hataları düzeltilmiş, maddeler 5, 8, 9, 20 ve 25'te yapılan değişiklikler metne işlenerek maddeler 8 bis, 15 bis ve 15 ter metne eklenmiştir.

Orijinal metin için bkz. United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544, Depositary: Secretary-General of the United Nations, <http://treaties.un.org> .

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ ROMA STATÜSÜ*

DİBACE

Bu Statü'ye taraf devletler,

Bütün insanların ortak bağlarla birleştiği, ortak bir miras dahilinde kültürlerinin bir araya geldiği ve bu hassas mozağin her an dağılabileceğinden endişe duyulduğunun bilincinde olarak,

Bu yüzyıl süresince milyonlarca çocuk, kadın ve erkeğin, insanlık vicdanını derinden etkilemiş, hayal edilemeyen katliamların kurbanı olduğunu akılda tutarak,

Bu tür ağır suçların, dünyadaki barış, güvenlik ve esenliği tehdit ettiğini kabul ederek,

Uluslararası toplumu bir bütün olarak yakından ilgilendiren, en ciddi suçların cezasız kalmaması ve ulusal düzeyde ve uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi suretiyle, bu suçların etkin bir şekilde kovuşturulmasının, güvence altına alınması gerektiğini teyit ederek,

Bu suçların faillerinin, cezasız kalmasına son verme ve böylece bu tür suçları önleme konusunda kararlı olarak,

Uluslararası suçların sorumluları üzerinde yargı yetkisinin kullanılmasının her devletin görevi olduğunu anımsayarak,

Birleşmiş Milletler Şartı Amaç ve İlkeleri ile özellikle tüm devletlerin, herhangi bir devletin toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığına karşı güç veya tehdit kullanmaktan veya Birleşmiş Milletler Amaçlarına uymayan müdahalelerden kaçınmaları gereğini tekrar teyit ederek,

Bu bağlamda Statünün hiçbir maddesinin, hiçbir devlete başka bir devletin içişlerine ya da silahlı çatışmalarına karışma yetkisi vermediğini vurgulayarak,

Şimdiki ve gelecek nesillerin iyiliği için, uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren, en ciddi suçlar üzerinde yargı yetkisi olan, Birleşmiş Milletler Sistemi ile ilişki içinde, bağımsız ve daimi bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulması konusunda kararlı olarak,

Bu Statü altında kurulacak olan Uluslar arası Ceza Mahkemesi'nin, ulusal ceza yargı yetkisinin tamamlayıcısı olduğunu vurgulayarak,

Uluslararası adaletin uygulanacağına ilişkin, sonsuz güveni sağlama konusunda emin olarak,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

---

* Roma Statüsü 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1. BÖLÜM

MAHKEMENİN KURULUŞU

Madde 1

Mahkeme

Uluslararası Ceza Mahkemesi (Mahkeme) bu Statü ile kurulmuştur. Mahkeme, daimi bir kurumdur ve bu Statüde sözü edilen, uluslararası toplumu ilgilendiren en ciddi suçları işleyen kişiler üzerinde, yargı yetkisine sahiptir ve ulusal ceza yargı yetkisini tamamlayıcıdır. Mahkemenin yargı yetkisi ve işlevleri bu Statü hükümleri çerçevesinde belirlenir.

Madde 2

Mahkemenin Birleşmiş Milletler ile İlişkisi

Mahkemenin Birleşmiş Milletler ile ilişkileri, bu Statüye Taraf Devletler Asamblesi tarafından uygun bulunur ve Mahkeme adına Mahkeme Başkanı tarafından akdedilecek bir anlaşma ile düzenlenir.

Madde 3

Mahkemenin Yeri

1. Mahkeme, Hollanda'nın ("ev sahibi devlet") Lahey kentinde kurulmuştur.
2. Mahkeme, ev sahibi devlet ile Taraf Devletler Asamblesi tarafından onaylanıp, akabinde Mahkeme adına Mahkeme Başkanı tarafından sonuçlandırılacak bir "merkez bina anlaşması" yapar.
3. Mahkeme, gerekli gördüğü zaman bu Statüde öngörüldüğü şekliyle başka bir yerde toplanabilir.

Madde 4

Mahkemenin Hukuki Statüsü ve Yetkileri

1. Mahkeme, uluslararası tüzel kişiliğe sahiptir. Ayrıca işlevlerini yerine getirebilmek ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için gerekli hukuksal yetkilere de sahiptir.
2. Mahkeme, bu Statü'de öngörülen görev ve yetkilerini herhangi bir taraf devlet ülkesinde ve özel bir anlaşma ile herhangi bir devletin ülkesinde uygular.

2. BÖLÜM

YARGI YETKİSİ, KABUL EDİLEBİLİRLİK VE UYGULANACAK HUKUK

Madde 5¹

Mahkemenin Yargı Yetkisine Giren Suçlar

1. Mahkemenin yargı yetkisi, uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren en ciddi suçlar ile sınırlıdır. Mahkeme, bu Statü'ye uygun olarak, aşağıdaki suçlar hakkında yargı yetkisine sahiptir:

- (a) Soykırım suçu;
- (b) İnsanlığa karşı suçlar;
- (c) Savaş suçları;
- (d) Saldırı suçu.

Madde 6

Soykırım

Bu Statünün amaçları bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir gruba, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden her hangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek;

---

¹ Madde 5 paragraf 2 (Mahkeme, saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, 121 ve 123. maddelere uygun bir şekilde suçu tanımlayan ve bu suçla ilgili olarak Mahkeme'nin hangi durumlarda bu yetkisini kullanacağını ortaya koyan bir hüküm kabul edildikten sonra yerine getirir. Böyle bir hüküm, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin ilgili hükümleri ile uyumlu olmalıdır), 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6, annex I sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla ilga edilmiştir.

Madde 7

İnsanlığa karşı suçlar

1. Bu Statünün amaçları bakımından “insanlığa karşı suçlar”, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki fiilleri kapsamaktadır:

- (a) Öldürme;
- (b) Toplu yok etme; (c) Köleleştirme;
- (d) Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;
- (e) Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme;
- (f) İşkence;
- (g) Irza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri;
- (h) Paragraf 3’te tanımlandığı şekliyle, her hangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta atıf yapılan her hangi bir eylemle veya Mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm;
- (i) Kişilerin zorla kaybedilmesi;
- (j) Apartheid (İrk ayrımcılığı) suçu;
- (k) Kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler.

2. 1. paragrafın amaçları bakımından:

- (a) “Herhangi bir sivil topluluğa yöneltilmiş saldırı”, devlet ya da kurumsal bir politikanın uzantısı ya da bu politikanın daha da ileri götürülmesine yönelik olarak 1. paragrafta belirtilen eylemlerin herhangi bir sivil topluluğa karşı müteaddit kereler yapılması anlamına gelir;
- (b) “Toplu yok etme”, nüfusun bir bölümünü yok etmek amacıyla, yiyecek ve ilaca erişimden mahrum bırakmanın yanı sıra yaşam koşullarını kasten kötüleştirmeyi de içerir;
- (c) “Köleleştirme”, kadın ve çocuklar başta olmak üzere, bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerin, insan ticareti dahil kullanılması anlamına gelir;
- (d) “Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli”, uluslararası hukukta izin

verilen gerekçeler olmaksızın, bir yerde hukuka uygun olarak ikamet eden insanların zorla yerlerinden edilmeleri ya da başka zorlayıcı fiillerle yer değiştirilmeleri anlamına gelir;

(e) “İşkence”, hukuksal yaptırımların doğasına ve buna bağlı olarak kaynaklanan acı ve ıstırap hariç olmak üzere, gözaltında bulunan veya sanığın gözetiminde bulunan bir kişinin, fiziksel ya da zihinsel olarak şiddetli acı veya ıstırap çekmesini bilerek sağlama anlamına gelir;

(f) “Zorla hamile bırakma”, uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali veya bir topluluğun etnik bileşimini değiştirme amacıyla, bir kadının arzusu olmadan zorla hamile bırakılması anlamına gelir; ancak bu tanım, hiçbir şekilde hamileliğe ilişkin ulusal yasaları etkileyecek şekilde yorumlanamaz;

(g) “Zulüm”, bir grubun veya topluluğun, kimliğinden dolayı, uluslararası hukuka aykırı olarak, temel haklardan ağır bir şekilde mahrum bırakılması anlamına gelir;

(h) “Apartheid (İrk ayrımcılığı) suçu”, bir ırkın, başka bir ırk grubu veya grupları üzerinde, sistematik hakimiyet ve baskı kurmaya yönelik kurumsal bir rejim çerçevesinde ve bu rejimi koruma amacıyla işlediği ve 1. paragrafta sözü edilen insanlık dışı fiiller anlamına gelir;

(i) “Kişilerin zorla kaybedilmesi” bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde, kişilerin gözaltına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasını takiben, bu kişilerin uzunca bir süre, kanun korumasından uzak tutulması amacıyla, nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetme ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkar anlamına gelir;

3. Bu Statünün amacı bakımından “cinsiyet” toplumsal bağlamda, kadın ve erkek olmak üzere iki cinse atıf yapmaktadır. “Cinsiyet” terimi, yukarıda açıklanandan başka bir anlam taşımamaktadır.

Madde 8²

Savaş Suçları

1. Bir plan veya politikanın ya da bu tarz suçların geniş çapta işlenmesinin bir parçası olarak işlenmesi başta olmak üzere, Mahkemenin savaş suçları üzerinde yargı yetkisi vardır.

2. Bu Statünün amacına uygun olarak, “savaş suçları” şu anlamlara gelir:

(a) 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri’nin çok ciddi şekilde

---

² Paragraf 2 (e) (xiii)’ten 2 (e) (xv)’e kadar olan bölüm, 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.5 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla metne eklenmiştir.

ihlali, başka bir deyişle, Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre korunan şahıs ve mallardan herhangi birine karşı aşağıdaki fiiller:

- i) Kasten öldürme;
- ii) Biyolojik deneyler dahil işkence veya insanlık dışı muamele;
- iii) Vücuda veya sağlığına kasten büyük ıstırap verme veya ciddi yaralamaya sebep olma;
- iv) Askeri gereklilik olmadan, yasadışı ve keyfi olarak mülkiyetin yaygın yok edilmesi veya sahiplenilmesi;
- v) Bir savaş esirinin veya koruma altındaki bir diğer şahsın, düşman devlet silahlı kuvvetlerinde hizmet etmeye zorlanması;
- vi) Bir savaş esirinin veya koruma altındaki bir diğer şahsın, kasti olarak adil ve olağan yargılanma hakkından yoksun bırakılması;
- vii) Hukuka aykırı sürgün ya da nakletme ya da hukuka aykırı alıkoyma
- viii) Rehin alma.

(b) Uluslararası hukukun mevcut sistemi içerisinde, uluslararası silahlı çatışmalarda uygulanabilir yasa ve geleneklerin diğer ciddi ihlalleri, yani, aşağıdaki fiillerden herhangi birisi:

- i) Çarpışmalarda doğrudan yer almayan sivil bireylere ya da sivil nüfusa karşı kasten saldırı yöneltilmesi;
- ii) Askeri olmayan, yani askeri maksatlı olmayan sivil hedeflere karşı kasten saldırı düzenlenmesi;
- iii) Uluslararası silahlı çatışmalar hukuku çatısı altında, siviller ya da sivil nesnelere sağlanan korumadan yararlanma hakları olduğu sürece, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne göre, barış gücü ya da insani yardıma tahsis edilmiş görevli personel, tesis, malzeme, birlik veya araçlara kasten saldırı yöneltilmesi;
- iv) Tahmin edilen somut ve doğrudan askeri avantajlara kıyasla, aşırı olacak şekilde, sivillerin yaralanmasına veya ölmesine veya sivil nesnelerin zarar görmesine yol açacağı ve geniş çapta, uzun vadeli ve ağır bir biçimde doğal çevreye zarar vereceğinin bilincinde olarak saldırı başlatılması;
- v) Savunmasız veya askeri hedef oluşturmayan kent, köy, yerleşim yeri veya binaların bombalanması veya bu yerlere herhangi bir araçla saldırılması;
- vi) Silahını bırakmış, kendisini savunma araçlarından yoksun ve isteğiyle teslim olmuş bir askeri öldürme veya yaralama;
- vii) Teslim bayrağını, Birleşmiş Milletler veya düşman bayraklarını, askeri rütbelerini ve üniformalarını, yine aynı şekilde Cenevre Sözleşmeleri'nin

ayırt edici amblemlerini, uygunsuz şekilde kullanarak ölüme veya ciddi yaralanmaya sebebiyet verme;

viii) İşgalci devletin kendi sivil nüfusunun bir bölümünü işgal ettiği topraklara doğrudan veya dolaylı olarak nakletmesi veya işgal edilen topraklardaki nüfusun tamamının veya bir kısmının bu ülke içinde veya dışında sürülmesi veya nakli;

ix) Askeri amaçlı olmaması koşuluyla din, eğitim, sanat, bilim veya yardım amaçlarıyla kullanılan binalara, tarihi eserlere, hastanelere ve hasta ve yaralıların toplandığı yerlere kasten saldırı düzenlenmesi;

x) Karşı tarafın hakimiyeti altında bulunan kişilerin tıp, diş veya hastane tedavisi gerekliliği olmadan, kişisel çıkarlarına aykırı bir şekilde ölüme yol açabilecek veya sağlığı ciddi tehlikeye düşürebilecek nitelikte tıbbi veya bilimsel deneylere tabi tutulması veya fiziksel sakatlanmaya maruz bırakılması;

xi) Düşman ulus ya da orduya bağlı bireylerin haince öldürülmesi veya yaralanması;

xii) Merhamet gösterilmeyeceğini ilan etme;

xiii) Savaşın gereklilikleri elkoyma veya imha etmeyi zorunlu kılmadıkça düşman mülkiyetinin imha edilmesi veya bu mallara el konulması;

xiv) Düşman taraf uyruklu kişilerin, mahkemelerdeki hak ve eylemlerinin ortadan kaldırıldığını, askıya alındığını veya kabul edilemez olduğunu ilan etme;

xv) Düşman taraf uyruklu kişileri, savaş başlamadan önce savaşan tarafın hizmetinde bulunmuş olsalar bile kendi devletlerine karşı savaş hareketlerinde yer almaya zorlama;

xvi) Saldırı sonucu ele geçirilmiş olsa bile bir kenti ya da yeri yağmalama;

xvii) Zehir veya zehirli silahların kullanılması;

xviii) Boğucu, zehirli veya diğer gazlar ile benzeri sıvı, malzeme veya cihazlar kullanılması;

xix) Çekirdeği tam kapatmayan veya yarararak ayrılan mermiler gibi insan vücuduna kolayca giren veya vücutta parçalanan mermi kullanılması;

xx) Gereksiz yaralanmaya veya ıstıraba yol açan veya 121 ve 123. maddeler hükümlerine uygun olarak bu Statü'ye bir ek şeklinde dahil edilmesi ve geniş yasaklamaya tabi olması halinde, kendiliğinden ve ayırım yapmadan uluslararası savaş hukuku ihlalleri oluşturan silah, mermi, malzeme veya savaş yöntemleri kullanılması;

xxi) İnsan onuruna hakaret eder nitelikte, özellikle aşağılayıcı ve küçük

düşürücü davranışlar;

xxii) 7.maddenin 2(f) paragrafında tanımlandığı gibi ırza geçme, cinsel köleleştirme, fahişeliğe zorlama, hamileliğe zorlama, kısırlaştırmaya zorlama veya Cenevre Sözleşmeleri'ni ciddi şekilde ihlal eden diğer cinsel şiddet çeşitlerine başvurulması;

xxiii) Belli noktaları, alanları veya askeri güçleri askeri operasyonlardan muaf tutmak için, bir sivilin veya diğer korunmuş bir kimsenin varlığının kullanılması;

xxiv) Uluslararası hukuka uygun bir şekilde, Cenevre Sözleşmeleri'nin ayırt edici amblemlerini kullanan binalara, malzemeye, sağlık ve ulaşım birimlerine kasten saldırı düzenlenmesi;

xxv) Cenevre Sözleşmeleri ile sağlanan yardım malzemelerini bilerek engelleme dahil olmak üzere, yaşamları için vazgeçilmez maddelerden mahrum etmek suretiyle sivillerin aç bırakılmasının, bir savaş yöntemi olarak kullanılması;

xxvi) 15 yaşından küçük çocukların ulusal silahlı kuvvetlere çağırılması, askere alınması veya çatışmalarda aktif olarak kullanılması;

(c) Uluslararası nitelik taşımayan bir silahlı çatışmada, 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin müşterek 3. maddesinin ciddi ihlalleri; yani, çatışmalarda aktif olarak yer almayan kişilere, silahlarını bırakmış silahlı kuvvetler mensupları dahil hastalık, yaralanma, tutulma veya herhangi bir nedenle çatışma dışı kalmış (hors de combat) kişilere karşı işlenen aşağıdaki fiiller:

i) Yaşam hakkına ve kişiye karşı şiddet, özellikle her türlü öldürme, sakat bırakma, zalimane muamele ve işkence;

ii) İnsan onuruna hakaret eden, özellikle aşağılayan ve küçük düşürücü davranışlar;

iii) Rehin alma;

iv) Kanuna dayalı ve gerekliliği genel kabul görmüş hukuksal güvencelere sahip, olağan bir mahkeme kararı olmadan cezalandırma ve infaz;

(d) Paragraf 2 (c) uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara uygulanır ve dolayısıyla gösteriler, münferit ve zaman zaman meydana gelen şiddet hareketleri veya benzer nitelikteki diğer fiiller gibi iç karışıklıklar ve gerginliklere uygulanmaz.

(e) Mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde, uluslararası karakterde olmayan ancak silahlı çatışmalarda uygulanabilir hukukun ve teamüllerin diğer ciddi ihlalleri; yani aşağıdaki eylemlerden herhangi biri:

i) Çarpışmalarda doğrudan yer almayan sivillere karşı veya sivil nüfusa karşı

kasten saldırı düzenlenmesi;

ii) Uluslararası hukuka uygun bir şekilde Cenevre Sözleşmelerinin ayırt edici amblemlerini kullanan personele, malzemeye, tıbbi birimlere ve nakliye araçlarına kasten saldırı düzenlenmesi;

iii) Silahlı çatışma hukukuna göre, sivillere ve sivil nesnelere sağlanmış korumaya hak kazanmaları şartıyla, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' ne uygun bir şekilde insani yardımda veya barış gücü görevinde bulunan personele, tesislere, malzemeye, birimlere veya araçlara karşı kasten saldırı düzenlenmesi;

iv) Askeri amaçlı olmaması koşuluyla dini, eğitim, sanat, bilim veya hayır amaçlarıyla kullanılan binalara, tarihi eserlere, hastanelere ve hasta ve yaralıların toplandığı yerlere bilerek saldırı düzenlenmesi;

v) Saldırı sonucu ele geçirilmiş olsa dahi, bir kenti ya da yeri yağmalama;

vi) 7.maddenin 2(f) paragrafında tanımlandığı gibi ırza geçme, cinsel köleleştirme, fahişeliğe zorlama, hamileliğe zorlama, kısırlaştırmaya zorlama veya Cenevre Sözleşmeleri'ni ciddi şekilde ihlal eden diğer cinsel şiddet çeşitlerine başvurulması;

vii) 15 yaşından küçük çocukların, ulusal silahlı kuvvetlere çağırılması, askere alınması veya çatışmalarda aktif olarak kullanılması;

viii) Çatışmadan kaynaklanan nedenlerden dolayı, sivillerin güvenliği veya askeri nedenler gerektirmedikçe sivillerin yer değiştirilmesi talimatı verilmesi;

ix) Karşı tarafın savaşımlarını haince öldürme veya yaralama;

x) Merhamet gösterilmeyeceğini ilan etme;

xi) Karşı tarafın hakimiyeti altında bulunan kişilerin tıp, diş veya hastane tedavisi gerekliliği olmadan, kişisel çıkarlarına aykırı bir şekilde ölüme yol açabilecek veya sağlığı ciddi tehlikeye düşürebilecek nitelikte tıbbi veya bilimsel deneylere tabi tutulması veya fiziksel sakatlanmaya maruz bırakılması;

xii) Savaşın gereklilikleri elkoymayı veya imha etmeyi zorunlu kılmadıkça düşman mallarının imha edilmesi veya bu mallara el konulması;

xiii) Zehir ya da zehirlenmiş silahlar kullanılması;

xiv) Boğan, zehirli ya da diğer gazların ve buna benzer her türlü sıvı, madde veya aletlerin kullanılması;

xv) Çekirdeği tamamen kaplamayan sert kovanlı ya da yarıkları olan mermiler gibi, insan vücudunda patlayan ya da ilerleyen mermilerin kullanılması.

(f) Paragraf 2 (e), uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara uygulanır ve dolayısıyla gösteriler, münferit ve zaman zaman meydana gelen şiddet hareketleri veya benzer nitelikte diğer fiiller gibi iç karışıklıklar ve gerginliklere uygulanmaz. Bir devletin toprakları dahilinde, hükümet kurumları ile organize silahlı gruplar arasında ya da bu grupların kendi aralarında meydana gelen uzun süreli silahlı çatışmalarda uygulanır.

3. 2 (c) ve (d) paragraflarındaki hiçbir ifade, bir hükümetin, devlet dahilinde kanun ve düzeni sürdürme, yeniden kurma veya devletin birliğini ve toprak bütünlüğünü tüm yasal araçlarla koruma sorumluluğuna etki etmez.

Madde 8 bis³

Saldırı Suçu

1. Bu statünün amacı bakımından “saldırı suçu”, bir Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibariyle Birleşmiş Milletler Şartı’nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder.

2. Paragraf 1’in amacı bakımından “saldırı fiili”, bir Devlet tarafından, bir başka Devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler Şartı’na aykırı başka şekillerde silahlı kuvvet kullanılmasıdır. Aşağıdaki eylemlerden her biri, savaş ilan edilmiş olup olmamasına bakılmaksızın, BM Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1974 tarih ve 3314(XXIX) sayılı kararına uygun olarak saldırı fiili biçiminde değerlendirilir:

(a) Bir Devletin silahlı kuvvetlerince, bir diğer Devletin topraklarına yönelik olarak yapılan istila veya taarruz ya da ne kadar geçici olsa da, bu tür bir istila veya tarruzdan kaynaklanan her hangi bir askeri işgal veya kuvvet kullanarak başka bir Devletin topraklarının tümünün ya da bir bölümünün ilhakı;

(b) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, başka bir Devletin ülkesine karşı yapılan bombardıman veya bir Devlet tarafından diğer Devletin ülkesine karşı gerçekleştirilen herhangi bir silah kullanımı;

(c) Bir başka Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir Devletin limanlarının veya kıyılarının ablukaya alınması;

(d) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir başka Devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine ya da deniz ve hava filolarına saldırı;

(e) Kabul eden Devletle yapılan bir anlaşma uyarınca o Devletin ülkesinde

---

³ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla metne eklenmiştir.

bulunan bir Devletin silahlı kuvvetlerinin, o anlaşmada belirtilen koşullara aykırı olarak kullanılması veya anlaşmanın sona ermesinden sonra da bu topraklardaki varlığını devam ettirmesi;

(f) Topraklarını başka bir Devletin kullanımına tahsis eden bir Devletin, topraklarının diğer Devlet tarafından üçüncü bir Devlete karşı bir saldırı eyleminde kullanımına izin vermesi;

(g) Bir başka Devlete karşı yukarıda sayılan fiiller düzeyinde silahlı kuvvet eylemleri gerçekleştiren silahlı çetelerin, grupların, düzensiz birliklerin veya paralı askerlerin bir Devlet tarafından veya bir Devlet adına gönderilmesi ya da o Devletin bu eylemlere önemli ölçüde katılması.

Madde 9⁴

Suçun Unsurları

1. Suçun unsurları, Mahkeme'ye 6., 7., 8. ve 8 bis maddelerinin yorumlanmasında ve uygulanmasında yardımcı olur. Suçun unsurları, Taraf Devletler Asamblesi üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile kabul edilir.

2. Suçun unsurlarında yapılacak değişiklikler aşağıdakiler tarafından önerilebilir:

- (a) Herhangi bir taraf devlet;
- (b) Mutlak çoğunlukla hareket eden yargıçlar;
- (c) Savcı

Bu tür değişiklikler Taraf Devletler Asamblesi üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile kabul edilir.

3. Suçun unsurları ile bunlarda yapılacak değişiklikler bu Statü ile tutarlı olmalıdır.

Madde 10

Bu bölümdeki hiçbir hüküm, bu Statünün amaçlarından farklı olarak, mevcut veya gelişmekte olan uluslararası hukuk normlarını, hiç bir surette sınırlayıcı veya haleldar edecek şekilde yorumlanamaz.

---

⁴ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla (madde 8 bis'e ilişkin referans eklenerek) değiştirilmiştir.

Madde11

Zaman bakımından yargı yetkisi

1. Mahkeme, bu Statünün yürürlüğe girmesinden sonra işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir.
2. Eğer bir Devlet, Statü yürürlüğe girdikten sonra bu Statü'ye taraf olursa;
2. maddenin 3. paragrafına göre devlet tarafından bir bildirimde bulunulmadıkça, Mahkeme o devlet için yargı yetkisini sadece Statü'ye taraf olduktan sonra işlenen suçlar için kullanabilir.

Madde 12

Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin ön koşullar

1. Bir devlet, bu Statüye taraf olmakla, 5. maddede bahsi geçen suçlarla ilgili olarak Mahkemenin yargı yetkisini kabul etmiş olur.
2. Aşağıdaki devletlerden bir veya daha fazlası Statüye taraf ise ya da 3. paragrafa uygun olarak yargı yetkisini tanımış ise Mahkeme 13. maddenin (a) veya (c) bentleri ile ilgili olarak yargı yetkisini kullanabilir:
  - (a) Toprakları üzerinde sorun teşkil eden olayın meydana geldiği devlet ya da suç, bir uçak veya gemide işlenmiş ise gemi veya uçağın kayıtlı bulunduğu devlet;
  - (b) Suçlanan kişinin vatandaşı olduğu devlet.
3. Bu Statüye taraf olmayan devletin 2. paragrafa göre kabulü aranıyorsa, o devlet Mahkeme Yazı İşleri Dairesi'ne sunacağı bir bildiri ile suç konusu olayla ilgili olarak, Mahkemenin yargı yetkisini kabul edebilir. Kabul eden devlet 9. Bölüm'e uygun olarak erteleme ya da istisna olmaksızın Mahkeme ile işbirliği yapacaktır.

Madde 13

Yargı yetkisinin kullanılması

Bu Statü hükümleri gereğince, 5. maddede söz konusu bir suç ile ilgili olarak Mahkeme, aşağıdaki koşullarda yargı yetkisini kullanabilir:

- (a) Bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü bir durumun 14. madde gereğince bir taraf devlet tarafından Mahkeme savcısına bildirilmesi;
- (b) Bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğü bir durumun Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. bölümüne uygun olarak hareket eden BM Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme savcısına bildirilmesi;
- (c) Bir suçun işlendiğine dair savcı tarafından 15. madde gereğince soruşturma başlatılması.

Madde 14

Bir Taraf Devlet tarafından bir durum hakkında başvuru

1. Bir taraf devlet, Mahkeme savcısına, Mahkemenin yargı yetkisine giren bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğünü bildirip, bu suçlarla ilgili bir ya da daha fazla belirlenmiş kişinin yargılanıp yargılanmayacağı hususunun belirlenmesi amacıyla durumun soruşturulmasını savcıdan talep edebilir.
2. Bir başvuru, mümkün olduğu kadar ilgili yönleri ortaya koymalı ve başvuran devletin elindeki belgelerle desteklenmelidir.

Madde 15

Savcı

1. Savcı, Mahkemenin yargı yetkisi alanına giren suçlarla ilgili bilgilere dayanarak kendiliğinden soruşturma açabilir.
2. Savcı, gelen bilginin ciddiliğini araştırır. Bu amaçla devletlerden, Birleşmiş Milletler organlarından, hükümetler arası veya hükümet dışı örgütlerden veya uygun gördüğü diğer güvenilir kaynaklardan ek bilgi isteyebilir ve Mahkemenin bulunduğu yerde yazılı veya sözlü ifade alabilir.
3. Savcı, bir soruşturmanın derinleştirilmesi için makul temeller olduğuna karar verirse, Ön Dava Dairesinden, topladığı destekleyici belgeleri sunarak bir soruşturma yetkisi talebinde bulunur. Mağdurlar, Ön Dava Dairesine Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak açıklama yapabilirler.
4. Talebi ve destekleyici belgeleri inceledikten sonra Ön Dava Dairesi soruşturmayı derinleştirmek için makul veriler olduğuna kanaat getirirse ve dava, Mahkemenin yargı yetkisine giriyor görünüyorsa, davanın kabul edilebilirliği ve yargı yetkisi konularında, Mahkemenin sonraki tespitlerine bakmaksızın, soruşturmayı başlatma yetkisi verir.
5. Soruşturma yetkisi verilmesinin Ön Dava Dairesince reddedilmesi, Savcının sonradan aynı durumla ilgili olarak, yeni olay ve delillere dayalı bir talepte bulunmasına engel teşkil etmez.
6. Eğer Paragraf 1 ve 2’de belirtilen ön incelemenin sonucunda, Savcı, sağlanan bilginin bir soruşturma için makul bir temel oluşturmadığı sonucuna varırsa; bu bilgiyi sunanlar savcı tarafından bilgilendirilir. Bu durum, Savcının aynı durumla ilgili olarak, yeni olay ve delillerin ışığında, sonradan sunulan bilgileri değerlendirmesine engel değildir.

Madde 15 bis⁵

Saldırı Suçu Üzerinde Yargı Yetkisinin Kullanılması (Devlet Başvurusu, Re'sen)

1. Mahkeme, saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini, bu madde hükümlerine bağlı olarak, madde 13 paragraf (a) ve (c)'ye uygun olarak kullanabilir.
2. Mahkeme, yargılama yetkisini ancak değişikliklerin otuz Taraf Devlet tarafından onaylanması ya da kabul edilmesinden bir yıl sonra işlenecek saldırı suçları üzerinde kullanabilir.
3. Mahkeme, Statüde bir değişikliğin kabul edilmesi için gerekli olan oy çoğunluğu ile aynı çoğunlukta Taraf Devletin, 1 Ocak 2017 tarihinden sonra alacağı karara bağlı olarak, saldırı suçu üzerinde yargılama yetkisini bu madde kapsamında kullanmaya başlar.
4. Bir Taraf Devlet, daha önceden bir saldırı fiilinden kaynaklanan saldırı suçu üzerinde Divanın yargılama yetkisini kabul etmediğine yönelik Yazı İşleri Bürosu Başkanı'na bir bildirimde bulunmamışsa, Mahkeme, madde 12 uyarınca, söz konusu Taraf Devlet tarafından işlenen saldırı suçu üzerine yargılama yetkisini kullanabilir. Böyle bir bildirimin geri alınması her zaman mümkün olup, Taraf Devlet tarafından bu husus üç yıl içinde değerlendirilir.
5. Bu Statüye taraf olmayan bir Devlet bakımından, saldırı suçu söz konusu Devletin vatandaşları tarafından veya o Devletin toprakları üzerinde işlendiğinde, Divan saldırı suçu üzerinde yargılama yetkisini kullanamaz.
6. Savcı, saldırı suçu ile ilgili olarak soruşturma yapılması için makul gerekçeler bulunduğuna karar vermesi halinde, öncelikle Güvenlik Konseyi'nin ilgili Devletin saldırı fiilini işlediğine dair bir tespitin bulunup bulunmadığını araştırır. Savcı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne, ilgili bilgi ve belgeler de dahil olmak üzere, Mahkeme önündeki olaya ilişkin bildirimde bulunur.
7. Güvenlik Konseyi'nin bu konuda bir tespitin bulunması durumunda Savcı, saldırı suçu ile ilgili soruşturmaya devam edebilir.
8. Bildirim tarihinden itibaren altı aylık süre içinde bir tespit yapılmadığında, madde 15'de belirtilen usule uygun olarak, Ön Dava Bölümü'nün saldırı suçu bakımından soruşturma açılmasına yetki vermesi ve Güvenlik Konseyi'nin madde 16'ya uygun olarak aksi karar vermemesi kaydıyla Savcı, saldırı suçu bakımından soruşturmaya devam edebilir.
9. Mahkeme dışındaki bir organ tarafından saldırı fiiline yönelik yapılacak bir tespit, bu Statü kapsamında Mahkemenin kendi tespitlerine halel

---

⁵ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla metne eklenmiştir.

getirmez.

10. Bu madde, madde 5’de değinilen diğer suçların yargılama şartlarına herhangi bir biçimde halel getirmez.

Madde 15 ter⁶

Saldırı Suçu Üzerinde Yargı Yetkisinin Kullanılması (Güvenlik Konseyi Başvurusu)

1. Mahkeme, saldırı suçu üzerindeki yargılama yetkisini, bu madde hükümlerine bağlı olarak, madde 13 paragraf (b)’ye uygun olarak kullanabilir.
2. Mahkeme, yargılama yetkisini ancak değişikliklerin otuz Taraf Devlet tarafından onaylanması ya da kabul edilmesinden bir yıl sonra işlenecek saldırı suçları üzerinde kullanabilir.
3. Mahkeme, Statüde bir değişikliğin kabul edilmesi için gerekli olan oy çoğunluğu ile aynı çoğunlukta Taraf Devletin, 1 Ocak 2017 tarihinden sonra alacağı karara bağlı olarak, saldırı suçu üzerinde yargılama yetkisini bu madde kapsamında kullanmaya başlar.
4. Mahkeme dışındaki bir organ tarafından saldırı fiiline yönelik yapılacak bir tespit, bu Statü kapsamında Mahkemenin kendi tespitlerine halel getirmez.
5. Bu madde, madde 5’de değinilen diğer suçların yargılama şartlarına herhangi bir biçimde halel getirmez.

Madde 16

Soruşturmanın ya da davanın ertelenmesi

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin VII. Bölümüne dayanarak aldığı karar dahilinde, Mahkeme’den talepte bulunmasından itibaren 12 ay süreyle, bu Statüye dayanarak hiçbir soruşturma veya dava açılmaz veya açılan bir davaya devam edilemez; talep, aynı koşullar altında Konsey tarafından yenilenebilir.

Madde 17

Kabul edilebilirlik konuları

1. Giriş bölümünün 10. paragrafı ile 1. maddeye istinaden Mahkeme, aşağıdaki davaları kabul edilemez bulacaktır:

(a) Soruşturma veya kovuşturma yapmaya isteksiz davrandığı veya

⁶ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla metne eklenmiştir.

gerçekten muktedir olmadığı haller dışında, yargı yetkisi bulunan devlet tarafından, dava konusu olayın soruşturulması veya kovuşturulması halinde;

(b) Yargılama konusunda isteksiz veya yargılamaya gerçekten imkanı bulunmadığı haller dışında, yargı yetkisine sahip devletin, olayı soruşturduktan sonra ilgili şahsı yargılamaya gerek olmadığına karar vermesi halinde,

(c) İlgili şahsın, şikayet konusu olaydan dolayı, daha önceden yargılanmış ve Mahkeme tarafından 20. maddenin 3. paragrafı uyarınca, şahsın yargılanmasına izin verilmemiş olması halinde;

(d) Dava konusunun, Mahkeme tarafından başkaca işlem gerektirecek derecede ağır bulunmaması halinde;

2. Belli bir davada, yargılama konusundaki isteksizlik durumunu tespit etmek amacıyla Mahkeme, uluslararası hukuk tarafından tanınmış ilkelere dayanarak aşağıdaki hususların bir veya birkaçının olayda mevcut olup olmadığını dikkate alır:

(a) İlgili şahsın, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren 5. maddede bahsi geçen suçlardan doğan sorumluluğunu gizlemek amacıyla işlemler yapılması veya yapılmakta olması veya ulusal bir karar alınması;

(b) İlgili şahsı yargı önüne getirme amacıyla bağdaşmayacak şekilde, yasal işlemlerde makul olmayan gecikme olması;

(c) Yasal işlemlerin bağımsız ve tarafsız bir şekilde yerine getirilmemiş veya getirilmemekte olması ve bu işlemlerin ilgili şahsı adalet önüne getirme niyetiyle bağdaşmayacak şekilde yürütülmesi.

3. Belli bir davada, yetersizliğin tespiti amacıyla Mahkeme, ulusal yargı sisteminin bir kısmının veya tamamının çökmesi veya işlemez halde olmasına bağlı olarak Devletin sanığı veya gerekli kanıt ve ifadeleri elde etmesinin veya başka bir şekilde yasal işlemleri yürütmesinin mümkün olup olmadığını inceler.

Madde 18

Kabul edilebilirlik konusunda başlangıç kuralları

1. 13 (a) maddesine uygun olarak Mahkeme'ye bir olay hakkında başvuruda bulunulup, Savcı tarafından bir soruşturma açılması hususunda makul nedenler bulunduğu karar verildiğinde ya da Savcı tarafından 13. (c) ve 15. maddelerine uygun olarak soruşturma başlatıldığında; Savcı, mevcut bilgileri dikkate alarak, bütün taraf devletlere ve söz konusu suç üzerinde normal olarak yargı yetkisi bulunan devletlere bildirimde bulunur. Savcı, uygun gördüğü takdirde, devletlere bildirimini gizlilik temelinde yapabilir ve şahısları koruma, delillerin yok edilmesi ve şahısların kaçmasını önleme

amacıyla devletlere verdiği bilgilerin kapsamını sınırlandırabilir.

2. Bildirimin alınışını takiben bir ay içinde, bir devlet Mahkeme'ye, 5. maddede bahsi geçen suçları oluşturan eylemlerle ilgili olarak veya devletlere verilen bildirimdeki bilgilere dayanarak, yargı yetkisi dahilindeki vatandaşları ya da diğer kişileri yargıladığını veya yargılamakta olduğunu bildirebilir. Bu devletin talebiyle, Savcı tarafından yapılan başvuru hakkında, Ön Dava Dairesi soruşturma yapmaya yetkilendirme kararı vermezse, Savcı, devletin ilgili kimseleri soruşturması sonuçlanıncaya kadar kendi soruşturmasını erteler.

3. Savcının, soruşturmayı ilgili devletin soruşturmasını bitmesine kadar ertelemesi, erteleme tarihinden 6 ay sonra veya Devletin soruşturmayı gerçekten yürütmek için isteksizliğinde veya yetersizliğine dayalı olarak şartlarda önemli bir değişiklik olması halinde, her an, Savcı tarafından yeniden gözden geçirmeye açıktır.

4. İlgili devlet veya Savcı, Ön Dava Dairesinin kararına karşı, 82.maddeye uygun olarak İstinaf Dairesine başvurabilirler. İstinaf başvurusu, ivedilikle sonuçlandırılır.

5. 2. paragrafa uygun olarak, Savcı tarafından bir soruşturma ertelenmişse; Savcı, ilgili devletten soruşturmanın ilerlemesi veya yargılama olup olmadığı hakkında düzenli olarak bilgi talep edebilir. Taraf devletler bu taleplere yersiz bir gecikme olmaksızın cevap verirler.

6. Ön Dava Dairesi bir karar verinceye kadar veya Savcı herhangi bir zamanda bu maddeye dayanarak, bir soruşturmayı ertelediğinde; önemli bir delil elde etmek için yeniden ele geçmeyecek bir fırsat bulunduğu veya böyle bir delilin sonradan elde edilmesi hususunda ciddi bir risk bulunduğu zaman, Savcı, Ön Dava Dairesinden gerekli soruşturma adımlarını atıp, delilleri korumak amacıyla istisnai olarak yetki isteyebilir.

7. Bu madde uyarınca Ön Dava Dairesinin kararına katılmayan bir Devlet, şartlarda önemli değişiklik veya ilave önemli bulgular olduğuna dayanarak 19. madde uyarınca bir davanın kabul edilebilirliğine itiraz edebilir.

Madde 19

Mahkeme'nin yargı yetkisine veya bir davanın kabul edilebilirliğine itiraz

1. Mahkeme, önüne getirilen bir dava üzerinde yargı yetkisine sahip olup olmadığına kendiliğinden karar verir. Mahkeme, 17. maddeye uygun olarak bir davanın kabul edilebilirliğini resen belirleyebilir.

2. 17. maddede yer alan nedenlerle bir davanın kabul edilebilirliğine veya Mahkeme'nin yargı yetkisine karşı aşağıdaki kişiler tarafından itiraz edilebilir:

(a) 58. maddeye göre yakalanması veya ifadesinin alınması için emir çıkartılmış bulunan bir sanık veya şahıs tarafından;

(b) Bir dava üzerinde yargı yetkisine sahip devletin, dava konusunda soruşturma açmış veya açmakta olması veya yargılamaya başlamış veya başlamakta olması halinde bu Devlet tarafından; veya,

(c) 12. maddeye göre yargı yetkisinin bir Devlet tarafından tanınmasının gerektiği hallerde, bu Devlet tarafından.

3. Savcı, Mahkeme'den yargı yetkisi veya kabul edilebilirlik konusunda karar vermesini isteyebilir. 13. maddeye göre başvuruda bulunanlar ve mağdurlar yargı yetkisi veya kabul edilebilirlik konusundaki görüşlerini Mahkeme'ye sunabilirler.

4. Bir davanın kabul edilebilirliğine veya Mahkeme'nin yargı yetkisine, sadece 2. paragraftaki şahıs veya Devletler tarafından bir kez itiraz edilebilir. İtiraz, davanın öncesinde veya başlangıcında yapılmalıdır. İstisnai durumlarda, Mahkeme davanın başlamasından sonraki bir tarihte itirazın yapılmasına ya da birden fazla itiraza izin verebilir. Davanın kabul edilebilirliğine itiraz, dava başladığında veya takip eden süreçte Mahkeme'nin izin vermesiyle, sadece 17. maddenin 1.(c) paragrafına dayanılarak yapılabilir.

5. Bir Devlet, paragraf 2 (b) ve (c)'ye dayanarak en erken fırsatta itiraz eder.

6. İddianamenin kabulünden önce, bir davanın kabul edilebilirliğine veya Mahkeme'nin yargı yetkisine yönelik itirazlar, Ön Dava Dairesi'nce incelenir. İddianamenin kabulünden sonra ise Dava Dairesi'ne yapılır. Yargı yetkisine veya kabul edilebilirlik konusunda verilen kararlara karşı, 82. maddeye göre İstinaf Dairesine başvurulabilir.

7. Paragraf 2 (b) ve (c)'ye dayanarak bir Devlet itirazda bulunuyorsa, Mahkeme'nin 17. maddeye göre kabul edilebilirlik konusunda saptamasını yapıncaya kadar, Savcı soruşturmasını erteler.

8. Mahkeme'nin bir davayı incelemesi sırasında, Savcı aşağıdaki yetkileri Mahkeme'den talep edebilir:

(a) 18. maddenin 6. paragrafında söz konusu gerekli soruşturma aşamalarını yürütme;

(b) İtiraz edilmeden önce başlanmış delillerin incelenmesinin veya toplanmasının tamamlanması veya bir tanıktan ifade veya dilekçe alınması; ve

(c) İlgili Devletlerle işbirliği içinde, 58. maddeye uygun olarak Savcının yakalama emri çıkarttığı şahsın kaçmasının önlenmesi.

9. İtiraz etme, Savcı tarafından yapılan bir işlemi veya itirazdan önce

Mahkeme tarafından çıkartılan izin veya emri etkilemez.

10. Mahkeme 17. maddeye göre bir dava için kabul edilemezlik kararı vermiş ise, Savcı, davayı kabul edilemez bulan önceki nedenleri geçersiz hale getiren yeni olayların ortaya çıktığına kanaat getirirse bu kararın yeniden gözden geçirilmesi konusunda bir talepte bulunabilir.

11. Savcı, 17. maddedeki hususlarla ilgili olarak bir soruşturmayı ertelerse, Savcı ilgili devletten takibatlar konusundaki bilgilerin kendisine bildirilmesini talep edebilir. Bu bilgi, ilgili devletin talebi halinde gizli olur. Eğer Savcı bir soruşturmayı sürdürmeye daha sonradan karar verirse, kendisi ertelemenin gerçekleştiği takibatlara ilişkin olarak, ilgili devleti haberdar eder.

Madde 20⁷

Ne bis in idem

(Aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılama yapılamaması ilkesi)

1. Bu Statüde belirtilenler hariç olmak üzere, hiç kimse, Mahkeme tarafından mahkum edildiği veya suçsuz bulunduğu bir fiilden dolayı yeniden yargılamaz.

2. Hiç kimse, mahkeme tarafından 5. maddeye göre mahkum edildiği veya suçsuz bulunduğu bir fiil nedeniyle başka bir mahkeme önünde yargılamaz.

3. 6., 7., 8. ve 8 bis maddelerinde yasaklanan fiillerden dolayı başka bir mahkeme tarafından yargılanmış hiç kimse, aynı fiilden dolayı Mahkeme tarafından yargılamaz. Ancak önceki mahkemedeki yargılamalar:

(a) Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlardan dolayı cezai sorumluluğu bulunan şahsı koruma amacıyla yapılmış ise veya;

(b) Önceki yargılamanın, uluslararası hukuk tarafından tanınan usul normlarına göre bağımsız ve tarafsız bir şekilde yapılmamış ve söz konusu şahsı yargı önüne getirme niyetiyle bağdaşmayacak şekilde yapılmış olması halinde Mahkeme'nin yargı yetkisi vardır.

Madde 21

Uygulanacak hukuk

1. Mahkeme:

(a) Öncelikle bu Statü'yü, Suçun Unsurlarını, Usul ve Delil Kurallarını

---

⁷ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla (madde 8 bis'e ilişkin referans eklenerek) değiştirilmiştir.

uygular.

(b) İkinci olarak, uygun olduğu takdirde, geçerli anlaşmaları ve uluslararası silahlı çatışma prensipleri dahil, uluslararası hukukun ilke ve kurallarını uygular.

(c) Bu Statü ile, uluslararası hukuk ve uluslararası kabul görmüş norm ve standartlara uygun olmaları halinde, suç üzerinde olağan yargı yetkisi bulunan devletin ulusal mevzuatı dahil olmak üzere, dünyadaki mevcut hukuk sistemlerinin ulusal yasalarından kaynak alınan temel hukuk prensiplerini uygular.

2. Mahkeme, geçmiş kararlarında yorumlanmış hukuk ilke ve kurallarını uygulayabilir.

3. Bu hükümdeki hukuk uygulama ve yorumlarının uluslararası kabul görmüş insan hakları ile uyumlu olması, 7. maddenin 3. paragrafında belirtilen cins, ırk, renk, dil, din veya inanç, politik ve diğer görüşler, milli, etnik veya sosyal köken, refah, doğum ve diğer statülerden kaynaklanan gerekçelerle herhangi bir ayrımcılığa yol açmaması gerekir.

3. BÖLÜM

CEZA HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ

Madde 22

Nullum crimen sine lege

(Kanunsuz suç olmaz)

1. İşlendiği sırada, söz konusu fiil, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suç oluşturmadığı sürece, hiç kimse fiilinden dolayı bu Statüye göre cezai açıdan sorumlu tutulamaz.
2. Bir suçun tarifi, dar anlamda yorumlanır ve bu tarif kıyas yoluyla genişletilemez. Suç tarifinin belirsiz olması halinde; bu tarif, soruşturulan, yargılanan veya mahkum edilen şahıs lehine yorumlanır.
3. Bu madde, bu Statüden bağımsız olarak uluslararası hukukta herhangi bir fiilin suç olarak nitelendirilmesini etkilemez.

Madde 23

Nulla poena sine lege

(Kanunsuz ceza olmaz)

Mahkeme tarafından mahkum edilen şahsa ancak bu Statüye göre ceza verilebilir.

Madde 24

Kişi bakımından geriye yürümezlik

1. Hiç kimse, bu Statünün yürürlüğe girmesinden önce işlemiş olduğu bir fiilden dolayı cezai açıdan sorumlu tutulamaz.
2. Kesin hükümden önce uygulanacak hukukta bir değişiklik olması halinde, soruşturulan, yargılanan veya mahkum edilen kişinin lehine olan hüküm uygulanır.

Madde 25⁸

Bireysel ceza sorumluluğu

1. Mahkeme, bu Statü gereğince gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisine sahiptir.

---

⁸ 11 Haziran 2010 tarihli ve RC/Res.6 sayılı Gözden Geçirme Konferansı kararıyla (paragraf 3 bis eklenerek) değiştirilmiştir.

2. Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suç işleyen kişi, bu Statü gereğince cezalandırılmaktan şahsen sorumludur ve cezalandırılabilir.

3. Bu Statü gereğince Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı kişiler, aşağıdaki hallerde cezai sorumluluk taşır ve cezalandırılabilir:

(a) Tek başına veya diğer bir şahsın cezai sorumluluğu olsun ya da olmasın, başka bir şahısla birlikte veya başka bir şahıs vasıtasıyla suç işlemesi halinde;

(b) Meydana gelen veya teşebbüs edilen böyle bir suçun işlenmesini emretmesi, teşvik etmesi veya suçun işlenmesine ikna etmesi halinde;

(c) Böyle bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla yardımda bulunması, suça kışkırtması, veya suçun işlenmesi için gerekli araçları temin etme dahil olmak üzere, suçun işlenmesine veya işlenmesine teşebbüs edilmesine yardımcı olması halinde;

(d) Ortak bir amaçla hareket eden bir grup şahıs tarafından böyle bir suçun işlenmesi veya işlenmesine teşebbüs edilmesine herhangi bir şekilde katkıda bulunması halinde. Bu katkının kasten ve:

(i) eylemin veya amacın, Mahkemenin yargı yetkisi içerisinde bulunan bir suçun işlenmesini içerdiği durumda, grubun suç faaliyeti veya amacını daha da ilerletmek amacıyla yapılması halinde veya;

(ii) grubun suç işleme kastının bilincinde olarak yapılmış olması halinde;

(e) Soykırım suçuyla ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak diğerlerini soykırıma kışkırtma halinde;

(f) Maddi adımlar atıp, suçun icrasını başlatacak hareketleri yaparak, bir suçu işlemeye teşebbüs etmesi ancak suçun şahsın kastından bağımsız sebepler nedeniyle gerçekleşmemesi halinde. Ancak suçun işlenmesinden vazgeçen veya suçun tamamlanmasını önleyen bir şahsın, suçtan tamamen ve kendi isteğiyle vazgeçmesi halinde, söz konusu suça teşebbüsten dolayı bu Statüye göre ceza sorumluluğu yoktur.

3 bis. Saldırı suçuna ilişkin olarak bu madde hükümleri, yalnızca Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme konumunda bulunan kişilere uygulanır.

4. Bireysel cezai sorumluluk konusundaki bu Statüdeki hiçbir hüküm, devletlerin uluslararası hukuktan kaynaklanan sorumluluğunu etkilemez.

Madde 26

18 yaşından küçüklerin yargılama dışında bırakılması

İsnat olunan suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında olan hiçbir şahıs hakkında Mahkeme'nin yargı yetkisi yoktur.

Madde 27

Resmi görev ile ilişki kurulmaması

1. Bu Statü, resmi görev ayrımı yapılmadan, herkese eşit şekilde uygulanır.

Özellikle devlet veya hükümet başkanı, hükümet veya parlamento üyesi, seçilmiş bir temsilci veya bir hükümet memuru hiçbir şekilde bu Statü altında cezai sorumluluktan muaf tutulamaz veya resmi unvan cezanın indirilmesi için bir neden teşkil etmez.

2. Ulusal veya uluslararası hukuk çatısı altında olsun veya olmasın, bir şahsın resmi unvanıyla bağlantılı olan bağışıklık veya usul kuralları, Mahkeme'nin böyle bir şahıs üzerinde yargı yetkisini kullanmasına engel teşkil etmez.

Madde 28

Komutanların ve diğer üst rütbelilerin sorumluluğu

Mahkeme'nin yargı yetkisi içine giren bu Statü'deki suçlardan kaynaklanan cezai sorumluluk dayanaklarına ilave olarak:

(a) Bir askeri komutan veya askeri komutan gibi, etkin bir şekilde faaliyette bulunan bir şahıs, kendi fiili yönetimi ve denetimi altındaki silahlı kuvvetlerin, bunlar üzerinde yeterli kontrol sağlayamaması sonucunda, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçları işlemesi halinde ve:

(i) Askeri komutan veya şahsın silahlı kuvvetlerin bu tür suçları işlemekte veya işlemek üzere oldukları konusunda hal ve şartlara göre bilgisi olması gerektiği veya bilgisi olduğu hallerde; ve

(ii) Askeri komutan veya şahsın suçun işlenmesini önlemek veya durdurmak için gerekli ve makul önlemleri almaması veya soruşturma ve yargılama için olayı ilgili makamlarına iletmemesi hallerinde cezai sorumluluğu vardır.

(b) Paragraf (a)'da tanımlanmayan üst-ast ilişkileri çerçevesinde bir üst, kendi etkin kontrol ve yetkisi altındaki astlarının işledikleri ve Mahkeme yargı yetkisine giren suçlardan dolayı ve astlarını gerektiği gibi kontrol edemediği durumların sonucu olarak:

(i) Astlarının böyle bir suç işledikleri veya işlemek üzere oldukları yolundaki açık bilgileri bildiği veya bilerek görmezden geldiği hallerde;

(ii) Kendi etkin sorumluluğu ve denetimi altında olan faaliyetlerle ilgili suçlarda; ve

(iii) Suçun işlenmesini önlemek veya durdurmak için gerekli ve makul önlemleri almaması veya soruşturma ve yargılama için olayı ilgili makamlara iletmemesi hallerinde, cezai sorumluluk taşır.

Madde 29

Yasa Sınırlamalarının Uygulanamazlığı

Mahkemenin yargı yetkisi içine giren suçlar herhangi bir yasa sınırlamasına konu olamaz.

Madde 30

Manevi Unsur

1. Aksi belirtilmedikçe, bir şahsın, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçun maddi unsurlarını kasten ve bilerek işlemesi halinde ceza sorumluluğu vardır ve cezalandırılabilir.

2. Bu maddenin amaçları bakımından, bir şahsın aşağıdaki durumlarda kastı vardır:

(a) Davranışla ilgili olarak davranışta bulunmayı istemesi;

(b) Sonuçla ilgili olarak, şahsın o sonuca sebep olmayı amaçlaması veya davranışının olağan etkisiyle sonucun gerçekleşeceğinin farkında olması.

3. Bu maddenin amacına uygun olarak "bilmek", davranışın olağan sonucu olarak bir durumun varlığının veya olayların olağan seyrine göre bir sonuç doğuracağının farkında olunması demektir. "Bilmek" ve "bilerek" kavramları buna göre yorumlanır.

Madde 31

Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenler

1. Bu Statüde yer alan cezai sorumluluk dışında tutulmaya ilişkin diğer esaslara ek olarak; fiili işlediği sırada aşağıdaki durumların varlığı halinde bir şahsın ceza sorumluluğu yoktur:

(a) Gerçekleştirdiği fiilin yapısını ve kanunsuzluğunu idrak yeteneğini veya fiilin kanunun gereklerine uygun olup olmadığını kontrol yeteneğini ortadan kaldıracak bir akıl hastalığı ya da kusuru olması halinde;

(b) Sonucunda Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçu oluşturan eylemi gerçekleştirmesine yol açacağını bilerek ya da riskini göz ardı ederek, sarhoşluk ya da uyuşturucu madde etkisi altına kendi isteğiyle girme halleri dışında; yaptığı eylemin yapısını ve kanunsuzluğunu takdir yeteneğini veya eyleminin kanunun gereklerine uygun olup olmadığını fark etme yeteneğini ortadan kaldıracak şekilde sarhoş olması ya da bir başka maddenin etkisinde olması halinde;

(c) Kendisine ve başka bir şahsa veya eşyaya karşı yönelmiş bir tehlike ile orantılı bir şekilde; yakın ve kanunsuz bir kuvvet kullanımına karşı kendini veya başkasını ya da savaş suçlarında hayati öneme haiz eşyayı veya askeri bir

görevin yerine getirilmesinde önemli olan bir eşyayı savunmak için makul hareket etmesi halinde. Askeri kuvvetler tarafından gerçekleştirilen savunma amaçlı bir harekate katılım, bu alt paragrafta göre cezai sorumluluğu kaldırmak için başlı başına bir neden oluşturmaz.

(d) Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçu oluşturduğu iddia edilen fiilin, kendisine veya başka bir şahsa karşı yakın ölüm veya sürekli veya yakın fiziksel zarar tehdidi kaynaklı bir baskı sonucu meydana gelmesi ve önlenmesi gereken zarardan daha fazlasına yol açmayı kastetmemiş olmak koşuluyla, bu tehdidi önlemek için, şahsın gereği kadar ve makul ölçüde davranması halinde. Böyle bir tehdit:

(i) Başka şahıslar tarafından yapılmış; veya

(ii) O şahsın kontrolü dışındaki şart tarafından gerçekleşmiş olabilir.

2. Mahkeme, önüne gelen davada, bu Statü'de öngörülen cezai sorumluluğu ortadan kaldıran esasların uygulanabilir olup olmadığını tespit eder.

3. Yargılama sırasında, Mahkeme, 1. paragrafta bahis konusu cezai sorumluluğu ortadan kaldıran ve 21. maddede belirtilen uygulanacak hukuktan kaynaklananlar dışındaki esasları dikkate alabilir. Böyle bir esas dikkate almak konusundaki işlemler Usul ve Delil Kurallarında belirtilir.

Madde 32

Fiili veya hukuki hata

1. Fiilde hata, ancak suçun manevi unsurunu ortadan kaldırdığında cezai sorumluluğu kaldırır.

2. Belli bir fiilin Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suç olup olmadığı konusundaki hatası, cezai sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Ancak kuralda hata, suçun varlığı için gerekli manevi unsuru ortadan kaldırdığında veya 33. maddede öngörülen koşulda cezai sorumluluğu kaldırabilir.

Madde 33

Üst makam emirleri ve kanunun tanımı

1. Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçun, bir hükümet veya askeri veya sivil bir üst makam emrine uyan bir şahıs tarafından işlenmiş olması, aşağıdaki haller dışında, şahsı cezai sorumluluktan kurtaramaz:

(a) Şahsın hükümet veya söz konusu üst makamın emirlerine uyması kanuni bir zorunluluk ise;

(b) Şahsın emrin kanunsuz olduğunu bilmemesi halinde; ve

(c) Emrin açıkça kanunsuz olmaması halinde.

2. Bu maddenin amaçları bakımından, soykırım veya insanlığa karşı suç işlenmesine yönelik emirler açıkça kanunsuzdur.

4. BÖLÜM

MAHKEMENİN OLUŞUMU VE İDARESİ

Madde 34

Mahkeme'nin organları

Mahkeme aşağıdaki organlardan oluşur:

- (a) Başkanlık;
- (b) İstinaf Bölümü, Dava Bölümü ve Ön Dava Bölümü
- (c) Savcılık Bürosu
- (d) Yazı İşleri Bürosu

Madde 35

Yargıçların hizmeti

1. Bütün yargıçlar Mahkeme'nin tam zamanlı çalışan üyeleri olarak seçilir ve görev dönemlerinin başlamasından itibaren hizmete hazır olurlar.
2. Başkanlığı oluşturan yargıçlar seçilir seçilmez tam zamanlı olarak hizmet vermeye başlarlar.
3. Mahkeme'nin iş yüküne bağlı olarak ve üyeleriyle istişare ederek Başkanlık, kalan yargıçların tam zamanlı olarak çalışıp çalışmayacakları konusunda zaman zaman karar verebilir Bu şekildeki düzenlemeler 40. madde hükümlerine halel getirilmeksizin yapılır.
4. Tam zaman esasına göre çalışmayan yargıçların mali düzenlemeleri 49. maddeye göre yapılır.

Madde 36

Yargıçların nitelikleri, aday gösterilmeleri ve seçilmeleri

1. 2. paragraf hükümlerine bağlı olarak Mahkeme'de 18 yargıç bulunur.
2. (a) Mahkeme adına hareket eden Başkanlık, nedenlerini ve uygun bulunma gerekçelerini göstererek 1. paragrafta belirtilen yargıçların sayısının arttırılmasını önerebilir. Yazı İşleri Bürosu böyle bir öneriyi taraf devletlere derhal bildirir.
- (b) Bu tür bir öneri, 112. maddeye göre toplanacak olan Taraf Devletler Asamblesi toplantısında ele alınır. Öneri, Taraf Devletler Asamblesi toplantısında, üye sayısının 2/3 oyu ile onaylanırsa kabul edilmiş sayılır ve Taraf Devletler Asamblesi tarafından kararlaştırılan bir tarihte yürürlüğe girer.

(c) (i) Alt paragraf (b)'ye göre yargıç sayısının artırılması önerisi kabul edildiğinde, ek yargıçların seçimi, 3-8. paragraflar ile 37. maddenin 2. paragrafına uygun olarak Taraf Devletler Asamblesinin bir sonraki toplantısında yapılacaktır;

(ii) Alt paragraf (b)'ye göre yargıç sayısında artış önerisi kabul edildikten ve alt paragraflar (b) ve (c) (i)'ye uygun olarak yürürlüğe girdikten sonra, Başkanlık tarafından, herhangi bir zamanda Mahkeme'nin iş yükü elverdiği takdirde 1. paragrafta belirtilen sayının altında olmamak üzere yargıç sayısının azaltılması önerilebilir. Öneri (a) ve (b) alt paragraflarına göre işlem görür. Önerinin kabul edilmesi halinde, görevli yargıçların görev sürelerinin bitimi dikkate alınarak yargıç sayısı istenen sayıya ulaşınca kadar devamlı surette azaltılır.

3. (a) Yargıçlar yüksek ahlaki değerlere, tarafsız ve bütüncül karakterlere sahip olan ve kendi devletlerindeki en yüksek yargı makamlarına atananlarda aranan niteliklere sahip kişiler arasından seçilir.

(b) Mahkeme'ye seçilecek her aday:

(i) Ceza ve ceza usul hukuku uzmanı veya ceza davalarında yargıç, savcı, avukat olarak veya benzer kapasitede gerek duyulan deneyim sahibi; veya

(ii) Uluslararası hukuk alanında, uluslararası insancıl hukuk, insan hakları gibi alanlarda uzman ve Mahkeme'nin adli göreviyle ilgili bir meslekte yoğun deneyim sahibi olmalıdır.

(c) Mahkeme'ye seçilecek her adayın Mahkeme'nin çalışma dillerinden en az birini çok iyi bilmesi ve akıcı konuşması gerekmektedir.

4. (a) Bu Statüye taraf devletler Mahkeme seçimleri için aday gösterebilir ve bu aday gösterme;

(i) Söz konusu devletin en üst yargı görevlerine atama için öngörülen aday gösterme usulleri ile; veya

(ii) Uluslararası Adalet Divanı'na aday göstermede söz konusu Divanın Statüsünde öngörülen usuller ile yapılır.

Aday gösterme, adayın 3. paragrafta aranan niteliklere ne surette haiz olduğunu gösteren ayrıntılı bir bildirim ile yapılacaktır.

(b) Her bir taraf devlet, her seçim için, kendi uyruğu olması zorunlu olmayan, ancak taraf devletlerden birinin uyrukluğunu taşıyan bir aday gösterebilir.

(c) Taraf Devletler Asamblesi, uygun görürse, aday göstermelerle ilgili olarak bir Danışma Komitesi kurabilir. Bu durumda Danışma Komitesinin oluşumu ve görevleri Taraf Devletler Asamblesi tarafından belirlenir.

5. Seçimin amaçları bakımından, iki liste halinde aday olunacaktır:

3 (b) (i) paragrafında belirtilen niteliklere haiz adayların isimlerini içeren Liste A; ve

3 (b) (ii) paragrafında belirtilen niteliklere haiz adayların isimlerini içeren Liste B;

Her iki listeye de uygun niteliklere sahip adaylar kendi tercih edecekleri listede yer alabilirler. Mahkeme'nin ilk seçimlerinde, Liste A' dan en az 9, Liste B' den en az 5 yargıç seçilecektir. Sonraki seçimler iki listede gösterilen Mahkeme yargıçlarının nispi oranları gözetilerek yapılır.

6. (a) Yargıçlar, 112. maddedeki amaca uygun toplanan Taraf Devletler Asamblesi toplantısında gizli oyla seçilir. 7.paragrafa bağlı olarak, Mahkeme'ye, en yüksek oyu alan ve mevcut ve oy kullanan devletlerin 2/3 çoğunluğunun oyunu elde eden 18 aday seçilir.

(b) İlk oylamada yeterli sayıda yargıç seçilememesi halinde, sonraki oylamalar, alt paragraf (a)'da öngörülen işlemlere uygun olarak kalan yerler dolduruluncaya kadar yapılacaktır.

7. Aynı devletin vatandaşı iki yargıç olamaz. Mahkeme üyeliği bakımından, bir şahsın birden fazla devlet uyrukluğu var ise, o şahıs medeni ve siyasi haklarını kullandığı devletin vatandaşı sayılır.

8. (a) Yargıçların seçimi sırasında taraf devletler Mahkeme üyelik sistemi içinde aşağıdaki ihtiyaçları göz önünde tutarlar:

(i) Dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin temsili;

(ii) Eşit coğrafi temsil; ve

(iii) Kadın ve erkek yargıçların adil oranda temsili.

(b) Taraf devletler ayrıca, kadın ve çocuklara karşı şiddeti içeren ancak, onunla sınırlı olmayan bazı özellikli konular üzerinde hukuki deneyimi olan yargıçlara duyulan ihtiyacı da gözetirler.

9. (a) Alt paragraf (b)'ye göre, yargıçlar 9 yıl süreyle görev yaparlar ve alt paragraf (c) ve 37. maddenin 2. paragrafı gereğince yeniden seçilemezler.

(b) İlk seçimde, kura çekilmek suretiyle, seçilen yargıçların 1/3'i üç yıl, diğer 1/3'i 6 yıl ve kalan 1/3'i 9 yıl süreyle görev yapmak üzere tayin edilirler.

(c) Alt paragraf (b)'ye göre 3 yıl süreyle seçilen bir yargıç, tam dönem görev yapmak üzere yeniden seçilebilir.

10. 9. paragrafa bağlı olmaksızın, 39. maddeye göre Dava veya İstinaf Dairelerine atanan bir yargıç, o dairede başlamış olan bir dava veya istinaf duruşmasını tamamlamak üzere görevini devam ettirir.

Madde 37

Boş Yargıç kadrosu

1. Boşalan bir kadro, 36. maddeye göre yapılacak seçim ile doldurulacaktır.
2. Boş kadroyu doldurmak için seçilen yargıç, selefinden kalan görev süresi kadar görev yapar ancak bu süre 3 veya daha az ise 36. maddeye göre tüm dönem için yeniden seçilebilir.

Madde 38

Başkanlık

1. Başkan ile Birinci ve İkinci Başkan Yardımcıları yargıçların mutlak çoğunluğu ile seçilir. Her biri üç yıl süreyle veya daha önce sona erme durumuna bağlı olarak yargıçlık görev sürelerinin sonuna kadar görev yapacaklardır. Başkan ve Başkan Yardımcılarının bir kez daha yeniden seçilmeleri mümkündür.
2. Birinci Başkan Yardımcısı, Başkanın yokluğunda veya Başkanlık ehliyetini kaybettiğinde Başkana vekalet eder. İkinci Başkan Yardımcısı Başkan veya Birinci Başkan Yardımcısının yokluklarında veya ehliyetlerini kaybettiklerinde Başkana vekalet eder.
3. Başkan, Birinci ve İkinci Başkan Yardımcıları ile birlikte Başkanlığı oluşturur ve aşağıda belirtilenlerden sorumludur:
  - (a) Savcılık Bürosu dışında, Mahkeme'nin, uygun şekilde yönetimi; ve
  - (b) Bu Statüye uygun olarak öngörülen diğer görevler.
4. 3 (a) paragrafına göre sorumluluğunu yerine getirmek amacıyla, Başkanlık birbirini ilgilendiren bütün konularda Savcılık ile birlikte hareket ederek eşgüdüm sağlar.

Madde 39

Daireler

1. Mahkeme, yargıçların seçilmesinden sonra mümkün olan en kısa zamanda, 34. maddenin (b) paragrafında öngörülen bölümler şeklinde kendisini organize eder. İstinaf Bölümü başkan ve 4 yargıçtan, Dava Bölümü en az 6 yargıçtan, Ön Dava Bölümü en az 6 yargıçtan oluşacaktır. Yargıçların ilgili bölümlere atanması, her bölümün yerine getireceği görevlerin yapısına ve Mahkeme'ye seçilen yargıçların deneyim ve niteliklerine göre, her bölümde ceza, usul ve uluslararası hukuk alanlarında uygun oranda bir deneyim sağlayacak şekilde yapılır. Dava ve Ön Dava bölümlerinde ağırlık ceza davaları alanında deneyim sahibi yargıçların olur.

2. (a) Mahkeme'nin adli görevleri her bir bölümde Daireler tarafından yerine getirilir.

(b) (i) İstinaf Dairesi, İstinaf bölümünün bütün yargıçlarından oluşur.

(ii) Dava Dairesinin görevleri Dava bölümünün 3 yargıcı tarafından yürütülür.

(iii) Ön Dava Dairesinin görevleri, Ön Dava bölümünün 3 yargıcı veya bu Statü ile Usul ve Delil Kuralları uyarınca bir yargıç tarafından yürütülür.

(c) Bu paragrafın hiçbir hükmü, Mahkeme'nin iş yükünün etkili yönetimi gerektirdiği takdirde aynı anda birden fazla Dava ve Ön Dava Dairesi kurulmasını önlemez.

3. (a) Dava ve Ön Dava bölümlerine atanan yargıçlar, 3 yıl süreyle ve ilgili bölümde duruşması başlamış bulunan herhangi bir davanın tamamlanmasına kadar görev yaparlar.

(b) İstinaf bölümüne atanan yargıçlar, hizmet sürelerinin sonuna kadar görev yaparlar.

4. İstinaf bölümüne atanan yargıçlar, sadece o bölümde görev yaparlar. Ancak bu maddedeki hiçbir hüküm, Mahkeme'nin iş yükünün etkili bir şekilde yönetiminin bu şekilde bir atamayı gerektirdiğinin, Başkanlık tarafından düşünüldüğü hallerde ve ön dava aşamasına katılmış bir yargıcın hiç bir şart altında aynı davayla ilgili olarak Dava Dairesinde görev yapmaması koşuluyla, Dava bölümünden Ön Dava bölümüne veya tersine geçici yargıç atamalarına engel teşkil etmez.

Madde 40

Yargıçların bağımsızlığı

1. Yargıçlar, görevlerini yerine getirirken bağımsız hareket ederler.

2. Yargıçlar, yargısal görevlerine müdahale ihtimali olan veya bağımsızlıklarına duyulan güveni etkileyebilecek hiçbir faaliyette bulunmazlar.

3. Mahkemenin bulunduğu yerde tam zamanlı olarak mesai yapacak olan yargıçlar, profesyonel yapıdaki başka bir mesleki faaliyetle uğraşamazlar.

4. 2. ve 3. paragrafların uygulaması ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunlar, yargıçların salt çoğunluğu ile karara bağlanır. Bu sorunun yargıçlardan birini bizzat ilgilendirdiği durumlarda, o yargıç karara katılamaz.

Madde 41

Yargıcılıktan çekilme ve yargıcın davaya bakamaması

1. Başkanlık, bir yargıcın talebi üzerine o yargıcın bu Statü çerçevesinde bir görev yapmaktan çekilmesine, Usul ve Delil Kurallarına göre karar verebilir.
2. (a) Yargıçlar, hangi gerekçeyle olursa olsun, tarafsızlıklarından makul şüphe duyulabileceği davalarda yer almazlar. Bir yargıç, şayet Mahkemenin bakmakta olduğu bir davaya bakmış veya hakkında soruşturma veya yargılanma yapılan kişinin ulusal düzeyde karıştığı herhangi bir davayla daha önce herhangi bir sıfatla ilgilenmiş ise bu paragraf çerçevesinde yargıcılık yapamaz. Bir yargıç, Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde de yargıcılık ehliyetini kaybedebilir.
- (b) Mahkeme Savcısı veya yargılanan veya hakkında soruşturma yapılan şahıs, bu maddeye göre bir yargıcın davaya bakamamasını talep edebilir.
- (c) Bir yargıcın, yargıcılığa ehil sayılmamasına ilişkin sorunlar, yargıçların salt çoğunluğu tarafından karara bağlanır. Tartışmaya konu olan yargıç kendi görüşlerini de Mahkemeye sunabilir, ancak kararda oy kullanamaz.

Madde 42

Savcılık Bürosu

1. Savcılık Bürosu, Mahkemenin ayrı bir organı olarak bağımsız hareket eder.

Mahkemenin yetkisine giren suçlarda suç ihbarlarını ve dayanakları olan her türlü bilgiyi kabul eder, bunları inceler ve Mahkemenin önünde araştırma ve soruşturmayı yürütür. Savcılık Bürosunun hiçbir mensubu dış bir kaynaktan talimat beklemes ve dıştan verilebilecek talimata göre hareket etmez.

2. Büronun başkanlığını, Savcı yapar. Savcı, Büronun ve büro mensuplarının, tesislerinin ve kaynaklarının yürütme ve yönetiminde tam yetkiye sahiptir. Bu Statüye göre Savcının yapması gereken görevlerin herhangi birini yapmaya yetkili bir veya daha fazla yardımcısı bulunur. Savcı ile Yardımcıları, farklı devletlerin vatandaşı olmalıdırlar. Savcılar görevlerini tam zamanlı olarak yerine getirirler.

3. Savcı ve Savcı Yardımcıları yüksek ahlak sahibi ve ceza davaları konularında yüksek uzmanlık ve geniş deneyim sahibi kişiler olmalıdır. Mahkemenin çalışma dillerinden en az birini çok iyi bilmeli ve akıcı konuşması gerekmektedir.

4. Savcı, Taraf Devletler Asamblesi'nin salt çoğunluğunca ve gizli oyla seçilir. Savcı Yardımcıları da Savcı tarafından belirlenecek bir listeden aynı yolla seçilir. Savcı, her Savcı Yardımcılığı makamı için üç aday gösterir.

Seçilmeleri sırasında daha kısa bir süre öngörülmediği takdirde Savcı ve Yardımcıları

9 yıllık bir süre için seçilirler ve görev sürelerinin bitiminde yeniden seçilemezler.

5. Ne Savcı ne de yardımcıları, Savcılık görevleriyle çelişecek ve bağımsızlıkları hakkındaki güveni etkileyebilecek herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Profesyonel yapıya sahip başka herhangi bir mesleki işle uğraşamazlar.

6. Mahkeme Başkanlığı, bir Savcıyı veya Savcı Yardımcısını, talebi üzerine, belli bir davada görev almaktan mazur görebilir.

7. Ne Savcı ne de Yardımcıları, tarafsızlıklarına ilişkin herhangi bir nedenle haklı şüphe duyulabilecek hiçbir işte yer alamazlar. Şayet Mahkemenin bakmakta olduğu bir davaya veya hakkında araştırma veya soruşturma yapılan şahısla ilgili ulusal düzeyde bir davaya daha önce herhangi bir sıfatla yer almışlarsa, açılan bir davada Savcılık yapamazlar.

8. Savcının veya bir Savcı Yardımcısının, savcılık yapma ehliyetini kaybetmesi konusunda karar, İstinaf Dairesi tarafından verilir.

(a) Hakkında araştırma veya soruşturma yapılan şahıs, herhangi bir zamanda, Savcı veya Savcı Yardımcılarının bu maddede belirtilen gerekçelerle çekilmesini talep edebilir,

(b) Savcı veya Savcı Yardımcısı bu konudaki görüşlerini ortaya koymak hakkına sahiptir.

9. Savcı, cinsel veya cinsiyete dayalı şiddet veya çocuklara yönelik şiddet gibi özel konularda, bu konuları kapsayan ancak bu konularla sınırlı olmamak üzere, hukuki deneyimi olan danışmanlar atayabilir.

Madde 43

Mahkeme Yazı İşleri Bürosu

1. Yazı İşleri Bürosu Savcının 42. maddede yazılı yetkilerine müdahale oluşturmaksızın, Mahkemenin idare ve hizmetlerinin adli olmayan yönlerinden sorumludur.

2. Büro, Yazı İşleri Bürosu Başkanı tarafından yönetilir ve Başkan Mahkemenin başlıca idari yetkilisidir. Büro Başkanı yetkilerini Mahkeme Başkanının gözetiminde kullanır.

3. Büro Başkanı ve yardımcısı yüksek ahlak sahibi, uzmanlık sahibi olmalıdır.

Mahkemenin çalışma dillerinden en az birini çok iyi bilmeli ve akıcı konuşabilmelidir.

4. Yargıçlar, Büro Başkanını, Taraf Devletler Asamblesi'nce yapılacak tavsiyeleri de dikkate olarak, salt çoğunlukla ve gizli oyla seçer. Gerek duyulursa ve Büro Başkanının tavsiyesi halinde, Büro Başkan Yardımcısı da aynı yolla yargıçlar tarafından seçilir.

5. Yazı İşleri Bürosu Başkanının görev süresi beş yıldır. Süre bitiminde bir dönem daha seçilebilir ve tam zamanlı olarak görev yapar. Büro Başkan Yardımcısı da beş yıl veya yargıçların salt çoğunlukla belirleyebileceği daha kısa bir dönem için görev yapar ve ihtiyaç duyulduğu şekilde görev yapmak kaydıyla seçilebilecektir.

6. Yazı İşleri Bürosu Başkanı, Büroda bir Mağdurlar ve Tanıklar Birimi kuracaktır.

Bu birim, Savcılık Makamına danışarak, tanıklar, Mahkeme huzurunda ifade veren mağdurlar veya tanık ifadelerinde belirtilenler nedeniyle risk altında bulunan diğer şahıslar için, koruyucu önlemler ve güvenlik düzenlemeleri ile danışma ve diğer uygun yardımları sağlar. Bu birim cinsel şiddet suçlarından kaynaklı travma dahil olmak üzere, travma konusunda uzman personeli de içinde bulundurmalıdır.

Madde 44

Personel

1. Savcı ve Yazı İşleri Bürosu Başkanı, kendi görevlerinin yürütülmesi için gerekli vasıflara sahip personel atar. Savcı bakımından bu husus, müfettişlerin atanmasını da kapsar.

2. Personelin istihdamında, Savcı ve Yazı İşleri Bürosu Başkanı, etkinlik, bütünlük ve uzmanlık standartlarını sağlayacak ve mutatis mutandis (gerekli değişikliklerle) 36. maddenin 8. paragrafındaki kıstasları gözetecektir.

3. Yazı İşleri Bürosu Başkanı, Mahkeme Başkanı ve Savcının mutabakatını alarak, Mahkeme personelinin atanması, ücretlendirilmesi, işten çıkartılmasına ilişkin kayıt ve şartları içeren bir Personel Yönetmeliği hazırlayıp önerir. Bu yönetmelik, Taraf Devletler Asamblesi tarafından onaylanır.

4. Mahkeme, istisnai hallerde, Taraf Devletler, uluslararası kuruluşlar ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından Mahkemeye maddi külfet yüklemeksizin Mahkemenin organlarından herhangi birinin görevine yardımcı olmak üzere sağlanabilecek personelden yararlanabilir. Mahkeme Savcısı, bu yönde gelebilecek bir teklifi Savcılık Bürosu adına kabul etmeye yetkilidir. Bu şekilde masrafsız personel sağlanması, Taraf Devletler Asamblesi tarafından belirlenecek esaslara göre istihdam edilir.

Madde 45

Yemin

Bu Statü çerçevesinde görevlerine başlamadan önce Yargıçlar, Savcı, Savcı Yardımcıları, Yazı İşleri Bürosu Başkanı ve Yardımcısı, kendi görevlerini tarafsızlıkla ve vazife bilinci ile ifa edeceklerine dair aleni şekilde yemin ederler.

Madde 46

Görevden uzaklaştırma

1. Yargıçlar, Savcı, Savcı Yardımcısı, Yazı İşleri Bürosu Başkanı ve Yardımcısı, aşağıdaki hallerde, ikinci paragrafta göre alınacak kararla görevden uzaklaştırılabilir.

(a) Ciddi uygunsuz davranışlarda bulunduğu veya bu Statüye göre mevcut görevlerini ihlal ettiğinin Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde anlaşılması,

(b) Bu Statüde belirtilen görevlerini yapamaz hale gelmesi.

2. Bir Yargıcın, Savcının veya Savcı Yardımcısının 1. paragrafta göre görevden uzaklaştırılması, Taraf Devletler Asamblesi'nce gizli oyla alınır:

(a) Yargıç hakkındaki karar, diğer Yargıçların üçte iki çoğunlukla yapacakları tavsiye üzerine, Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğunca.

(b) Savcı hakkındaki karar, Taraf Devletlerin salt çoğunluğunca,

(c) Savcı Yardımcısı hakkındaki karar ise Savcının tavsiyesi üzerine Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğunca alınır.

3. Yazı İşleri Bölümü Başkanı veya Yardımcısının görevden uzaklaştırılmasına ilişkin karar, Yargıçların salt çoğunluğunca alınır.

4. Davranışları veya bu Statü çerçevesindeki görevlerini yapamaz duruma gelmesi nedeniyle göreve devamı tartışmalı hale gelen bir Yargıç, Savcı, Savcı Yardımcısı, Yazı İşleri Bürosu Başkanı veya Yardımcısı, Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde delil sunmak veya delil ibrazını istemek ve gerekli savunmaları yapmak hakkına sahiptir. Ancak söz konusu şahıs, olayın müzakeresine başka bir şekilde yer alamaz.

Madde 47

Disiplin Cezaları

46. maddenin 1. paragrafında belirtilenlerden daha az vahim nitelikte uygunsuz bir davranışta bulunan bir Yargıç, Savcı, Savcı Yardımcısı, Yazı İşleri Bürosu Başkanı veya Yardımcısı hakkında Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde disiplin cezası verilir.

Madde 48

Ayrıcalık ve Dokunulmazlıklar

1. Mahkeme, her Taraf Devletin ülkesinde, amaçlarını yerine getirebilmek için gerekli ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanır.
2. Yargıçlar, Savcı, Savcı Yardımcıları ve Yazı İşleri Bürosu Başkanı, Mahkeme işlemlerini yürüttükleri ölçüde veya bu işlemler dolayısıyla, diplomatik misyon şeflerine sağlanan ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanırlar ve görev süreleri sona erdikten sonra da resmi görevleri esnasında sözlü veya yazılı ifadelerinden veya yaptıkları eylemlerden dolayı her türlü yasal işlemlere karşı dokunulmazlıktan yararlanmaya devam ederler.
3. Yazı İşleri Bürosu Başkan Yardımcısı ile Savcılık memurları ve Yazı İşleri Bürosu memurları, görevlerinin ifası için gerekli olan ayrıcalık, dokunulmazlık ve kolaylıklardan, Mahkemenin ayrıcalık ve dokunulmazlıklarına ilişkin anlaşma hükümleri çerçevesinde yararlanırlar.
4. Savunma avukatları, uzmanlar, tanıklar ve Mahkemenin mukim olduğu yerde hazır bulunması gereken diğer şahıslar, muhakemenin düzgün şekilde işleyebilmesi için gerekli olan ölçüde ve Mahkemenin ayrıcalık ve dokunulmazlıklarına ilişkin anlaşma hükümleri çerçevesinde gerekli muameleden yararlandırılırlar.
5. (a) Yargıçlar ve Savcıların ayrıcalık ve dokunulmazlıkları, Yargıçların salt çoğunluğunun kararı ile,
- (b) Yazı İşleri Büro Başkanının ayrıcalık ve dokunulmazlıkları Mahkeme Başkanı tarafından,
- (c) Savcı Yardımcılarının ve Savcılık personelinin ayrıcalık ve dokunulmazlıkları Savcı tarafından,
- (d) Yazı İşleri Bürosu Başkan Yardımcısı ve Büro memurlarının ayrıcalık ve dokunulmazlıkları Büro Başkanı tarafından, kaldırılabilir.

Madde 49

Maaşlar, Yolluklar ve Ödenekler

Yargıçlar, Savcı Yardımcıları, Yazı İşleri Bürosu Başkanı ve Yardımcısı, Taraf Devletler Asamblesi tarafından belirlenecek maaş, yolluk ve diğer ödenekleri alırlar. Bunların maaş ve yolluklarında, görev süreleri boyunca indirim yapılamaz.

Madde 50

Resmi Diller ve Çalışma Dilleri

1. Mahkemenin resmi dilleri Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolcadır. Mahkemenin verdiği hükümler ve Mahkemenin elindeki işlerle ilgili esaslı konulara çözüm getiren diğer kararlar, resmi dillerde yayımlanır. Mahkeme Başkanlığı, Usul ve Delil Kurallarında belirlenmiş kıstaslara göre hangi kararların bu paragrafın amaçları bakımından esaslı konulara çözüm getiren karar niteliğinde sayılacağını belirlemeye yetkilidir.

2. Mahkemenin çalışma dilleri İngilizce ve Fransızcadır. Diğer hangi dillerin çalışma dili olarak kullanılabileceği, Usul ve Delil Kuralları tarafından belirlenir.

3. Yargılama sırasındaki bir işlemin taraflarının veya o işleme müdahil olmasına izin verilen bir Devletin talebi üzerine ve yeterli haklı nedenler bulunduğu, Mahkeme tarafından karar verilmesi şartıyla, İngilizce veya Fransızca dışındaki bir dilin de söz konusu tarafı veya Devlet tarafından kullanılması Mahkeme'ce kabul edilebilir.

Madde 51

Usul ve Delil Kuralları

1. Usul ve Delil Kuralları, Taraf Devletler Asamblesi üyelerinin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edilmekle, yürürlüğe girer.

2. Usul ve Delil Kurallarına ilişkin değişiklik önerileri,

(a) Herhangi bir Taraf Devlet,

(b) Yargıçların salt çoğunluğu ya da,

(c) Savcı

tarafından yapılabilir.

Değişiklikler, Taraf Devletler Asamblesi üyelerinin üçte iki çoğunluğunca onaylanması üzerine yürürlüğe girer.

3. Usul ve Delil Kurallarının kabul edilmesinden sonra, bu kurallarda öngörülmeyen özel bir durumun Mahkemenin huzuruna geldiği acil hallerde, Yargıçlar üçte iki çoğunlukla geçici kurallar belirler ve bu kurallar, Taraf Devletler Asamblesi'nin ilk olağan veya olağanüstü toplantısında kabul edilinceye, değiştirilinceye veya reddedilinceye kadar yürürlükte kalır.

4. Usul ve Delil Kuralları, bunlarda yapılacak değişiklikler ve geçici kurallar, bu tüzüğe uygun olacaktır. Usul ve Delil Kuralları ve geçici kurallar, hakkında araştırma, soruşturma veya yargılama yürütülen veya mahkum olan şahsın aleyhine sonuç doğuracak şekilde geriye yürütülemez.

5. Usul ve Delil Kuralları ile bu Statü arasında çatışma meydana geldiği hallerde, Statü esas alınır.

Madde 52**Mahkeme Yönetmelikleri**

1. Yargıçlar, bu tüzüğe ve Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak, salt çoğunlukla, Mahkemenin günlük işleyişi için gerekli Yönetmelikleri çıkaracaklardır.
2. Yönetmeliklerin ve her türlü değişikliklerinin yapılmasında Mahkeme Savcısı ve Yazı İşleri Bürosu Başkanının görüşleri alınır.
3. Yönetmelikler ve değişiklikleri, Yargıçlarca başka türlü kararlaştırılmadıkça, kabul edilmeleri üzerine yürürlüğe girer. Kabul edilmelerini takiben derhal Taraf Devletlere dağıtılarak görüşleri sorulur. Şayet 6 ay içinde Taraf Devletlerin çoğunluğundan itiraz gelmezse, yürürlükte kalmaya devam ederler.

5. BÖLÜM

SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA

Madde 53

Soruşturmanın başlatılması

1. Savcı, kendisine ulaştırılmış bilgileri değerlendirdikten sonra, bu Statü çerçevesinde işlem yapılmasına gerek olmadığı kanaatine varmamışsa, soruşturmayı başlatır. Savcı, bir soruşturma başlatmaya karar verirken aşağıdaki hususları göz önünde bulundurur:

(a) Savcının elindeki bilgilerin, Mahkemenin yetkisine giren bir suçun işlenmiş veya işlenmekte olduğu kanaatine makul bir temel oluşturup oluşturmadığı

(b) Olayın, 17. maddeye göre kabul edilebilirlik kıstasına uygunluğu veya uygun hale gelip gelmeyeceği

(c) Suçun vahameti ve mağdurların çıkarları da hesaba katılmakla birlikte, bir soruşturma başlatmanın yine de adaletin tecellisine hizmet etmeyeceği yönünde maddi nedenler bulunup bulunmadığı

Şayet Savcı işleme devam etmek için makul bir temel bulunmadığına karar verir ve bu kararı sadece yukarıdaki (c) bendine dayanarak alırsa, Ön Dava Dairesine bilgilendirmede bulunur.

2. Şayet, soruşturma sonucunda, Savcı aşağıdaki nedenlerle kovuşturma için yeterli temel bulunmadığı sonucuna varırsa;

(a) 58. maddeye göre bir yakalama emri çıkarmak için yeterli hukuki veya maddi dayanak olmaması,

(b) Davanın 17. maddeye göre kabul edilmez olması,

(c) Suçun vahameti, mağdurların menfaatleri, şüphelinin hastalığı veya yaşlanması ve iddia olunan suçtaki rolü dahil bütün hal ve şartlar hesaba katıldığında, kovuşturmanın adaletin tecellisine hizmet etmeyecek olması.

Savcı, Ön Dava Dairesini ve 14. maddeye göre olayı intikal ettiren Devleti veya 13. maddeye giren olaylarda Güvenlik Konseyini, verdiği karar hakkında bilgilendirir ve bu kararının gerekçesini belirtir.

3. (a) 14. maddeye göre olayı Mahkemeye intikal ettiren Devletin veya 13. maddenin (b) paragrafına göre Güvenlik Konseyi'nin talebi üzerine, Ön Dava Dairesi, Savcının 1. ve 2. paragraflarda belirtilen takibata devam etmeme kararını gözden geçirebilir ve Savcıdan kararını tekrar ele almasını isteyebilir.

(b) Buna ek olarak, Ön Dava Dairesi, kendi inisiyatifiyle Savcının işlem

yapmama kararını, şayet bu karar sadece paragraf 1 (c) veya 2 (c)'ye dayanıyorsa, gözden geçirebilir. Böyle bir durumda, Savcının kararı ancak Ön Dava Dairesi tarafından teyit edilirse geçerli olur.

4. Savcı her zaman, yeni olaylara veya bilgiler ortaya çıkması nedeniyle, bir soruşturma veya kovuşturma başlatıp başlatmama kararını yeniden gözden geçirebilir ve değiştirebilir.

Madde 54

Savcının soruşturmalar konusundaki görev ve yetkileri

1. Savcı,

(a) Gerçekleri ortaya çıkarmak için, bu Statü çerçevesinde cezai sorumluluk olup olmadığını değerlendirmek amacıyla her türlü olay ve delilleri kapsayacak şekilde soruşturmayı genişletebilir ve bunu yaparken suçlayıcı ve sorumluluktan kurtarıcı hal ve şartları eşit biçimde araştırır.

(b) Mahkemenin kapsamına giren suçların etkin biçimde soruşturulmaları ve kovuşturulmalarını sağlamak amacıyla her türlü uygun tedbiri alır ve bunu yaparken mağdur ve tanıkların yaş, 7. maddede 3. paragrafta belirtilen şekilde cinsiyet ve sağlık durumu dahil olmak üzere menfaat ve şahsi durumlarına saygılı davranır, özellikle cinsel şiddet, cinsiyete dayalı şiddet ve çocuklara karşı şiddet söz konusu olan durumlarda suç vasfını da göz önünde bulundurur.

(c) Şahısların bu Statüden kaynaklanan haklarını tam olarak gözetir.

2. Savcı aşağıdaki hallerde bir Devletin ülkesinde soruşturma yürütebilir:

(a) 9. Bölüm hükümlerine göre, ya da

(b) 57. maddenin 3 (d) paragrafı uyarınca Ön Dava Dairesi tarafından yetkilendirildiği şekilde.

3. Savcı,

(a) Delilleri toplar ve inceler,

(b) Hakkında soruşturma yapılan şahısları, mağdurları ve tanıkları davet edebilir ve sorgulayabilir.

(c) Herhangi bir devletin veya bir hükümet dışı örgütün işbirliğini veya kendi yetkisi ve/veya emrine uygun olarak bir düzenlemede bulunmasını talep edebilir.

(d) Bu Statüye aykırı olmadıkça, bir devletin, uluslararası örgütün veya şahsın işbirliği yapmasını sağlamak için zorunlu olabilecek düzenlemeler veya anlaşmalar yapabilir.

(e) Bilgiyi veren tarafın rızası olmadıkça, gizli kaydıyla ve sadece yeni

delillere ulaşmak amacıyla, kendisine sunulan belge ve bilgileri, yargılamanın hiçbir safhasında açıklamamaya mutabık kalabilir.

(f) Bilginin mahremiyetini sağlamak, herhangi bir şahsı korumak veya delilleri muhafaza etmek amacıyla gerekli her türlü önlemi alabilir ya da önlem alınmasını talep edebilir.

Madde 55

Şahısların soruşturma sırasındaki hakları

1. Bu Statü çerçevesinde yürütülen bir soruşturmada, herhangi bir şahıs:

- (a) Kendisini suçlamaya veya suç ikrarında bulunmaya zorlanamaz,
- (b) Baskıya, zorlamaya, tehdide, işkenceye veya diğer insanlık dışı, zalimane veya alçaltıcı muameleyle ve cezaya tabi tutulamaz.
- (c) İyi konuştuğu ve bütünüyle anladığı bir dilden başka bir dilde sorgulanmakta ise, ücretsiz olarak ehil bir tercüman yardımı alır ve bu tercümeleler doğruluk ve dürüstlük gereklerini karşılayacak şekilde yapılır.
- (d) Keyfi gözaltına alınamaz veya tutuklanamaz; Statüde kararlaştırılan yasal usullere uygun şekilde ve Statüde öngörülen sebepler hariç olmak üzere özgürlüğünden mahrum bırakılamaz.

2. Herhangi bir şahsın Mahkemenin yargı yetkisine giren bir suç işlediğine dair bir kanaat mevcutsa ve bu şahıs ya Savcı ya da 9. Bölüm uyarınca yapılan talep üzerine ulusal makamlar tarafından sorgulanıyorsa, söz konusu şahıs sorgulanmadan önce bilgisine sunulacak aşağıdaki haklara sahiptir:

- (a) Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçu işlediğine dair kanaat oluştuğunun, sorgudan önce kendisine bildirilmesi;
- (b) Sessiz kalmasının suçlu veya masum olduğuna karine teşkil etmemesi, sessiz kalma hakkı;
- (c) Kendi tercih ettiği hukuk yardımı alma hakkı; şahsın böyle bir hukuki yardım alma imkanı yoksa, adaletin menfaatinin bu şekilde gerektirdiği bir davada ya da söz konusu şahsın ödeme gücü olmadığı takdirde herhangi bir davada ücretsiz hukuki yardım sağlanması;
- (d) Kendi isteğiyle feragat ettiği haller dışında, sorgusunda avukatının hazır bulunması;

Madde 56

Tekrar ele geçmeyecek bir soruşturma fırsatı durumunda Ön Dava Dairesinin Rolü

1. (a) Savcı, soruşturmanın, bir tanıktan yazılı veya sözlü ifade alabilmek ya da bir delili incelemek veya elde etmek veya doğrulamak amacıyla, dava bakımından sonradan tekrar ele geçmeyecek bir fırsat olduğuna kanaat getirirse, Ön Dava Dairesini bu durumdan haberdar eder.

(b) Bu durumda, Savcının talebi üzerine Ön Dava Dairesi duruşmaların etkinliğini ve bütünlüğünü korumak ve de özellikle savunmanın haklarını korumak için gerekli önlemleri alabilir.

(c) Ön Dava Dairesi aksine talimat vermediği sürece, (a) paragrafında atıfta bulunulan soruşturma ile bağlantılı olarak mahkeme celbi üzerine mahkeme huzuruna çıkan veya tutuklanan şahsın davayla ilgili olarak dinlenebilmesini teminen Savcı, bu şahsa dinlenebilmesi için gerekli olan bilgileri sağlar.

2. 1. maddenin (b) paragrafında atıfta bulunulan önlemler aşağıdakileri kapsayabilir:

(a) İzlenecek yöntemlere ilişkin tavsiyede bulunmak veya talimat vermek;

(b) Duruşma tutanaklarının tutulmasını emretmek;

(c) Yardımcı olması için bir uzman atamak;

(d) Celp marifetiyle mahkeme huzuruna gelen veya tutuklanan bir şahsa bir avukat atamak veya henüz tutuklanmamış veya Mahkemeye çıkarılmamış veya avukatı belirlenmemiş şahsa katılması, hazır bulunması ve savunmanın çıkarlarını temsil etmesi için bir başka avukatı yetkili kılmak;

(e) Üyelerinden birini veya gerekirse, Ön Dava veya Dava Bölümünden müsait bir yargıcı gözlem yapmak ve tavsiyelerde bulunmak veya delillerin toplanması ve korunması ile şahısları sorgulaması bakımından talimat vermek için görevlendirmek;

(f) Delillerin toplanması ve korunması için gerekebilecek diğer önlemleri almak;

3. (a) Savcının bu madde uyarınca gereken önlemleri almaması halinde, Ön Dava Dairesi söz konusu önlemleri kanıtın saklanması bakımından gerekli görüyor ve savunma bakımından dava sırasında zorunlu kabul ediyorsa; Ön Dava Dairesi, Savcının bu önlemleri almak için talepte bulunmamasının ardında geçerli bir neden bulunup bulunmadığı hususunda Savcı ile görüşmelerde bulunur. Eğer görüşmeler sonunda Ön Dava Dairesi Savcının önlem almama kararını haklı bulmazsa, bu önlemleri resen de alabilir.

(b) Ön Dava Dairesinin bu paragraf kapsamında resen hareket etme kararı

Savcı tarafından istinaf edilebilir. İstinaf talebi hızlandırılmış bir süreçte neticelendirilir.

4. Bu maddeye göre dava için saklanan ve toplanan delillerin kabul edilebilirliği dava aşamasında madde 69'a göre ve Dava Dairesi'nce belirlenecek şekilde yürütülecektir.

Madde 57

Ön Dava Dairesinin Görev ve Yetkileri

1. Bu Statüde aksi belirtilmemişse, Ön Dava Dairesi görevlerini bu madde hükümlerine göre yerine getirir.

2. (a) Büronun 15., 18., 19, 54 madde 2 paragraf, 61 madde 7 paragraf ve 72. maddelere göre verdiği karar ve hükümler, Daire yargıçlarının çoğunluğu tarafından onaylanmalıdır.

(b) Diğer bütün hallerde, Usul ve Delil Kurallarında aksi öngörülmemiş veya Ön Dava Dairesi yargıçlarının çoğunluğu tarafından aksine karar verilmemişse, Daireye mensup tek bir yargıç, bu Statüde belirtilen yetkileri kullanabilir.

3. Bu Statüde belirlenen görevlerine ilave olarak, Ön Dava Dairesi şunları da yapabilir :

(a) Savcının talebi üzerine, bir soruşturma için gerekli olabilecek emir ve müzekkereleri çıkarmak,

(b) 58. maddeye göre tutuklanmış veya yakalama emri getirilmiş bir şahsın talebi üzerine, 56. maddede belirtilen önlemler dahil olmak üzere gerekli emirleri çıkarmak, veya 9. Bölüm çerçevesinde, şahsın savunmasını hazırlamasına yardımcı olmak amacıyla gerekli işbirliğinin gösterilmesini sağlamak.

(c) Gerekli hallerde, mağdurların ve tanıkların korunmasını ve mahremiyetlerinin korunmasını, delillerin saklanması, yakalanarak getirilmiş şahısların güvenliğini ve ulusal güvenlik bilgilerinin korunmasını sağlamak.

(d) 9. Bölümüne göre bir Taraf Devletin işbirliğinin kesinleşmediği durumlarda, Ön Dava Dairesinin o devletin 9. Bölüm çerçevesinde olayda işbirliği taleplerine cevap verebilecek şekilde herhangi bir otoritesi kalmadığına veya adli sisteminin böyle bir işbirliğini yürütebilecek bir unsura sahip olmadığına karar vermesi halinde, Savcıcıyı, mümkün olduğu ölçüde o devletin görüşlerini de dikkate alarak, o Taraf Devletin ülkesi içinde soruşturma icra etmeye yönelik belirli adımları atması hususunda yetkili kılmak.

(e) 58. maddeye göre bir tutuklama veya yakalama müzekkeresinin

çıkarıldığı durumlarda, bu Statü hükümleri ve Usul ve Delil Kuralları uyarınca, delillerin kuvveti ve ilgili tarafların haklarını dikkatle değerlendirilerek, özellikle mağdurların yüksek menfaatleri için suç ve cezanın kabullenilmesi amacıyla koruyucu önlemler almak üzere 93. madde 1(k) bendine uygun olarak Devletlerin işbirliğini talep etmek.

Madde 58

Ön Dava Dairesince Yakalama veya Tutuklama Emri Çıkartılması

1. Ön Dava Dairesi, bir soruşturmanın başlatılmasını takiben herhangi bir aşamada savcının müracaatı üzerine, müracaatı, delilleri ve savcı tarafından sunulan diğer bilgileri inceledikten sonra, aşağıdaki hususlarda kanaat getirdiği takdirde, bir şahıs hakkında yakalama emri çıkarabilir:

(a) Şahsın Mahkemenin görev alanına giren bir suçu işlediğine inanılması için makul nedenler olması,

(b) Şahsın yakalanmasının,

i) Mahkeme huzuruna gelmesini sağlamak için,

ii) Şahsın soruşturmayı veya mahkemenin gidişatını engellememesi veya tehlikeye düşürmemesini sağlamak için,

iii) Duruma göre, şahsın suçu işlemeye devam etmesinin engellenmesi veya aynı şartlardan doğan ve Mahkemenin yetkisindeki bir suçla ilgili diğer bir suçu işlemekten alıkonulmasını sağlamak için gerekli görülmesi.

2. Savcının müracaatında aşağıdaki hususlar yer almalıdır:

(a) Şahsın adı ve şahsın kimliğini tanıtmaya yarar diğer ilgili bilgiler,

(b) Şahsın işlediği iddia olunan ve Mahkemenin yargı yetkisinde bulunan suçların somut olarak belirtilmesi,

(c) Bu suçların meydana gelmesine neden olduğu iddia edilen olayların açık bir özeti,

(d) Şahsın bu suçları işlediğine kanaat getirmek için makul nedenler olduğunu gösteren delillerin ve diğer bilgilerin bir özeti, ve

(e) Savcının, şahsın yakalanmasını niçin gerekli gördüğünü açıklaması.

3. Yakalama emri aşağıdakileri içermelidir:

(a) Şahsın adı ve şahsın kimliğini tanıtmaya yarar diğer ilgili bilgiler,

(b) Şahsın yakalanmasına konu olan ve Mahkemenin yargı yetkisine giren suçların açıkça belirtilmesi,

(c) Bu suçları oluşturduğu iddia edilen eylemlerin özet olarak belirtilmesi.

4. Yakalama emri, Mahkeme tarafından aksine karar verilmedikçe geçerli olmaya devam eder.

5. Yakalama emrine dayanarak Mahkeme, 9. Bölüm uyarınca şahsın şartlı yakalanmasını veya yakalanma ve teslimini talep edebilir.

6. Savcı, Ön Dava Dairesinden, yakalama emrinde yer alan suçun değişmesini veya bu müzekkereye yeni suçların ilave edilmesini isteyebilir. Ön Dava Dairesi, şayet bu şekilde değiştirilmesi istenen suç veya ilave edilmesi istenen suçları şahsın işlediğine kanaat getirirse, yakalama emrini Savcının isteğine uygun olarak değiştirir.

7. Yakalama emri çıkarılmasını istemek yerine, diğer bir yol olarak, Savcı, Ön Dava Dairesine başvuruda bulunarak, şahsın mahkeme huzuruna gelmesi için celpname çıkartılmasını isteyebilir. Şayet Ön Dava Dairesi şahsın iddia olunan suç işlediğine dair makul dayanaklar olduğuna kanaat getirir ve celpnamenin, şahsın gelmesini sağlamak için yeterli olacağını düşünürse, celpnameyi kişinin özgürlüğü sınırlayıcı önlemleri (tutuklama hariç olmak üzere) içerecek şekilde veya bu önlemleri içermeksizin çıkarabilir. Celpnamede aşağıdaki hususlar yer alır:

- (a) Şahsın adı ve şahsın kimliğini tanıtmaya yarar diğer ilgili bilgiler.
- (b) Şahsın mahkemeye gelmesi istenen tarih.
- (c) Şahsın işlediği iddia olunan ve Mahkemenin görev alanına giren suçların belirtilmesi; ve
- (d) Suçu oluşturduğu iddia olunan olayların açık bir özeti.

Celpname, ilgili şahsa tebliğ edilir.

Madde 59

Muhafız devletteki tutulma işlemleri

1. Geçici yakalama veya yakalama ve teslim etme talebine muhatap olan bir Taraf Devlet, söz konusu şahsı kendi yasalarına ve 9. Bölüm hükümlerine göre yakalamak üzere derhal gerekli işlemleri başlatır.

2. Yakalanan bir şahıs, yakalamayı gerçekleştiren devlette en kısa zamanda yetkili adli merci önüne çıkarılır ve merci, o devletin yasalarına göre, aşağıdaki hususları belirler:

- (a) Müzekkerenin o şahsa ilişkin olup olmadığı,
- (b) Şahsın usulüne uygun olarak yakalanmış olup olmadığı,
- (c) Şahsın haklarına saygı gösterilip gösterilmediği.

3. Yakalanan şahıs, kendisini elinde bulunduran (muhafız) devletin yetkili makamlarına müracaat ederek, Mahkemeye teslim edilinceye kadar geçici

olarak serbest bırakılması talebinde bulunabilir.

4. Muhafız devletin yetkili makamı, bu şekildeki bir müracaat hakkında karar verirken, iddia olunan suçların vahametine göre, geçici olarak salıvermeyi haklı kılacak acil ve olağanüstü şartların mevcut olup olmadığını ve şahsı Mahkeme'ye teslim etme yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için yeterli güvence bulunup bulunmadığını değerlendirir. Ancak, muhafız devletin yetkili mercii, yakalama müzekkeresinin 58. madde 1 (a) ve (b) paragraflarına uygun olarak çıkarılıp çıkarılmadığı hususunu değerlendirmeye yetkili değildir.

5. Ön Dava Dairesi, geçici salıverilme konusundaki her türlü talepten haberdar edilir ve muhafız devletin yetkili mercii tavsiyelerini bildirir. Muhafız Devletin yetkili mercii, kararını vermeden önce, şahsın kaçmasını önlemek için alınabilecek tedbirler de dahil olmak üzere, Dairenin bu tavsiyelerinin tamamını göz önünde bulundurup değerlendirir.

6. Şahıs geçici olarak salıvermeden yararlandırıldığı takdirde, Ön Dava Dairesi, salıverme sürecinin gidişatı hakkında düzenli olarak rapor verilmesini isteyebilir.

7. Muhafız devletten ilgili şahsın teslim edilmesi istenir istenmez, şahıs mümkün olan en kısa sürede Mahkemeye teslim edilir.

Madde 60

Mahkeme huzurunda yapılacak ilk işlemler

1. Şahsın Mahkemeye teslim edilmesi veya kendi isteğiyle veya celpname üzerine Mahkemenin huzuruna çıkması halinde, Ön Dava Dairesi, şahsın işlediği iddia olunan suçlardan ve geçici olarak salıverilmeyi talep hakkı dahil olmak üzere, bu Statü çerçevesindeki haklarından haberdar olduğu hususunda emin olmalıdır.

2. Hakkında yakalama emri bulunan şahıs, yargılama başlayıncaya kadar geçici olarak salıverilmesini isteyebilir. Ön Dava Dairesi 58. maddenin 1. paragrafındaki şartların mevcut olduğuna kanaat getirirse şahsın tutukluluk hali devam eder. Aksi halde, Ön Dava Dairesi, şahsı şartlı veya şartsız olarak tahliye eder.

3. Ön Dava Dairesi, şahsın salıverilmesine veya tutukluluk halinin devamına ilişkin kararını periyodik olarak ya da şahsın veya Savcının talebi üzerine her zaman, gözden geçirir. Bu gözden geçirme sonucunda değişen şartların öyle gerektirdiğine kanaat getirirse, Daire tutukluluk, tahliye veya tahliye şartlarına ilişkin kararını değiştirebilir.

4. Ön Dava Dairesi, Savcının mazeretsiz olarak geciktirmesi nedeniyle, yargılamaya kadar tutuklulukta geçecek sürenin makul olmayan şekilde uzamamasını temin eder. Böyle bir gecikme olursa Mahkeme, şahsın şartlı

veya şartsız olarak tahliye edilmesini değerlendirir.

5. Gerektiği takdirde Ön Dava Dairesi, tahliye edilmiş bir şahsın mahkeme önünde hazır bulundurulmasını temin için, yakalama emri çıkartabilir.

Madde 61

Yargılamadan Önce İddianamenin Kabul Edilmesi

1. İkinci paragraf hükümlerine uygun olarak, Ön Dava Dairesi şahsın teslim edilmesinden veya Mahkeme huzuruna gelmesinden itibaren makul bir süre içerisinde, Savcının iddianamesinin kabul edilebilirliğini incelemek amacıyla bir duruşma yapar. Bu duruşmada Savcı, suçlanan şahıs ve şahsın avukatı hazır bulunur.

2. Ön Dava Dairesi Savcının talebi üzerine veya resen, Savcının iddianamesinin kabul edilebilirliğini incelemek amacıyla aşağıdaki şartlar mevcutsa suçlanan şahsın gıyabında bir duruşma düzenleyebilir:

(a) Şahıs duruşmada hazır bulunmaktan kendisi feragat etmişse veya

(b) Şahıs kaçmış ve şahsın Mahkeme huzuruna gelmesi, iddialardan iddianamenin kabul edilebilirliğini incelemek amacıyla bir duruşma düzenleneceğinden haberdar edilmesi yönünde gerekli tüm makul adımlar atılmışsa.

Bu durumda şahıs, Ön Dava Dairesince adaletin tecellisi bakımından uygun olduğuna karar verilirse bir avukat tarafından temsil edilir.

3. Duruşmadan makul bir süre önce:

(a) Şahsa, Savcının kendisi hakkındaki yargılama talebine dayanak teşkil eden iddialarının yazılı olduğu belgenin bir örneği verilir.

(b) Şahıs, Savcının duruşmada iddialarını dayandıracacağı delillerden haberdar edilir.

Ön Dava Dairesi, duruşmanın amacına uygun olarak, bilgilerin açıklanması konusuna ilişkin olarak talimatlar verebilir.

4. Duruşmadan önce Savcı soruşturmaya devam edebilir ve suçlamaları geri çekebilir veya değiştirebilir. Şahsa, suçlamaların geri çekildiği veya değiştirildiği konusunda, duruşmadan makul bir süre önce bildirimde bulunulur. Suçlamaların geri alınması halinde Savcı, Ön Dava Dairesine, geri alma nedenlerini bildirir.

5. Savcı, duruşmada, her bir suçlamayı, şahsın kendisine isnat edilen suç işlediğine dair inandırıcı somut gerekçeler oluşturmaya yeterli delille destekler.

Savcı, bu hususta belgelere dayalı veya özet deliller kullanabilir ve

yargılamada ifade verecek tanıkları bu duruşmaya çağırması gerekmez.

6. Duruşmada, suçlanan şahıs,

- (a) Suçlamalara itiraz edebilir,
- (b) Savcının sunduğu delillere itiraz edebilir,
- (c) Kendisi delil sunabilir.

7. Ön Dava Dairesi, duruşmada ortaya konanlar temelinde, şahsın isnat edilen suçlardan her birini işlediğine dair somut gerekçeler oluşturmaya yeterli delil olup olmadığını karara bağlar. Bu karara dayanarak, Ön Dava Dairesi,

- (a) Yeterli delil bulunduğu kanaat getirdiği iddiaları kabul eder ve şahsı kabul edilen bu iddialardan dolayı yargılama yapılması için bir Dava Dairesine gönderir.
- (b) İddialar için yeterli delil bulunmadığına karar verdiği takdirde iddianameyi kabul etmez,
- (c) Duruşmayı erteler ve Savcıdan:

(i) Belli bir iddiaya ilişkin olarak yeni deliller getirmesini veya soruşturmayı derinleştirmesini,

(ii) Sunulan delillerin, Mahkemenin yetkisine giren bir başka suçun varlığına delalet etmesi nedeniyle iddianameyi değiştirmesini isteyebilir.

8. Ön Dava Dairesinin bir iddianameyi kabul etmediği durumlarda Savcı, ilave delillerle desteklenmek suretiyle iddianamenin kabulünü yeniden talep etmekten menedilemez.

9. İddianamenin kabulünden sonra ve yargılamanın başlamasından önce, Savcı, Ön Dava Dairesinin izniyle ve sanığa ihbarda bulunarak, iddialarını değiştirebilir. Şayet Savcı yeni suçlamalarda veya daha ağır suçlamalarda bulunuyorsa bu iddiaların kabulü amacıyla bu madde hükümlerine göre bir duruşma yapılır. Yargılamanın başlamasından sonra Savcı, Ön Dava Dairesinin izniyle iddiaları geri çekebilir.

10. Ön Dava Dairesince kabul edilmeyen veya Savcı tarafından geri çekilen iddialarla ilgili olarak daha önce çıkartılmış her türlü müzekkere hükümsüz hale gelir.

11. İddialar bu maddeye göre kabul edildikten sonra, Mahkeme Başkanlığı bir Dava Dairesi oluşturur ve bu maddenin 8. paragrafı ile 64. maddenin 4. paragrafı çerçevesinde, müteakip yargı işlemlerinin yürütülmesinden ve Ön Dava Dairesince bu işlemlere uygulanabilecek her türlü işlem, bu Dava Dairesi sorumlu olur.

6. BÖLÜM

YARGILAMA

Madde 62

Yargılamanın Yapılacağı Yer

Yargılama, aksi kararlaştırılmadıkça, Mahkemenin mukim olduğu yerde yapılır.

Madde 63

Hazır Olan Sanığın Yargılanması

1. Sanık, yargılama süresince hazır bulunmalıdır.
2. Şayet sanık Mahkeme huzurunda iken yargılama düzenini bozmakta ısrar ederse Dava Dairesi, gerekirse teknolojik imkanlardan yararlanarak sanığın mahkeme salonu dışından duruşmayı izleyebilmesi ve avukatına talimat verebilmesini sağlamak suretiyle sanığı dışarı çıkartabilir. Bu önleme ancak istisnai olarak ve diğer makul önlemler sonuç vermezse başvurulur ve ancak tam anlamıyla zorunlu olduğu müddetçe uygulanır.

Madde 64

Dava Dairesinin Görev ve Yetkileri

1. Dava Dairesinin bu maddede belirtilen görev ve yetkileri bu Statü ile Usul ve

Delil Kuralları çerçevesinde kullanılır.

2. Dava Dairesi, yargılamayı adil ve süratli şekilde yürütmek, hem sanığın haklarına tam olarak saygı göstermek hem de tanık ve mağdurların korunmasını gözetmek için gerekli her türlü önlemi alır.

3. Bu Statüye göre yargılamayı yapmakla görevlendirilmesi üzerine, davanın havale edildiği Dava Dairesi, aşağıdaki hususları yerine getirir:

(a) Taraflara danışarak, yargılama işlemlerinin adil ve süratli bir şekilde gerçekleşmesini kolaylaştırmak için gerekli usulü belirler,

(b) Yargılamada kullanılacak dil veya dilleri tespit eder; ve

(c) Bu Statünün ilgili diğer hükümlerine tabi olmak kaydıyla yargılamaya hazırlanmak için, yargılamanın başlamasından yeterli bir süre önce, daha evvel açıklanmamış belge ve bilgilerin açıklanmasını sağlar.

4. Dava Dairesi, etkin ve adil bir görev yapabilmek amacıyla gerekirse bazı ön meseleleri Ön Dava Dairesine veya Ön Dava Bölümünden uygun bir

yargıca havale edebilir.

5. Dava Dairesi, taraflara bildirimde bulunduktan sonra uygun görürse birden fazla sanık hakkındaki suçlamaların birleştirilmesine veya ayrılmasına karar verebilir.

6. Dava Dairesi bir yargılama başlamadan önce veya yargılama devam ederken, gerektiği takdirde aşağıdakileri yerine getirebilir:

(a) Ön Dava Dairesinin 61. madde 11. paragrafına göre yapabileceği bütün işleri yürütür,

(b) Devletlerden, bu Statü hükümleri çerçevesinde gerekirse yardım alarak, tanıkların hazır bulundurulmasını ve ifade vermelerinin sağlanmasını ve belgelerin veya diğer delillerin toplanarak ibrazını talep eder,

(c) Gizli bilgilerin korunmasını sağlar,

(d) Yargılamadan önce toplanmış veya yargılama sırasında taraflarca sunulmuş olan delillere ek olarak yeni delil ibrazını emreder,

(e) Sanığın, tanıkların ve mağdurların korunmasını sağlar ve

(f) Konuyla ilgili her türlü hususta karar verir.

7. Yargılama aleni bir biçimde yapılır. Ancak Dava Dairesi 68. maddede belirtilen nedenlerle veya delil niteliğindeki gizli veya hassas bilgilerin korunması için bazı yargılama işlemlerinin kapalı celsede yapılmasını gerektiren özel şartlar bulunduğu dair bir karar verebilir.

8. (a) Yargılamanın başlangıcında, Dava Dairesi, sanığa, daha önce Ön Dava Dairesi tarafından kabul edilen iddiaları okumuş olmalıdır. Dava Dairesi, sanığın kendisi hakkındaki iddialarının içeriğini anladığına kanaat getirmelidir. Daire, sanığa, 65. maddeye göre suçu ikrar etme veya suçsuz olduğunu ileri sürme olanağını vermelidir.

(b) Yargılamada, mahkeme heyeti başkanı, yargılamanın adil ve tarafsız icrası için gerekli hususlar da dahil olmak üzere, yargılama işlemlerinin yürütülmesine ilişkin emirler verebilir. Taraflar, mahkeme heyeti başkanının emirlerine bağlı olarak, bu Statü hükümlerine göre delillerini sunabilirler.

9. Dava Dairesi, diğerlerinin inter alia (diğerlerinin yanı sıra), bir tarafın başvurusu üzerine veya resen, aşağıdakileri yapmaya yetkilidir:

(a) Delillerin kabul edilmezliğine veya konuyla ilgili bulunmadığına karar vermek,

(b) Duruşmalar sırasında düzenin sağlanması için gerekli bütün önlemleri almak.

10. Dava Dairesi, tüm yargılama aşamasını tam olarak yansıtan zabıtların tutulmasını ve bu zabıtların Yazı İşleri Bürosunda muhafaza edilmesini

sağlar.

Madde 65

Suç İkrarı Halinde Yapılacak İşlemler

1. Sanığın 64. madde, 8 (a) paragrafına uygun olarak yapacağı bir ikrar üzerine

Dava Dairesi aşağıdaki hususları belirler:

(a) Sanık suç ikrarında bulunmanın mahiyetini ve sonuçlarını idrak etmektedir. (b) İkrar, sanık tarafından avukatıyla yeteri ölçüde müzakere edildikten sonra

ve gönüllü olarak yapılmaktadır; ve

(c) Suçun ikrarı davaya ilişkin aşağıda yer alan gerçeklerce de desteklenmektedir:

(i) Savcı tarafından öne sürülen ve sanık tarafından kabul edilen iddialarla uygunluk;

(ii) Savcı tarafından iddialarını tamamlamak için sunulan ve sanık tarafından kabul edilen materyallerle uygunluk ve

(iii) Savcı veya sanık tarafından sunulan tanık ifadeleri gibi delillerle uygunluk.

2. Dava Dairesi 1. paragrafta belirtilen hususların kesinlik kazandığına kanaat getirdiği takdirde, suç ikrarını, sunulabilecek diğer ilave delillerle birlikte değerlendirir ve suç ikrarına konu olan suçun oluştuğuna dair bütün esaslı hususların mevcudiyeti halinde, sanığı bu suçtan mahkum edebilecektir.

3. Dava Dairesi, 1. paragrafta yer alan hususların kesinlik kazandığına kanaat getirmedeği takdirde, suç ikrarını yapılmamış farz eder. Daire bu durumda yargılamanın bu Statüde öngörülen normal usuller dairesinde devamına veya davanın başka bir Dava Dairesine gönderilmesine karar verebilir.

4. Dava Dairesi adaletin yüksek menfaatleri, özellikle de mağdurların menfaatleri bakımından olayın daha açık ve tam bir şekilde ortaya konulmasına ihtiyaç bulunduğu kanaatine varırsa,

(a) Savcıdan, tanıkların ifadeleri dahil olmak üzere yeni deliller sunmasını isteyebilir, veya,

(b) Yargılamanın bu Statüde öngörülen normal usuller dairesinde devam etmesi konusunda talimat verebilir; bu takdirde suç ikrarında bulunulmamış farz eder ve davayı başka bir Dava Dairesine havale edebilir.

5. Savcı ile sanık avukatı arasında, suçlamaların değiştirilmesi, suçun ikrarı veya hükmedilecek ceza konularında yapılan hiçbir görüşme mahkemeyi bağlamaz.

Madde 66

Suçsuzluk Karinesi

1. Mahkeme tarafından uygulanacak hukuka göre suçluluğu ispatlanıncaya kadar herkes masum sayılır.
2. Sanığın suçu işlediğini ispat yükü Savcıya aittir.
3. Sanığı mahkum edebilmek için mahkeme, sanığın suçu işlediğine makul şüphe kalmayacak şekilde kanaat getirmiş olmalıdır.

Madde 67

Sanığın Hakları

1. Her türlü iddianın belirlenmesinde, sanığın aleni ve bu Statü uyarınca tarafsız bir şekilde yapılacak adil bir duruşmaya ve tam eşitlik içinde uygulanacak, aşağıdaki asgari güvencelerden yararlanmaya hakkı vardır:

(a) Tamamen anladığı ve konuştuğu bir dilde, suçlamanın mahiyeti, sebebi ve içeriğinden süratle ve ayrıntılı olarak haberdar olmak;

(b) Kendi isteğiyle seçeceği bir avukatla serbestçe görüşebilme olanağına sahip olmak ve sanığa savunmasını hazırlayabilmek için yeterli zaman ve imkanın tanınması;

(c) Yersiz gecikme olmadan yargılanmak;

(d) 63. madde 2. paragrafa tabi olmak kaydıyla, yargılamada hazır bulunmak, savunmasını bizzat veya kendi seçtiği avukat aracılığıyla yapabilmek, şayet sanığın bir avukatı yoksa bu haktan haberdar edilmek, adaletin yüksek menfaatlerinin gerektirdiği her durumda Mahkeme tarafından ve sanığın maddi imkanlara sahip olmaması durumunda ücretsiz olmak üzere sanığa avukat tayin edilmesi;

(e) Aleyhindeki tanıklara mahkeme önünde soru sormak ve aleyhinde dinlenen tanıklarla aynı koşullarla, lehindeki tanıkların da hazır bulundurulması ve lehe tanıklara da soru yöneltilmesi. Sanığın bu Statü uyarınca savunmalarını ileri sürmeye ve diğer delillerini sunmaya hakkı vardır.

(f) Mahkemeye sunulmuş herhangi bir belgenin veya yargılama işlemlerinden herhangi birinin sanığın tam olarak anladığı ve konuştuğu bir dilde olmaması halinde, adaletin sağlanmasının temini için ücretsiz olarak uzman bir tercümanın yardımından yararlanmak;

(g) Suçu ikrara veya ispata ve suçun veya suçsuzluğun belirlenmesinde bir etken olmamak üzere, sessiz kalmaya mecbur edilmemek;

(h) Kendisini savunmak için, yemin etmeksizin her türlü sözlü veya yazılı beyanda bulunmak; ve

(i) İspat yükünün tersine çevrilmemesi veya karşı delille çürütme sorumluluğunun sanığa yükletilmemesi.

2. Bu Statünün öngördüğü diğer her türlü açıklamalara ek olarak Savcı,imkan bulur bulmaz, elinde bulunan ve sanığın suçsuzluğuna işaret eden veya belirti oluşturan veya suçu hafifleten veya iddia makamının diğer delillerini çürütebilecek nitelikte bulunan delilleri de açıklar. Bu paragrafın uygulanması hususunda şüpheyi düşülecek olursa, Mahkeme karar verecektir.

Madde 68

Mağdurların ve Tanıkların Korunması ve Yargılamaya Katılmaları

1. Mahkeme, mağdur ve tanıkların güvenliğinin, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının, saygınlık ve özel hayatlarının korunması için uygun önlemleri alır. Bunu yaparken Mahkeme, yaş, 2. madde 3. paragrafta belirtildiği üzere cinsiyet, sağlık, özellikle ve fakat bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla cinsellik veya cinsiyete dayalı şiddet veya çocuklara yönelik şiddet gibi, suçun mahiyetinden kaynaklanan tüm ilgili etkenleri dikkate alır. Savcı özellikle bu suçların soruşturma ve kovuşturma safhalarında gerekli önlemleri alır. Bu önlemler sanığın haklarına, adil ve tarafsız yargılama gereklerine zarar vermemeli ve bunlarla çelişir nitelikte olmamalıdır.

2. 67. maddede belirtilen aleni duruşma ilkesine bir istisna olarak, Mahkemenin Dava Daireleri, tanıkları, mağdurları veya sanığı korumak amacıyla yargılama aşamalarının herhangi bir kısmını gizli (kapalı) oturumda yapabilir veya delillerin elektronik ya da başka bir özel araçlarla sunulmasına izin verebilir. Bu önlemler özellikle bir cinsel şiddet mağduru söz konusu olduğunda veya bir tanık ya da mağdurun çocuk olması halinde, Mahkeme tarafından aksi emredilmedikçe, özellikle mağdur veya sanığın görüşleri başta olmak üzere bütün şartlar değerlendirildikten sonra alınır.

3. Mağdurların şahsi çıkarlarının etkilendiği hallerde Mahkeme, mağdur görüşlerinin ve kaygılarının Mahkeme tarafından belirlenen uygun bir zamanda ve sanığın hakları ile adil ve tarafsız yargılama gereklerini haleldar etmeyecek ve engellemeyecek şekilde sunulmasına izin verebilir. Bu gibi görüş ve kaygılar, Mahkeme uygun gördüğü takdirde, Usul ve Delil Kuralları uyarınca, mağdurların kanuni temsilcileri tarafından da sunulabilir.

4. Mağdurlar ve Tanıklar Birimi, 43. maddenin 6. paragrafında belirtildiği üzere, koruyucu önlemler, güvenlik düzenlemeleri, danışmanlık ve yardım

konularında Savcıya ve Mahkemeye yerinde tavsiyelerde bulunabilir.

5. Bu Statü çerçevesinde delil ve bilgi sunulmasının bir tanığın veya ailesinin güvenliğini vahim bir tehlikeye maruz bırakabileceği hallerde, Savcı, yargılamanın başlamasından önceki işlemler bakımından, söz konusu delil ve bilgileri sunmaktan imtina edebilir ve bunların bir özetini sunmakla yetinebilir.

Bu önlemler sanığın hakları veya adil ve tarafsız yargılama gerekleri ile tutarlı

ve bunlara zarar getirmeyecek şekilde yürütülmelidir.

6. Bir Devlet, hizmetindeki şahısların veya ajanlarının korunması veya gizli veya hassas bilgilerin korunması amacıyla gerekli önlemlerin alınması başvurusunda bulunabilir.

Madde 69

Deliller

1. Her tanık, tanıklıkta bulunmadan önce, Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak, tanık sıfatıyla vereceği delillerin gerçek olduğu hususunda taahhütte bulunur.

2. Duruşmada yapılacak tanıklık, 68. maddede yer alan önlemlerden kaynaklanan istisnalar veya Usul ve Delil Kurallarında belirtilen haller dışında, bizzat yapılır. Mahkeme ayrıca, bu tüzüğe ve Usul ve Delil Kurallarına uygun olmak kaydıyla, bir tanığın sözlü veya kaydedilmiş ifadesinin ses veya görüntülü kayıt teknolojilerinden yararlanılarak ya da belge veya yazılı tutanak şeklinde sunulmasına da izin verebilir. Bu önlemler sanığın haklarına zarar vermemeli ve bunlarla çelişir nitelikte olmamalıdır.

3. Taraflar, 64. maddeye uygun olarak, davayla ilgili delilleri sunabilirler.

Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla gerekli gördüğü bütün delillerin sunulmasını talep etmeye yetkilidir.

4. Mahkeme, bir delilin kabul edilebilir veya davayla ilgili olup olmadığına, bunların yanı sıra delilin değerini ve delilin adil bir yargılamaya veya bir tanığın ifadesinin adil biçimde değerlendirilmesine olabilecek etkisini, Usul ve Delil Kurallarına göre değerlendirdikten sonra karar verir.

5. Mahkeme, Usul ve Delil Kurallarında belirtildiği şekilde, gizliliğe saygı gösterir ve gizlilikten kaynaklanan ayrıcalıkları gözettir.

6. Mahkeme herkesçe alenen bilinen gerçeklerin ispatlanmasını isteyemez, ancak bunları hukuki açıdan dikkate alabilir.

7. Bu Statü veya uluslararası kabul görmüş insan haklarını ihlal ederek elde edilen deliller, aşağıdaki hallerde kabul edilemez:

- (a) İhlal, delillerin güvenilirliğini esaslı şüpheyeye düşürmüşse,
- (b) Delillerin kabulü, yargılamanın saygınlığını ciddi şekilde zedeleyecek veya bu saygınlığa ters düşecek ise.

8. Mahkeme bir devlet tarafından toplanan delillerin davayla ilgisi veya kabul edilebilirliği konusunda karar verirken, o devletin ulusal yasalarının uygulanmasıyla ilgili karar vermez.

Madde 70

Adaletin Yürütülmesine Yönelik Suçlar

1. Mahkeme, adaletin yürütülmesine yönelik aşağıdaki suçların kasıtlı olarak işlendiği durumlarda, bu suçlara ilişkin yargı yetkisini haizdir:

- (a) 69. maddenin 1. paragrafına göre doğruyu söylemek yükümlülüğü altında iken, yalancı tanıklık yapmak;
- (b) Sahte veya tahrif edilmiş olduğunu bilerek bir tarafın delil sunması;
- (c) Bir tanığı maddi menfaat karşılığında etkilemek, bir tanığın hazır bulunmasına veya ifade vermesine engel olmak veya müdahale etmek, bir tanığa ifade vermesi halinde gözdağı vermek veya delilleri karartmak veya toplanmasına müdahale etmek;
- (d) Mahkemenin bir memurunu, görevlerini yapmaması veya eksik yapması için ikna etmek ya da zorlamak amacıyla engellemek, korkutmak veya menfaat karşılığında etkilemek.
- (e) Mahkemenin bir memuruna karşı, o memurun veya başka bir memurun yaptığı görevler nedeniyle, misillemede bulunmak.
- (f) Göreviyle ilgili bir konuda Mahkemenin bir memuru tarafından, rüşvet istenmesi veya alınması.

2. Bu madde kapsamındaki suçlardan dolayı Mahkemenin yargı yetkisini kullanmasına ilişkin ilke ve usuller, Usul ve Delil Kurallarında yer alır. Mahkemenin bu maddeye göre yürüteceği usulü işlemlerde Mahkemeyle uluslararası işbirliği yapılması şartları, işbirliği talebinde bulunulan Devletin yasalarına tabidir.

3. Mahkumiyet kararı verilmesi halinde, Mahkeme tarafından beş yıla kadar hapse, veya Usul ve Delil Kurallarında belirlenen para cezasına veya her ikisine birden hükmolunabilir.

4. (a) Her Taraf Devlet, kendi adli soruşturma ve yargılama süreçlerinin itibar ve güvenilirliğine karşı işlenen suçlara öngördüğü cezaları, bu maddede belirtilen adaletin yürütülmesine yönelik suçların kendi topraklarında veya kendi vatandaşlarından biri tarafından işlenmesini de kapsayacak şekilde düzenler.

(b) Mahkeme'nin talebi üzerine, uygun gördüğü takdirde, Taraf Devlet bu davayı, suçun kovuşturulması amacıyla kendi adli makamlarına havale eder. Bu makamlar, söz konusu davayı etkin bir şekilde yürütmek için yeterli imkanları tahsis eder ve davayı kararlı biçimde takip ederek

sonuçlandırır.

Madde 71

Mahkeme huzurundaki uygunsuz davranışlara uygulanan yaptırımlar

1. Mahkeme, huzurunda iken yargı işlemlerinin yürütülmesini engellemek veya emirlerine kasıtlı olarak uyulmaması dahil, uygunsuz davranışlarda bulunan kişileri, sürekli veya geçici olarak mahkeme salonunun dışına çıkartmak, para cezası gibi Usul ve Delil Kurallarında yer alan, hapis cezası dışındaki diğer idari önlemlerle cezalandırabilir.

2. 1. paragrafta belirtilen önlemlere hükmedilmesi konusunda takip edilmesi gereken usul, Usul ve Delil Kurallarında yer alır.

Madde 72

Ulusal güvenlik bilgilerinin korunması

1. Bu madde, bir Devletin, bilgi ve belgelerin açıklanması halinde ulusal güvenlik menfaatlerine zarar vereceği kanaatinde olduğunda uygulanır. Bu tür durumlara, 56. maddenin 2. ve 3. paragrafları, 61. maddenin 3. paragrafı, 64. maddenin 3. paragrafı, 67. maddenin 6. paragrafı, 87. maddenin 6. paragrafı ve 93. madde kapsamında olanlar ile yargılamanın diğer safhalarında söz konusu olabilecek olan bu nitelikteki açıklamalar da girer.

2. Bu madde aynı zamanda, kendisinden Mahkeme tarafından bilgi ve belgeyi açıklaması istenen bir şahsın bu bilgi ve belgeleri açıklamaktan Devletin ulusal güvenliğinin menfaatlerinin zarar göreceği gerekçesiyle kaçınması ve bu gerekçenin söz konusu Devlet tarafından da onaylanması durumunda da uygulanır.

3. Bu maddenin hiçbir hükmü, gizlilikle ilgili gereklere uygulanan 54. maddenin 3 (e) ve (f) paragraflarının veya 73. maddenin uygulanmasını engellemez.

4. Bir devlet, bilgi ve belgelerinin yasal sürecin herhangi bir aşamasında açıklanıyor olduğunu ya da açıklanması olasılığı bulunduğunu öğrenirse ve bu açıklamanın kendi ulusal güvenlik çıkarlarına zarar vereceği görüşünde ise bu maddeye uygun olarak sorunun çözümü konusunda müdahalede bulunabilir.

5. Bir devlet bilgilerin açıklanmasının ulusal güvenlik çıkarlarına aykırı olacağı görüşünde ise, Savcı, savunma veya Ön Dava Dairesi veya Dava Dairesi ile bir arada hareket ederek sorunu çözmeye yönelik makul adımlar

atar. Bu adımlar:

- (a) Talebin aydınlatılması veya değiştirilmesi;
- (b) Talep edilen bilgi ve delilin ilgili olup olmadığı hakkında veya ilgisi bulunmakla birlikte talep edilen Devlet dışında bir kaynaktan elde edilip edilemeyeceği konusunda Mahkeme'nin tespiti;
- (c) Bilgi veya delilin değişik bir kaynaktan veya değişik bir biçimde elde edilmesi; veya
- (d) Özet veya redaksiyonunu sağlama, açıklama üzerinde sınırlama, gizli oturum veya tek taraflı celse veya bu Statü ile Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde izin verilen diğer koruyucu önlemler dahil olmak üzere, yardımın sağlanabileceği şartlar konusunda anlaşma.

6. Sorunu müşterek araçlar ile çözme konusunda bütün makul adımlar atıldıktan sonra, söz konusu Devlet, ulusal güvenlik menfaatlerine zarar gelmeksizin bilgi ve belgelerin sağlanmasının veya açıklanmasının hiç bir şart altında mümkün bulunmadığı kanaatinde olursa; karar gerekçelerinin açıklanması devletin ulusal menfaatlerine başlı başına zarar verir nitelikte olmadığı sürece, bu kararını gerekçeleriyle birlikte Savcıya veya Mahkemeye bildirilir.

7. Bundan sonra Mahkeme, delilin, sanığın suçluluk veya masumiyetinin belirlenmesinde gerekli olduğunu tespit ederse aşağıdaki işlemleri yerine getirir:

(a) Bilgi veya belgenin açıklanması 9. bölüm uyarınca veya 2. paragrafta belirtili durumlarda işbirliği için talep edilmişse ve Devlet 93. maddenin 4. paragrafına dayanarak bu talebi reddetmişse:

(i) Mahkeme, 7(a) (ii) alt paragrafı uyarınca herhangi bir karara varmadan önce, gizli ve tek taraflı celseler de dahil olmak üzere, devletin açıklama yapabilmesi amacıyla daha fazla müzakere yapılmasını talep edebilir;

(ii) Mahkeme, davanın şartlarına göre, 93. maddenin 4. paragrafı uyarınca, ret için gerekçe ileri sürülmesinin, talepte bulunulan devletin Statü çerçevesindeki yükümlülüklerine uymadığı sonucuna varırsa, kararının gerekçelerini belirtmek suretiyle, 87. maddenin 7. paragrafına göre hareket edebilir ve

(iii) Mahkeme sanığın yargılanması sırasında şartlar uygun olduğu takdirde bir olgunun var olması veya olmaması hususunda bir sonuç çıkarabilir, veya

(b) Diğer şartlar altında:

(i) Açıklanmasını emredebilir; veya

(ii) Açıklama talimatı vermezse, şartlar uygun olduğu takdirde sanığın yargılanması sırasında bir olgunun var olması veya olmaması hususunda bir

sonuç çıkarabilir.

Madde 73

Üçüncü taraf bilgisi veya belgeleri

Bir Taraf Devlet, kendisine bir devlet, hükümetlerarası veya uluslararası bir kuruluş

tarafından verilmiş gözetimi veya denetimi altında bulunan veya sahibi bulunduğu

gizli kaydıyla verilen bir bilgi veya belgenin Mahkeme tarafından istenmesi halinde, söz konusu bilgi veya belgenin kaynağının rızasını alır. Eğer bilgi ve belgenin kaynağı bir taraf devlet ise, 72. madde hükümlerine bağlı olarak, bilgi veya belgenin açıklanmasına ya rıza gösterir ya da açıklama sorununu Mahkeme ile çözme yükümlülüğü altına girer. Eğer bilgi ve belgenin kaynağı bir Taraf Devlet değilse ve açıklanmasına rıza göstermiyorsa, talepte bulunulan devlet, kaynağına olan gizlilik yükümlülüğü nedeniyle bilgi veya belgeyi sağlayamayacağını Mahkemeye bildirir.

Madde 74

Hüküm için gerekli hususlar

1. Dava Dairesinin bütün yargıçları yargılamanın ve ilgili müzakerelerin her aşamasında bulunurlar. Başkanlık her davanın kendi şartlarına göre, bir veya daha fazla yedek yargıcın, yargılamanın her aşamasında bulunmasına karar verebilir veya Dava Dairesinin bir üyesinin katılmasının mümkün olmadığı hallerde bu üyenin yerini alacak yargıcı tayin edebilir.

2. Dava Dairesinin hükmü, delillerin ve tüm sürecin değerlendirilmesi esasına dayanır. Hüküm, suçlamalarda ve suçlamalarda yapılan değiştirmelerde tanımlanan şartları ve vakaları genişletemez. Mahkeme hükmü sadece, yargılama sırasında sunulan ve mahkeme önünde tartışılan delile dayandırabilir.

3. Yargıçlar hükmü oybirliği ile vermeye çalışacaklardır, bu olmadığı takdirde karar salt çoğunluk ile alınır.

4. Dava Dairesi müzakereleri gizli tutulur.

5. Hüküm yazılı olarak verilir ve hükümde Dava Dairesinin deliller ve sonuçlar üzerindeki bulguları tam ve gerekçeli olarak yer alır. Dava Dairesi tek bir hüküm verir. Oybirliği olmadığı durumlarda, hükümde çoğunluğun ve azınlığın görüşleri birlikte yer alır. Hüküm veya hükmün özeti aleni bir duruşmada açıklanır.

Madde 75

Mağdurlara yönelik tazminatlar

1. Mahkeme mağdurların zararlarının tazminat, iade veya tedavi dahil olmak üzere, karşılanması konusunda ilkeleri belirler. Bu kapsamda Mahkeme hem talep üzerine hem de istisnai durumlarda resen harekete geçerek, zararın, kaybın veya yaralanmanın kapsam ve muhteviyatını belirler ve hangi prensipler dahilinde hareket ettiğini açıklar.

2. Mahkeme mağdurlara yönelik iade, tazminat ve tedavi içeren uygun zarar giderimi konusunda sanığa doğrudan talimat verebilir.

Uygun hallerde Mahkeme, 79. maddede öngörülen Emanet Fonu kanalıyla zararın telafi edilmesi talimatı verebilir.

3. Mahkeme, bu madde uyarınca bir talimat vermeden önce dikkate almak üzere; sanıkları, mağdurları, diğer ilgili şahısları veya Devletleri veya bunlar adına temsilcilerini görüşlerini aktarmak üzere davet edebilir.

4. Bu maddeye göre, Mahkeme yetkisini kullanırken, yargı yetkisine giren bir suçla ilgili olarak bir şahsın mahkum edilmesinin ardından, bu madde uyarınca verebileceği bir talimata işlerlik kazandırmak amacıyla 93. maddenin 1. paragrafında öngörülen önlemlere gerek olup olmadığını tespit edebilir.

5. Bir Taraf Devlet, bu madde uyarınca alınmış bir karara, 109. madde hükümleri bu maddeye uygulanabilirmişçesine işlerlik kazandırır.

6. Bu maddenin hiçbir hükmü, ulusal ya da uluslararası hukuk tarafından güvence altına alınan mağdur haklarına haleldar getirecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 76

Mahkûmiyet

1. Mahkûmiyet halinde, Dava Dairesi, sanığa verilebilecek uygun cezayı değerlendirir ve bunu yaparken yargılama sırasında mahkûmiyetle ilgili olarak mahkemeye sunulan delil ve görüşleri göz önünde bulundurur.

2. Dava Dairesi yargılama sonuçlanmadan önce, 65. maddenin uygulandığı haller istisna olmak üzere kendi isteğiyle veya Savcının veya sanığın talebi üzerine, Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak delil veya görüşlerin dinlenmesi amacıyla ek bir duruşma yapabilir.

3. 2. paragrafın uygulandığı durumlarda, 75.maddeye göre Mahkemeye sunulacak görüşler 2. paragrafta belirtilen ek duruşmada veya gerekirse herhangi bir ilave duruşmada dinlenebilir.

4. Verilen ceza, aleni bir şekilde ve mümkün olduğu takdirde sanığın huzurunda açıklanır.

7. BÖLÜM

CEZALAR

Madde 77

Uygulanabilir cezalar

1. 110. maddeye bağlı olarak Mahkeme, bu Statünün 5. maddesinde belirtilen bir suç işlemekten mahkum edilen bir şahsa aşağıdaki cezaları verebilir:

(a) Azami 30 yılı aşmamak kaydıyla belirli süreli hapis; veya

(b) Suçun ağırlığının ve sanığın şahsi durumunun elvermesi halinde müebbet hapis.

2. Hapis cezasına ek olarak Mahkeme aşağıdaki cezalara hükmedebilir: (a) Usul ve Delil Kurallarında öngörülen kıstaslara göre para cezası;

(b) Üçüncü şahısların iyi niyetli olarak kazandıkları haklarına halel getirmeksizin, suçtan doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen mallar, varlıklar ve kazançlara el konulması.

Madde 78

Cezanın tespiti

1. Mahkeme, ceza tayin ederken Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak, suçun vahameti ile sanığın bireysel koşulları gibi faktörleri göz önüne alır.

2. Mahkeme hapis cezasına hükmederken varsa, Mahkeme'nin emri gereğince tutuklulukta geçirilmiş süreyi indirir. Mahkeme suç konusu eylem ile bağlantılı olan hürriyeti bağlayıcı şartlarda geçen süreyi her zaman tayin edeceği cezadan indirebilir.

3. Bir şahıs birden fazla suçtan dolayı mahkum edilmiş ise, Mahkeme her bir suç için tayin ettiği cezayı ayrı ayrı açıklar ve toplam mahkumiyet süresini belirtir. Bu toplam süre, bir suç için tayin edilen en yüksek tekil cezadan az olamaz ve

30 yıl hapis veya 77. maddenin 1 (b) paragrafına gereğince müebbet hapis cezasını aşamaz.

Madde 79

Giderim Fonu

1. Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlarla ilgili olarak Taraf Devletler Asamblesi kararıyla mağdur ve mağdur ailelerinin yararına bir Giderim Fonu kurulur.
2. Mahkeme, mahkeme kararı uyarınca para cezaları veya el koymalardan toplanan malların veya paranın Giderim Fonu'na aktarılmasına karar verebilir.
3. Giderim Fonu, Taraf Devletler Asamblesi tarafından belirlenen kriterlere göre idare edilir.

Madde 80

Cezaların ve ulusal yasaların ulusal düzeyde uygulanmasına zarar verilmemesi

Statünün bu bölümündeki hiçbir hüküm, cezaların devletler tarafından kendi ulusal yasalarında veya bu bölümde belirtilen cezaları kapsamayan iç hukuklarında öngörüldüğü şekliyle uygulanmasını engellemez.

8. BÖLÜM

İSTİNAF VE KARAR DÜZELTME

Madde 81

Beraat, mahkumiyet kararlarının veya tayin edilen cezanın istinafı

1. 74. maddeye göre verilen bir karar, Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak aşağıdaki şekillerde istinaf edilebilir:

(a) Savcı aşağıdaki herhangi bir sebebe dayanarak istinafa gidebilir:

(i) Usul hatası;

(ii) Maddi hata; veya

(iii) Hukuki hata;

(b) Hükümlü veya onun lehine Savcı aşağıdaki sebeplere dayanarak istinafa gidebilir:

(i) Usul hatası;

(ii) Maddi hata; veya

(iii) Hukuki hata;

(iv) Yargılama sürecini veya kararın adillliğini ya da doğruluğunu etkileyecek herhangi bir diğer sebebin varlığı.

2. (a) Bir hüküm Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak Savcı veya sanık tarafından suç ile ceza arasındaki oransızlık ileri sürülerek istinaf edilebilir;

(b) Mahkeme, kararına karşı istinafta suçlamanın tamamen veya kısmen düşebileceği kanaatindeyse, Savcayı ve sanığı 81. maddenin 1 (a) veya (b) paragraflarına göre gerekçe sunmaya davet edebilir ve 83. maddeye uygun olarak mahkumiyet ile ilgili karar verebilir;

(c) Mahkeme, 2 (a) paragrafına göre cezanın azaltılması ihtimali olduğu kanaatindeyse, sadece mahkumiyet kararının istinaf edildiği durumlarda uygulanan aynı işlemler uygulanır.

3. (a) Dava Dairesi tarafından aksi emredilmedikçe, mahkum olan sanık istinaf süresini beklerken tutulu durumda kalır.

(b) Sanığın tutuklu bulunduğu süre, sanığa verilen hapis süresini aşarsa, söz konusu şahıs serbest bırakılır. Ancak Savcı da aynı zamanda istinafa başvurmuş ise serbest bırakılma aşağıdaki (c) paragrafı hükümlerine bağlıdır:

(c) Beraat halinde sanık aşağıdaki hususlara bağlı olarak derhal serbest bırakılır:

(i) İstisnai şartlar altında ve bunların yanı sıra somut bir firar ihtimalini, suçun ağırlığı ve istinafin olumlu sonuç verme ihtimalini göz önüne alarak Dava Dairesi Savcının talebi üzerine istinaf bekleyen şahsın tutuklu olarak kalmaya devam etmesine karar verebilir;

(ii) Alt paragraf (c) (i)'ye göre Dava Dairesince verilen bir karara karşı Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak istinafa başvurulabilir.

4. 3 (a) ve (b) paragrafları hükümlerine bağlı olarak, kararın veya cezanın infazı, istinaf için verilen süre boyunca veya istinaf işlemleri süresince ertelenir.

Madde 82

Diğer kararlara karşı istinaf

1. Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak taraflardan her biri aşağıdaki kararlara karşı istinafa başvurulabilir:

(a) Yargı yetkisi veya kabul edilebilirlik ile ilgili karar;

(b) Soruşturulan veya yargılanan şahsın serbest bırakılması veya serbest bırakılma talebinin reddedilmesi;

(c) Ön Dava Dairesinin 56. maddenin 3. paragrafına göre kendi inisiyatifiyle hareket etmeye karar vermesi;

(d) Yargılamanın adil ve süratli bir şekilde yapılmasını veya yargılamanın sonucunu önemli ölçüde etkileyebilecek olan bir karar ya da Dava veya Ön Dava Dairesinin, İstinaf Dairesinin yargılamayı önemli şekilde ilerleteceği düşüncesiyle almış oldukları bir resmi karar.

2. 57. maddenin 3 (d) paragrafına göre Ön Dava Dairesinin kararına karşı ilgili Devlet veya Savcı tarafından Ön Dava Dairesinin izin vermesiyle istinafa başvurulabilir. İstinaf, ivedilikle incelenir.

3. Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak talep üzerine, İstinaf Dairesi karar vermedikçe istinaf başvurusu hükmün yerine getirilmesinin erteleme sonucunu doğurmaz.

4. Mağdurların, sanığın veya 75. maddeye göre alınan karar ile olumsuz etkilenmiş iyi niyetle mal edinmiş olanların temsilcileri, Usul ve Delil Kurallarında öngörüldüğü şekilde tazminat kararlarına karşı istinafa başvurabilirler.

Madde 83

İstinaf işlemleri

1. 81. madde ve bu madde uyarınca işlemlerin amaçları bakımından İstinaf Dairesi, Dava Dairesinin bütün yetkilerine sahiptir.

2. İstinaf Dairesi, istinafa konu işlemlerin kararın veya cezanın güvenilirliğini ve doğruluğunu etkileyecek durumda olduğu veya istinaf edilen karar veya cezanın somut olarak maddi, hukuki ya da usul hatasından kaynaklandığı kanaatine varırsa aşağıdaki işlemleri yapabilir:

(a) Kararı veya cezayı kaldırmak veya düzeltmek, veya

(b) Başka bir Dava Dairesinde yeniden yargılama yapılması kararı vermek.

Bu amaçlarla İstinaf Dairesi somut bir konuyu, inceleyip rapor vermesi amacıyla, ilk Dava Dairesine geri gönderebilir veya kendisi konuyu belirlemek amacıyla delil toplayabilir. Karar veya ceza sadece sanık tarafından veya sanık adına Savcı tarafından istinaf edilirse, sanık aleyhine kararda düzeltme yapılamaz.

3. İstinaf Dairesi bir mahkumiyete karşı istinaf incelemesinde, cezanın suçla orantısız olduğuna kanaat getirirse 7. Bölüm uyarınca cezayı değiştirebilir.

4. İstinaf Dairesi kararları yargıçların çoğunluğu tarafından alınır ve karar aleni duruşmada açıklanır. Karar, dayandığı gerekçeleri içerir. Oybirliği olmadığı durumlarda, İstinaf Dairesi kararı çoğunluğun ve azınlığın görüşlerini içerir; ancak bir yargıç, uygulanacak yasa konusunda ayrı veya muhalif bir görüş ileri sürebilir.

5. İstinaf Dairesi kararını beraat eden veya mahkum olan şahsın yokluğunda açıklayabilir.

Madde 84

Mahkumiyet veya ceza kararının düzeltilmesi

1. Mahkum olan sanık veya ölümü halinde eşleri, çocukları, ebeveynleri veya sanığın ölümü sırasında hayatta olan ve mahkum olan sanığın talebini yerine getirmek amacıyla sanıktan açık yazılı talimat almış kişi veya bu kişi adına Savcı, aşağıdaki nedenlerden dolayı nihai kararın veya cezanın düzeltilmesi için İstinaf Dairesine başvurabilir:

(a) Aşağıdaki yeni delillerin bulunması halinde:

(i) Yargılama sırasında bulunmayan ve bulunmama durumu kısmen veya tamamen başvuruda bulunan taraftan kaynaklanmayan yeni deliller,

(ii) Yargılama sırasında muhtemelen değişik bir karar alınmasına yol açabileceği ispatlanmış yeterli derecede önemli olan yeni deliller.

(b) Yargılama sırasında karara esas teşkil eden delilin yanlış, sahte veya değiştirilmiş olduğunun sonradan fark edilmesi halinde;

(c) Kararın alınmasına katılan yargıçlardan bir ya da daha fazlasının 46.

maddeye göre görevlerinden uzaklaştırılmalarını gerektirecek düzeyde ciddi bir yanlışlık yapması veya görevini ihmal etmiş olması halinde.

2. İstinaf Dairesi asılsız bulduğu başvuruları reddeder. İstinaf Dairesi başvuruyu incelemeye değer bulursa, duruma göre Usul ve Delil Kurallarında belirtildiği şekilde tarafları dinledikten ve kararın gözden geçirilmesi gerekip gerekmediği sonucuna vardıktan sonra:

- (a) İlk Dava Dairesini tekrar toplayabilir;
- (b) Yeni bir Dava Dairesi oluşturabilir veya
- (c) Konunun yargılamasını kendisi ele alabilir.

Madde 85

Tutulan veya mahkum olan kişiye tazminat ödenmesi

1. Hukuka aykırı olarak yakalanan veya tutuklanan her mağdur, uygulanabilir nitelikte bir tazminat talep etme hakkına sahiptir.
2. Bir suçtan dolayı nihai karar ile mahkum edilen kişinin mahkumiyeti, adaletin yerine getirilmesinde yanlışlık yapıldığını gösterecek yeni bulgularla tersine çevrilmiş ise ve bu kişinin bilinmeyen bulguların kısmen veya tamamen ortaya çıkarılmamasında herhangi bir etkisi olmadığı ispatlanmış ise, mahkumiyetten zarar görmüş bu kişiye yasaya göre tazminat ödenir.
3. İstisnai durumlarda, Mahkeme adaletin yerine getirilmesinde ciddi ve açık hata olduğunu gösteren kesin gerçeklere ulaştığında, Usul ve Delil Kurallarında öngörülen kriterler çerçevesinde, beraat eden veya yasal işlemleri söz konusu nedenle sona eren kişiye, kendi takdir yetkisi dahilinde tazminat ödenmesine karar verebilir.

9. BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ VE ADLİ YARDIM

Madde 86

Genel işbirliği zorunluluğu

Taraf Devletler bu Statüdeki hükümlere uygun olarak Mahkemenin yargı yetkisine giren suçların soruşturulmasında ve yargılanmasında Mahkeme ile tam bir işbirliği yaparlar.

Madde 87

İşbirliği talepleri: Genel hükümler

1. (a) Mahkemenin Taraf Devletlerden işbirliği talep etme yetkisi vardır. Talepler diplomatik kanallardan veya Taraf Devlet tarafından onaylama, kabul, tasdik veya taraf olma esnasında tayin edilecek diğer uygun kanallardan iletilir.

Taraf Devletler tarafından tayin edilen bu hususlardaki değişiklikler Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde yapılır.

(b) Uygun olduğu takdirde, alt paragraf (a) hükümlerine hâle gelmeksizin, talepler Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL) veya başka uygun bir bölgesel örgüt kanalıyla yapılabilir.

2. Devletin onaylama, kabul etme, tasdik veya taraf olma aşamasında yaptığı tercihe uygun olarak, işbirliği talepleri ve talepleri destekleyen belgeler talepte bulunulan Devlet veya Mahkemenin resmi çalışma dillerinden birinde, çevirisi ile birlikte yapılır.

Bu konuda sonradan talep edilen değişiklikler Usul ve Delil Kuralları çerçevesinde yapılır.

3. İşbirliği talep edilen devlet bu talebi ve talebi destekleyici belgeleri, talebin yerine getirilmesi için açıklanması gerekli olmadıkça, gizli tutar.

4. Bölüm 9 altında belirtilen herhangi bir yardım talebi ile ilgili olarak Mahkeme, bilginin korunması, mağdurların, olası tanıkların ve ailelerinin güvenliğini veya fiziksel veya psikolojik durumlarını güven altına almak amacıyla çeşitli önlemler alabilir. Mahkeme, Bölüm 9 altında sağlanacak bilgilerin mağdurların, potansiyel tanıkların ve ailelerinin güvenliğini veya fiziksel veya psikolojik durumlarını koruyacak şekilde verilmesini ve işlem yapılmasını isteyebilir.

5. (a) Mahkeme, Statüye taraf olmayan bir Devletten geçici bir düzenleme, anlaşma veya devletle arasında yapacağı bir anlaşma veya başkaca uygun bir

düzenleme çerçevesinde, bu bölüm uyarınca yardım talep edebilir.

(b) Bu Statüye taraf olmayan, ancak Mahkeme ile geçici bir düzenleme veya anlaşma yaparak yürürlüğe koymuş olan bir Devlet, söz konusu düzenleme veya anlaşmaya uygun olarak bir işbirliği yapmaz ise Mahkeme durumu Taraf Devletler Kuruluna veya konu Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme'ye getirilmiş ise Güvenlik Konseyine bildirir.

6. Mahkeme, herhangi bir hükümetlerarası örgütten bilgi veya belge talebinde bulunabilir. Mahkeme bu tür örgütlerle, görevi ve uzmanlığına uygun olarak yapacağı anlaşma ile bu örgütlerden başka işbirliği ve yardım biçimleri için de talepte bulunabilir.

7. Taraf Devlet, bu Statü hükümlerine aykırı bir şekilde Mahkemenin işbirliği taleplerine uymayıp, Mahkemenin bu Statü altındaki görev ve yetkilerini yerine getirmesini engeller ise Mahkeme bu durumu Taraf Devletler Asamblesi'ne veya konu Güvenlik Konseyi tarafından Mahkemeye getirilmiş ise Güvenlik Konseyine bildirir.

Madde 88

Yargılama işlemlerinin ulusal hukuk uyarınca geçerliliği

Taraf Devletler bu bölümde bahis konusu tüm işbirliği biçimlerinin kendi ulusal mevzuatlarında uygulanabilir olmasını sağlarlar.

Madde 89

Şahısların Mahkeme'ye teslim edilmesi

1. Mahkeme, 91. maddede belirtilen şekilde, bir şahsın tutuklanmasını veya Mahkeme'ye teslim edilmesini, talebini destekleyici malzemeyle birlikte, söz konusu şahsın bulunabileceği yerdeki ilgili Devletten isteyebilir ve bu Devletin söz konusu şahsı tutuklaması ve teslim etmesi için Devlete işbirliği talebinde bulunabilir. Bu bölümün hükümleri ve ulusal mevzuatları gereğince taraf devletler tutuklama ve teslim etme taleplerine uyarlar.

2. Teslim olması istenen şahıs, 20. maddede öngörülen *ne bis in idem* (Aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılama yapılamaz.) ilkesine dayanarak bir ulusal mahkemeye itiraz ederse, teslim konusunda talepte bulunulan Devlet, derhal Mahkeme'ye davanın kabul edilebilirliği hakkında bir kararı olup olmadığı hususunu sorar. Şayet dava, Mahkeme tarafından kabul edilebilir bulunursa, talepte bulunulan ülke, ilgili talebin yerine getirilmesini sağlar. Kabul edilebilirlik kararı askıda iken, talepte bulunulan Devlet, Mahkeme kabul edilebilirlik konusundaki kararını verinceye kadar, söz konusu şahsın teslim edilmesi talebini yerine getirmeyi erteleyebilir.

3. (a) Bir Taraf Devlet, kendi ulusal usul kuralları çerçevesinde, başka bir Devlet tarafından Mahkeme'ye teslim edilmekte olan bir şahsın kendi

toprakları üzerinden transit geçişine, bu transit geçişin teslim etmeyi tehlikeye sokması veya geciktirmesi durumları hariç olmak üzere, izin verir.

(b) Mahkeme'nin transit geçiş ile ilgili talebi 87. maddeye uygun olarak iletilir.

Transit geçiş talebi aşağıdaki hususları içerir:

- (i) Geçiş yapacak kişinin tanımı;
- (ii) Dava konusu hakkında özet bilgi ve hukuki nitelendirmesi; ve
- (iii) Tutuklama veya teslim etme emri;
- (c) Geçiş yapan şahıs, transit geçiş süresince gözetiminde tutulur;
- (d) Söz konusu şahıs hava yoluyla geçmekteyse ve transit Devlet sahasında iniş yapılmayacaksa izne gerek yoktur;
- (e) Transit geçilen Devlet ülkesinde, programda olmayan bir iniş gerçekleşirse, söz konusu Devlet alt paragraf (c) de öngörüldüğü şekliyle Mahkeme'den transit geçiş talebinde bulunabilir. Transit talebi gelinceye ve transit işlemi gerçekleşinceye kadar söz konusu şahıs gözetiminde tutulur, ancak, bu alt paragrafın amaçları bakımından gözetim süresi, transit talebi bu süre içinde ulaşmak kaydıyla, program dışı inişten itibaren 96 saati aşamaz.

4. Mahkeme tarafından, Mahkemeye teslimine konu olan davadan başka bir mesele nedeniyle aranmakta olan bir şahıs hakkında, talepte bulunulan devlette herhangi yasal işlem yapılıyorsa veya şahıs bu devlette cezasını çekiyor ise, talep edilen devlet bu talebi yerine getirmeden önce bu konuda Mahkemeye danışır.

Madde 90

Çatışan talepler

1. Bir şahsın teslim edilmesi için Mahkeme'den 89.maddeye göre kendisinden talepte bulunulan bir Taraf Devlet, aynı zamanda başka bir Devletten, aynı şahsın suçunun temelini oluşturan aynı eylemden dolayı kendisine iade edilmesi talebi almış ise, Mahkeme'ye ve talepte bulunan Devlete bildirimde bulunur.

2. Talepte bulunan Devlet bir Taraf Devlet olduğu takdirde, kendisinden Talepte bulunulan Devlet, Mahkeme'nin talebine aşağıdaki şartlarda öncelik verir:

(a) Mahkeme, 18 ve 19. maddelere göre teslim edilmesi talep edilen şahsın davası ile ilgili olarak kabul edilebilirlik tespiti yapmış ve bu tespit, iadenin talep edildiği Devlet tarafından yürütülen soruşturma veya yargılamayı dikkate almış bulunursa,

(b) Mahkeme, alt paragraf (a) da tanımlanan tespiti, talepte bulunulan Devletin 1. paragrafa göre yaptığı bildirim üzerine yapar ise,

3. Şayet 2 (a) paragrafına göre herhangi bir tespit yapılmamış ise, talepte bulunulan Devlet, kendi iradesiyle 2(b) paragrafına göre Mahkeme bir tespitte bulununcaya kadar, talepte bulunan Devletin iade talebine ilişkin işlemleri yürütebilir. Ancak, Mahkeme davanın kabul edilemez olduğuna karar verinceye kadar, ilgili devlet söz konusu şahsı sınır dışı edemez. Mahkemenin tespiti hızlandırılmış şekilde yapılır.

4. Talepte bulunan devlet bu Statüye taraf değilse; talepte bulunulan devlet, şahsın sınır dışı edilmesi ile ilgili uluslararası bir yükümlülüğü olmadığı takdirde Mahkeme davanın kabul edilebilir olduğuna karar vermesi halinde önceliği Mahkeme'nin teslim edilme talebine verir.

5. Mahkeme bir davanın 4. paragrafa göre kabul edilebilir olduğunu tespit etmemiş ise, talepte bulunulan devlet, kendi iradesiyle, talepte bulunan devletin iade talebi ile ilgili işlemleri yapabilir.

6. Talepte bulunulan devletin, bu Statüye taraf olmayan bir devlete şahsın iadesi konusunda mevcut uluslararası bir yükümlülük altında olması hariç olmak üzere, 4. paragrafın uygulandığı durumlarda; talepte bulunulan devlet, şahsı Mahkeme'ye teslim etme ya da talepte bulunan devlete iade etme konusunda karar verir. Talepte bulunan devlet, karar verirken aşağıdaki unsurlar dahil olacak ancak sınırlı olmayacak şekilde, bütün ilgili unsurları göz önüne alır:

(a) Taleplerin ayrı ayrı tarihleri;

(b) Talepte bulunan devletin, suçun kendi topraklarında işlenip işlenmediği, mağdurların veya aranan şahsın uyrukluğu gibi menfaatleri;

(c) Mahkeme ile talepte bulunan devlet arasında sonradan doğabilecek teslim etme ihtimali.

7. Bir taraf devlet, Mahkeme tarafından bir şahsın teslim edilmesi için kendisine bir talepte bulunulduğu ve aynı zamanda başka bir devletten, aynı şahsın Mahkeme'nin teslim edilmesine esas teşkil eden suç konusu fiilden farklı bir fiilden dolayı, iade edilmesi talebi alması halinde:

(a) Talepte bulunulan devlet, söz konusu şahsı talepte bulunan devlete iade etme konusunda uluslararası bir yükümlülük altında değilse, önceliği Mahkeme'nin talebine verir;

(b) Talepte bulunulan devlet, söz konusu şahsı talepte bulunan devlete iade etme konusunda uluslararası bir yükümlülük altında ise, şahsı Mahkeme'ye teslim etme ya da talep eden devlete iade etme konusunda kendisi karar verir. Talepte bulunulan devlet, karar verirken bütün ilgili unsurları 6. paragrafta belirtildiği şekilde göz önüne alır ancak suça konu eylemin yapısı

ve ağırlığına özel önem verir.

8. Mahkeme, bu maddeye göre bir bildirimde uygun olarak bir davanın kabul edilebilir olduğunu tespit etmiş ve akabinde talepte bulunulan devlet, talepte bulunan devletin iade talebini reddetmiş ise, talepte bulunulan devlet Mahkeme'ye kararı hakkında bilgi verir.

Madde 91

Tutuklama ve teslim taleplerinin içeriği

1. Tutuklama veya teslim talebi yazılı olarak yapılır. Acil durumlarda, talebin

87.maddenin 1 (a) paragrafında öngörüldüğü şekilde teyit edilmesi koşuluyla, bir yazılı kaydı iletmeye yarayan her türlü araçtan yararlanarak talepte bulunulabilir.

2. Ön Dava Dairesi tarafından 58. maddeye göre hakkında tutuklama emri düzenlenen bir kişinin tutuklanması veya teslimi talep ediliyorsa, talep aşağıdakileri içerir veya aşağıdakilerle desteklenir:

(a) Şahsı tanımaya yeterli olacak şekilde aranan şahsı tanımlayıcı bilgi ve bu şahsın bulunabileceği olası yerler hakkında bilgi; (b) Tutuklama emrinin bir örneği; ve

(c) Talepte bulunulan devletteki teslim işlemleri için gerekli belgeler, yazılar veya bilgi. Ancak bu gereklilikler, talepte bulunulan devlet ile diğer devletler arasındaki anlaşmalara veya düzenlemelere göre, iade taleplerinden daha fazla külfet getirmemeli ve mümkünse Mahkemenin yapısı dikkate alınarak daha az külfetli olmalıdır.

3. Daha önceden mahkum olan bir şahsın tutuklanması veya teslimi talep edilirse, talep aşağıdakileri içermeli veya aşağıdakilerle desteklenmelidir:

(a) Tutuklama emrinin bir örneği;

(b) Mahkumiyet kararının bir örneği;

(c) Aranan kişinin mahkum olmuş kişi olduğunu gösterir bilgi; ve

(d) Aranan şahsı mahkum edilmiş ise, şahsın mahkumiyetine dair belge, mahkumiyet cezası halinde çekilen ceza ve kalan süre konusunda bilgi.

4. Mahkeme'nin talebi üzerine taraf devlet, genel veya özel bir konu ile ilgili olarak 2 (c) paragrafı uyarınca, kendi ulusal mevzuatına göre uygulayabileceği gerekli işlemler konusunda Mahkemeye danışır.

Madde 92

Geçici tutuklama

1. Acil durumlarda, Mahkeme, 91. maddenin öngördüğü şekilde tutuklama veya teslim etmeye ilişkin gerekli belgeler sunuluncaya kadar, aranan şahsın geçici olarak tutuklanmasını talep edebilir.

2. Geçici tutuklama ile ilgili talep yazılı bir kayıt ile yapılır ve aşağıdaki bilgileri içerir:

(a) Şahsı tanımaya yeterli olacak şekilde aranan şahsı tanımlayıcı bilgi ve bu şahsın bulunabileceği olası yerler hakkında bilgi;

(b) Şahsın tutuklanmasına temel teşkil eden suçlar hakkında özet beyan ve suçun yeri ve zamanı gibi suçla ilgili olası bulgular;

(c) Aranan şahıs hakkında tutuklama emri bulunduğu veya şahsın hakkında bir mahkumiyet kararı olduğu konusunda beyan;

(d) Aranan şahsın teslim edilmesi ile ilgili talebin gönderileceğine dair beyan.

3. Usul ve Delil Kurallarında öngörülen süre zarfında 91. maddede belirtilen teslim etme ile ilgili talebin ve bunu destekleyici belgelerin talepte bulunulan devletin eline geçmemesi halinde, geçici olarak tutuklanan kişi serbest bırakılabilir. Ancak, talepte bulunan devletin yasaları elverdiği takdirde bu süre sona ermeden, söz konusu şahıs teslim edilmeye rıza gösterebilir. Böyle bir durumda, talepte bulunulan devlet şahsı Mahkeme'ye mümkün olan en kısa zamanda teslim eder.

4. Şahsın 3. paragrafa göre serbest bırakılmış olması hali, teslim etmeyle ilgili talep ve belgelerin ilgili devlete ulaşması ile şahsın sonraki bir tarihte tutuklanmasını veya teslim edilmesini engellemez.

Madde 93

Diğer işbirliği şekilleri

1. Taraf devletler bu Bölümün hükümlerine ve ulusal mevzuatlarındaki işlemlere uygun şekilde, soruşturma ve yargılamalarla ilgili olarak, aşağıdaki yardımları sağlamada Mahkeme'nin taleplerine uyarlar:

(a) Şahısların kimliği, nerede olduğu veya nesnelerin bulunduğu yerler,

(b) Yeminli ifade alınması dahil olmak üzere delil toplanması, Mahkeme'ye gerekli uzman görüş ve raporları dahil olmak üzere delil ibraz edilmesi,

(c) Soruşturulan veya yargılanan şahsın sorgulanması; (d) Adli belgeler dahil belgelerin sağlanması;

(e) Tanıkların veya uzmanların gönüllü olarak Mahkeme önüne çıkmalarının kolaylaştırılması;

(f) 7. paragrafta öngörüldüğü gibi şahısların geçici olarak nakledilmesi; (g) Mezarların açılması ve mezarlıkların incelenmesi dahil yer ve alan incelemesi;

(h) Arama ve el koyma işlemlerinin yerine getirilmesi;

(i) Resmi olanlar dahil kayıt ve belgelerin sağlanması;

(j) Mağdurların ve tanıkların korunması ve delillerin muhafaza edilmesi;

(k) Üçüncü tarafların iyi niyetle kazanmış oldukları haklarına halel getirmeksizin, kazancın, eşyanın, mal varlıklarının ve suç aletlerinin sonradan el konulabilmesi için tanımlanması, bulunması ve dondurulması;

(I) Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçların soruşturulması ve yargılanmasını kolaylaştırmak amacıyla talepte bulunulan devlet mevzuatı tarafından yasaklanmayan diğer yardım şekilleri.

2. Mahkeme önüne çıkan bir tanığın veya uzmanın, talepte bulunulan devletten ayrılmalari halinde ayrılmadan önce vuku bulmuş herhangi bir eylem veya ihmal nedeniyle Mahkeme tarafından yargılanamayacağı, gözaltına alınmayacağı veya kişisel özgürlüklerinin kısıtlanmayacağı konularında Mahkeme garanti sağlamaya yetkilidir.

3. 1. paragrafta göre sunulan bir talepte, ayrıntılı olarak belirtilmiş belli bir yardımın yerine getirilmesi, talepte bulunulan devlette mevcut temel bir hukuk ilkesi ile yasaklanmış ise talepte bulunulan devlet bu sorunu çözmek için Mahkemeye danışır. Yapılan görüşmeler sırasında, yardımın başka türlü yapılip yapılamayacağı veya şarta bağlı olarak yapılip yapılamayacağı hususları incelenir. Görüşmeler sonucunda sorun çözülememiş ise, Mahkeme talebinde değişiklik yapar.

4. Bir taraf devlet, 72. maddeye uygun olarak bir yardım talebini, sadece belge oluşturulmasının veya delillerin açıklanmasının ulusal güvenliği ile ilgili olması halinde kısmen veya tamamen reddedebilir.

5. Talepte bulunulan devlet, bir yardım talebini 1 (I) paragrafına göre reddetmeden önce Mahkeme veya Savcının şartlara bağlı yardımı kabul etmesi ve buna uyması halinde, yardımın özel şartlar altında veya başka bir tarihte veya seçenekli olarak sağlanabileceği hususlarını göz önüne alır.

6. Yardım talebinin reddedilmesi halinde, talepte bulunulan devlet reddin nedenleri konusunda Mahkeme'ye veya Savcıya bilgi verir.

7. (a) Mahkeme, gözaltındaki şahsın, kimlik tespiti, ifade alınması veya diğer yardımlar amacıyla geçici olarak naklini talep edebilir. Şahıslar aşağıdaki şartların yerine getirilmesi halinde geçici olarak nakledilebilir:

- (i) Şahıs bilgilendirilmiş olduğu nakil konusunda serbest rıza gösterirse;
- (ii) Mahkeme ile anlaşacakları şartlara bağlı olarak talepte bulunulan devlet nakle razı olursa.
- (b) Nakledilen şahıs gözetiminde tutulur. Naklin amaçları yerine getirildikten sonra Mahkeme, şahsı talepte bulunan devlete gecikmeksizin geri gönderir.
8. (a) Mahkeme, talepte belirtilen soruşturma ve işlemler dışındaki belgelerin ve bilgilerin gizliliğini sağlar.
- (b) Talepte bulunulan devlet gerektiğinde belge ve bilgileri Savcı'ya gizli kaydıyla iletebilir. Bu durumda Savcı, bunları sadece yeni delil oluşturulması amacıyla kullanabilir.
- (c) Talepte bulunulan devlet kendi iradesiyle veya Savcı'nın talebi üzerine, bu tür belge ve bilgilerin açıklanmasını sonradan kabul edebilir. Bu durumda Usul ve Delil Kurallarına uygun olarak ve 5 ve 6. Bölüm hükümlerine uyarınca bu bilgi ve belgeler delil olarak kullanılabilir.
9. (a) (i) Taraf devlet, Mahkeme'den veya başka bir devletten uluslararası bir yükümlülüğe göre iade veya teslim etme konusunda birbiriyle çelişen talepler aldığı takdirde, Mahkeme ve diğer devlet ile durumu birlikte değerlendirerek ve gerekirse taleplerden birine ve diğerine şartlar ekleyerek veya ertelerek her iki talebi bir araya getirmeye gayret gösterir.
- (ii) Bu mümkün olmadığı takdirde, birbiriyle çelişen talepler 90. maddede öngörülen ilkelere göre çözülür.
- (b) Ancak, Mahkeme'nin talebi, üçüncü bir devlet veya uluslararası bir anlaşma uyarınca uluslararası bir örgütün kontrolü altındaki bilgi, mal veya şahısları ilgilendiriyorsa, talepte bulunulan devlet bu haliyle Mahkemeyi bilgilendirir ve Mahkeme, talebini üçüncü bir devlete veya uluslararası bir örgüte yönlendirir.
10. (a) Mahkeme, kendi yargı yetkisine giren veya talepte bulunan devletin ulusal mevzuatına göre ağır suç teşkil eden bir eylem ile ilgili olarak, bir taraf devletin soruşturma veya yargılama yapması halinde, talep üzerine devletle işbirliği yapar ve devlete yardım sağlar.
- (b) (i) Alt paragraf (a)'ya göre sağlanacak yardım, diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki hususları da içerir:
- a. Mahkeme tarafından yapılan bir soruşturma veya yargılama sırasında elde edilen beyanlar, belgeler veya diğer delillerin iletilmesi, ve
- b Mahkeme'nin talimatıyla gözetim altına alınan şahsın sorgulanması; (ii) Alt paragraf (b) (i) (a)'ya göre yardım halinde:
- a. Belgeler veya diğer delil çeşitleri bir devletin yardımı ile elde edilmiş ise, o devletin rızasının alınması;

b. Belgeler veya diğer delil çeşitleri bir tanık veya uzmanın yardımı ile elde edilmiş ise bunların iletilmesi 68. maddenin hükümlerine tabi olur.

(c) Bu paragrafta öngörülen şartlar altında Mahkeme, Statüye taraf olmayan bir devletten bu paragrafta göre alınan yardım talebini yerine getirebilir.

Madde 94

Devam etmekte olan soruşturma veya yargılama ile ilgili olarak bir talebin yerine getirilmesinin ertelenmesi

1. Bir talebin derhal yerine getirilmesi, talebin ilişkin olduğu davadan farklı bir davanın devam etmekte olan soruşturması veya yargılamasına müdahalede bulunacak nitelikte ise talepte bulunulan devlet, talebin yerine getirilmesini Mahkeme'nin kabul edeceği belli bir süre için erteleyebilir. Ancak, bu erteleme, talepte bulunulan devletteki soruşturma veya yargılamanın tamamlanması için gerekli zamandan daha uzun olamaz. Erteleme karar almadan önce talepte bulunulan devlet, yardımın başka şartlar altında hemen sağlanıp sağlanamayacağını dikkate alır.

2. Erteleme kararı 1. paragrafta göre alınmış ise, Savcı, 93. maddenin 1 (j) paragrafına göre delilin korunması amacıyla önlem talep edebilir.

Madde 95

Kabul edilebilirlik itirazı nedeniyle bir talebin yerine getirilmesinin ertelenmesi

53. maddenin 2. paragrafı saklı kalmak kaydıyla, 18 veya 19. maddelere göre Mahkeme'de inceleme altında olan bir kabul edilebilirlik itirazı olduğunda, Mahkeme, Savcıya 18 ve 19. maddelere göre delil toplaması hususunda özel olarak bir talimat vermedikçe; talepte bulunulan devlet, Mahkeme'nin kararına kadar bu bölüm uyarınca, bir talebi erteleyebilir.

Madde 96

93. madde uyarınca diğer yardım biçimleri için yardım taleplerinin içeriği

1. 93. maddede bahsi geçen diğer yardım biçimleriyle ilgili talep yazılı olarak yapılır. Acil durumlarda, talep 87. maddenin 1 (a) paragrafında öngörülen kanal vasıtasıyla teyit edilmek üzere yazılı bir kayıtla da yapılabilir.

2. Talep aşağıdaki hususları içerecek veya aşağıdakilerle desteklenecektir:

(a) Taleple ilgili hukuksal dayanak ve esasları içerek şekilde talep edilen yardımın veya talebin amacını açıklayan özet bilgi;

(b) Sağlanması istenen yardımla ilgili olarak, bulunması gereken şahıs veya yer hakkında kimliğin tespiti ve bulunması konularında mümkün olduğu kadar geniş bilgi;

(c) Talebin önemini vurgulayan temel olayların özeti;

(d) İzlenmesi gerekli işlem veya hususlar hakkında ayrıntılar ve nedenler,

(e) Talebi yerine getirmesi için talepte bulunulan devlet yasalarına göre gerekli olabilecek bilgi;

(f) Talep edilen yardım ile ilgili diğer bilgiler.

3. Mahkeme'nin talebi üzerine bir taraf devlet, genel olarak veya belli bir konu hakkında, 2 (e) paragrafına uygulanabilecek ulusal mevzuatının gerektirdiği işlemler hakkında Mahkemeye danışır. Bu görüşmeler sırasında, taraf devlet Mahkeme'ye kendi ulusal mevzuatının gerektirdiği hususlar hakkında tavsiyelerde bulunur.

4. Bu maddenin hükümleri Mahkeme'den yardım talep edilmesi halinde de mümkün olduğu takdirde uygulanır.

Madde 97

Danışmalar

Bir taraf devlete, bu bölüm uyarınca bir talep ulaşırsa ve taraf devlet bu talebin yerine getirilmesinin hızlandırılması veya engellenmesi ile ilgili bir sorun görürse, sorunu çözmek üzere gecikmeksizin konu hakkında Mahkeme'ye danışır. Bu tür sorunlar aşağıdakilerin yanı sıra diğerlerini de içerir:

(a) Talebin yerine getirilmesi için yetersiz bilgi;

(b) Teslim için bir talepte bulunulması durumunda, tüm çabaya rağmen aranan şahsın yeri tam olarak tespit edilemiyorsa veya yapılan araştırma sonucunda yakalama emrinde yazılı şahsın, talepte bulunulan devletteki şahıstan açıkça başka birisi olması halinde; ya da

(c) Mevcut haliyle talebin yerine getirilmesinin, talepte bulunulan devletin bir başka devlet ile yaptığı ön-anlaşmayı ihlal edici nitelikte olması.

Madde 98

Dokunulmazlığın kaldırılması ve teslim etmeye rıza gösterme konusunda işbirliği

1. Mahkeme, teslim etme veya yardım etme talepleriyle ilgili işlemleri; talepte bulunulan devletin, üçüncü bir devlete ait bir mal veya üçüncü bir devlet vatandaşının diplomatik dokunulmazlığı konusunda, uluslararası hukuk uyarınca mevcut yükümlülüklerine aykırı hareket etmesini

gerektiriyorsa ve Mahkeme, üçüncü devletten dokunulmazlığın kaldırılması konusunda işbirliği elde edememiş ise talebini sürdürmez.

2. Mahkeme, teslim etme talebiyle ilgili işlemleri; talepte bulunulan devletin, Mahkeme'ye şahsı göndermesi gereken devletin rızasının arandığı bir konuda, uluslararası yükümlülüklerine aykırı davranmasını gerektiriyorsa ve Mahkeme, gönderen devletin şahsı teslim etmeyi kabul etme konusunda işbirliğini elde etmemiş ise talebini sürdürmez.

Madde 99

93. ve 96. maddelere göre taleplerin yerine getirilmesi

1. Yardım talepleri talepte bulunulan devletin ilgili mevzuatına göre yerine getirilir ve bu devletin mevzuatı tarafından yasaklanmadıkça, belirtilen işlemlerin takip edilmesi veya talepte belirtilen şahısların hazır bulunmaları ve talebin yerine getirilmesi sürecine yardımcı olmaları için izin verme de dahil olmak üzere talepte belirtilen yöntemlere göre yerine getirilir.

2. Acil durumlarda, oluşturulan belgeler ve deliller Mahkeme'nin talebi üzerine ivedilikle gönderilir.

3. Talepte bulunulan devletten gelen cevaplar orijinal dilinde ve şeklinde gönderilir.

4. Bu Bölümdeki diğer hükümlere hâlel getirmeksizin; bir şahısla kendi rızasıyla görüşme yapılması, bu şahıstan rızasıyla delil alınması, bu işlemlerin talepte bulunulan devletin yetkili otoritelerinin yokluğunda yapılması ve yürütme için zorunlu ise bir kamusal alanının değiştirilmeden incelenmesi gibi, zorunlu önlemler olmaksızın bir talebin başarılı bir şekilde yerine getirilmesinin mümkün olmadığı hallerde, Savcı böyle bir talebi aşağıdaki şekilde doğrudan o devletin toprakları içinde yerine getirebilir:

(a) Talepte bulunulan taraf devletin, ülkesinde suçun işlenmiş olduğu iddia edilmekteyse ve 18. ile 19. maddelere göre kabul edilebilirlik tespiti yapılmış olduğu takdirde; Savcı, talepte bulunulan devlet ile mümkün bütün görüşmeleri yaptıktan sonra böyle bir talebi yerine getirebilir;

(b) Diğer durumlarda, Savcı böyle bir talebi, talepte bulunulan taraf devlet ile görüşmeleri takiben ve taraf devlet tarafından ortaya koyulan makul şart ve endişeleri dikkate alarak yerine getirebilir. Talepte bulunulan devlet, bu paragrafta uygun olarak talebin yerine getirilmesi konusunda problemler olduğunu tespit ederse; sorunun çözümü için vakit geçirmeksizin Mahkeme'ye başvurur.

5. Ulusal güvenlik ve savunma ile ilgili gizli bilgilerin açıklanmasının önlenmesi amacıyla 72. maddede öngörülen sınırlamalara göre bir şahsın Mahkeme tarafından dinlenmesi veya incelenmesine yönelik hükümler, bu madde uyarınca yardım taleplerinin yerine getirilmesine de uygulanabilir.

Madde 100

Masraflar

1. Talepte bulunulan devletin ülkesinde, taleplerin yerine getirilmesi için yapılan olağan masraflar, talepte bulunulan devlet tarafından karşılanır. Aşağıdaki masraflar Mahkeme tarafından karşılanır:

(a) Tanıkların veya uzmanların seyahatleri ve güvenlikleri ya da 93. maddeye göre gözaltındaki şahısların naklinden dolayı ortaya çıkan masraflar;

(b) Çeviri, yorum ve kopyalama masrafları;

(c) Yargıçların, Savcının, Savcı Yardımcılarının, Yazı İşleri Bürosu başkanının ve Mahkeme'nin herhangi bir organının çalışanlarının seyahat masrafları ve yollukları;

(d) Mahkeme tarafından talep edilen uzman görüş veya rapor masrafları;

(e) Gözaltında tutan devlet tarafından, bir şahsın Mahkeme'ye teslim edilmesi ile ilgili ulaşım masrafları;

(f) Görüşmeleri takiben, talebin yerine getirilmesinden meydana gelebilecek herhangi bir olağanüstü masraf.

2. Uygun olduğu takdirde 1. paragrafın hükümleri, taraf devletlerin Mahkeme'ye yönelik taleplerine de uygulanır. Mahkeme, bu durumda yerine getirmenin olağan masraflarını üstlenir.

Madde 101

Özgölük Kuralı

1. Bu Statü uyarınca Mahkeme'ye teslim edilen şahıs hakkında teslimine esas teşkil eden fiil dışında, teslim edilmeden önceki herhangi bir eyleminden dolayı işlem yapılamaz, gözaltına alınamaz veya cezalandırılmaz.

2. Mahkeme, şahsı Mahkeme'ye teslim eden devletten 1. paragraf gerekliliklerinin kaldırılmasını talep edebilir ya da gerekirse 91. madde uyarınca ilave bilgi sağlar. Taraf devletler Mahkeme'ye karşı bu hükümden feragat etme yetkisine sahiptirler ve bu konuda çaba gösterirler.

Madde 102

Terimlerin Kullanılışı

Bu Statünün amaçları bakımından:

(a) "Teslim etme" bu Statüye göre bir şahsın bir devlet tarafından Mahkeme'ye teslim edilmesi anlamına gelir;

(b) "İade" bir şahsın bir devlet tarafından başka bir devlete anlaşma, sözleşme veya ulusal mevzuat uyarınca teslim edilmesi anlamına gelir.

10. BÖLÜM

İNFAZ

Madde 103

Hapis cezalarının infazında Devletlerin rolü

1. (a) Hapis cezası, mahkum olmuş şahısları kabul etmek istediklerini Mahkeme'ye bildirmiş devletlerin listesinden, mahkemenin tayin ettiği bir devlette infaz edilir.
- (b) Bir devlet, mahkum olmuş şahısları kabul etmeye gönüllü olduğunu bildirirken, bu bölümde belirtilenlere uygun olan ve Mahkeme tarafından onaylanacak kabul etme koşulları koyabilir.
- (c) Belli bir davada tayin edilen bir devlet, Mahkeme'ye bu tayini kabul edip etmediğini derhal bildirir.
2. (a) Cezanın uygulamasından sorumlu devlet birinci paragrafta kabul edilen herhangi bir şartın yerine getirilmesi dahil olmak üzere, mahkumiyetin koşullarını ve süresini maddi olarak etkileyebilecek her durumu Mahkeme'ye bildirir. Bilinen veya öngörülen durumlarda Mahkeme'ye en az 45 günlük süre tanınır. Bu süre zarfında, cezanın uygulanmasından sorumlu devlet 110. maddeye göre yükümlülüklerini olumsuz etkileyebilecek hiçbir harekette bulunmaz.
- (b) Mahkeme'nin (a) alt paragrafında belirtilen durumlara karar veremediği hallerde, Mahkeme uygulamadan sorumlu devlete bildirimde bulunur ve
3. Mahkeme birinci paragrafta göre tayine yönelik karar verme yetkisini kullanırken aşağıdaki hususları dikkate alır:
  - (a) Eşit sorumluluk dağılımı ilkesine uygun olarak, Usul ve Delil Kurallarında belirtildiği gibi Taraf Devletlerin hapis cezalarının infazı için sorumluluğu paylaşmaları gerektiği ilkesi;
  - (b) Mahkumlara yönelik muameleye ilişkin, geniş ölçüde kabul gören uluslararası antlaşma standartlarının uygulanışı;
  - (c) Hüküm giymiş şahsın görüşleri; (d) Hüküm giymiş şahsın uyuşu;
  - (e) İnfazı gerçekleştirecek devletin yetkilendirilmesinde uygun olabileceği biçimde suçun veya hüküm giymiş şahsın veya hükmün etkin uygulanmasına ilişkin diğer etkenler.

4. Eğer 1. paragrafa göre hiçbir devlet tayin edilmemişse, hapis cezası 3. maddenin 2. paragrafındaki merkez bina anlaşmasında öngörülen koşullar uyarınca, ev sahibi devlet tarafından sağlanan bir cezaevinde infaz edilir. Böyle bir durumda, hapis cezasının infazından doğan masraflar Mahkeme tarafından karşılanır.

Madde 104

İnfaz Devletini Yetkilendirmede Değişiklik

1. Mahkeme, hükümlünün başka bir devletin hapisanesine nakline her zaman karar verebilir.
2. Hükümlü, infaz devletinden nakledilmek için Mahkeme'ye her zaman başvuruda bulunabilir.

Madde 105

Cezanın İnfazı

1. 103. maddenin 1 (b) paragrafı uyarınca bir devletin belirttiği şartlar saklı kalmak kaydıyla, hapis cezası taraf Devletler üzerinde bağlayıcıdır ve hiçbir biçimde değiştirilemez.
2. Mahkeme, istinaf ve düzeltme için yapılan başvurularda tek başına karar verme hakkına sahiptir. İnfaz devleti hüküm giymiş bir şahsın bu türden herhangi bir başvuruda bulunmasına engel olamaz.

Madde 106

Cezaların İnfazının Denetlenmesi ve Mahkumiyet Koşulları

1. Hapis cezasının infazı Mahkeme'nin denetimine tabidir ve infaz, mahkumlara yönelik muameleyi belirleyen genel ölçüde kabul görmüş uluslararası antlaşmalarla tutarlı olmalıdır.
2. Mahkumiyet koşulları, infaz devletinin kanunlarıyla belirlenmiş ve mahkumlara yönelik muameleye ilişkin genel kabul görmüş uluslararası antlaşmalarla tutarlı olmalıdır. Bu tür koşullar hiçbir durumda, benzer suçlardan infaz devletinde mahkum edilenlerin sahip olduğundan daha az veya daha fazla elverişli nitelikte olamaz.
3. Hükümlü ile mahkeme arasındaki haberleşme önlenemez ve gizlidir.

Madde 107

Cezanın Tamamlanması Sonucunda Kişinin Nakli

1. Cezanın tamamlanmasını takiben, cezanın infazı gerçekleştiren devletin uyruğundan olmayan şahıs, infazdan sorumlu devletin yasaları uyarınca,

infazı gerçekleştiren devlet şahsın kendi topraklarında kalmasına izin vermediği takdirde, kendisini kabul etmekle yükümlü olan bir devlete veya kendisini almak isteyen başka bir devlete, kendisinin tercihini de dikkate alınarak, nakledilebilir.

2. 1. paragrafa uygun olarak, şahsın bir devletten diğer bir devlete naklinden kaynaklı masraflar hiçbir devlet tarafından karşılanmaz ise bu türden masraflar Mahkeme tarafından karşılanır.

3. 108. maddenin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, infazdan sorumlu devlet kendi ulusal yasaları uyarınca, şahsı yargılama ya da bir cezanın infazı amacıyla, iade veya teslim talebinde bulunan devlete iade edebilir veya herhangi bir şekilde teslim edebilir.

Madde 108

Diğer Suçların Kovuşturma veya Cezalandırılmasındaki Sınırlamalar

1. İnfazdan sorumlu devletin gözetimindeki bir mahkum, infazdan sorumlu devletin talebi üzerine, Mahkeme tarafından uygun görülmedikçe, infazdan sorumlu devlete gönderilmesinin öncesinde yapılan bir fiil için davaya ya da cezaya ya da üçüncü bir devlete iadeye, maruz kalmaz.

2. Mahkeme, mahkumun görüşlerini dinledikten sonra konu hakkında karar verir.

3. Eğer mahkum, Mahkeme tarafından kendisine verilen cezanın tamamını çektikten sonra, infazı gerçekleştiren devletin sınırlarında, kendi isteğiyle otuz günden fazla kalırsa ya da o devleti terk ettikten sonra o devlet ülkesine geri dönerse, 1. paragraf uygulanamaz.

Madde 109

Para Cezalarının ve Müsadereye ilişkin Önlemlerin İnfazı

1. Taraf Devletler 7. Bölüm uyarınca, Mahkeme tarafından hükmolunan para cezalarına veya müsadereye iyi niyetli üçüncü şahısların haklarına halel getirmeksizin ve kendi ulusal hukuklarına uygun olarak işlerlik kazandırır.

2. Eğer bir Taraf Devlet, bir müsadere emrine işlerlik kazandıramazsa, üçüncü şahısların haklarına halel getirmeksizin, Mahkeme'nin müsaderesini emrettiği kazanç, mülk ve varlıkların değerinin tazmini için önlemler alır.

3. Bir Taraf Devlet'in, Mahkeme kararını infaz etmesi sonucu elde ettiği mülk ya da taşınmaz satışından doğan kazanç ya da uygun olduğunda diğer mülklerin satışından kaynaklanan kazanç, Mahkeme'ye nakledilir.

Madde 110

Cezanın Azaltılmasına İlişkin Mahkemenin İncelemesi

1. İnfazı gerçekleştiren devlet, mahkeme tarafından verilen cezanın tamamlanmasından önce şahsı serbest bırakmaz.
2. Cezanın indirilmesine karar verme hakkı münhasıran Mahkeme'ye aittir ve bu kararı şahsı dinledikten sonra verir.
3. Şahıs, hapis cezasının 2/3'sini çektikten veya ömür boyu hapis cezasının 25 yılını yattıktan sonra, Mahkeme cezanın indirilip indirilmeyeceğine karar verir. Söz konusu tarihlerden önce, böyle bir gözden geçirme yapılamaz.
4. Mahkeme, 3. paragrafa göre gözden geçirme yaparken, aşağıdaki unsurların birinin veya çoğunun varlığı halinde cezayı indirebilir:
  - (a) Şahsın soruşturma ve yargılama sırasında Mahkeme ile erken ve devamlı işbirliği isteği;
  - (b) Şahsın Mahkeme'nin başka davalarıyla ilgili olarak, kararların ve talimatların infazında gönüllü olarak yardımcı olması, özellikle mağdurların yararına kullanılabilecek para cezası, müsadere veya tazminat talimatlarına konu varlıkların tespitinde yardımcı olması;
  - (c) Usul ve Delil Kurallarında öngöröldüğü şekilde cezanın indirimini haklı kılmaya yeterli, koşullarda önemli ve açık değişikliklere neden olan diğer unsurlar.
5. Mahkeme 3. paragrafa göre, ilk incelemesinde cezanın indirilmesinin uygun olmadığına karar verirse, ceza indirimi hususunu Usul ve Delil Kurallarında öngörölen kıstaslar dahilinde dönemsel aralıklarla ele alır.

Madde 111

Firar

Mahkum olan bir şahıs, hapisten ve infazın gerçekleştirildiği devletten kaçarsa; bu devlet, Mahkeme'ye danıştıktan sonra, mevcut ikili veya çok taraflı anlaşmalara uygun olarak veya 9. Bölüm uyarınca Mahkeme'nin söz konusu şahsın teslimini istediğini belirterek, bulunduğu yer devletinden söz konusu şahsın teslim edilmesini talep edebilir. Şahıs, cezasını çekmekte olduğu devlete veya Mahkeme tarafından tayin edilecek başka bir devlete teslim edilebilir.

11. BÖLÜM

TARAF DEVLETLER ASAMBLESİ

Madde 112

Taraf Devletler Asamblesi

1. İşbu Statü ile bir Taraf Devletler Asamblesi kurulmuştur. Asamble’de, her bir taraf devletin danışmanlar ve yedeklerinin eşliğinde bir temsilcisi bulunur. Statüyü veya Nihai Senet’i imzalayan diğer devletler Amable’ye gözlemci olabilirler.

2. Asamble:

- (a) Hazırlık Komisyonu'nun tavsiyelerini uygun bulursa inceler ve kabul eder;
- (b) Mahkeme'nin yönetimi ile ilgili olarak Başkanlığa, Savcı'ya ve Yazı İşleri Bürosuna idari görüş sağlar;
- (c) 3. paragrafa göre kurulan büronun faaliyetlerini ve raporlarını inceler ve uygun göreceği adımları atar;
- (d) Mahkeme'nin bütçesini inceler ve karar verir;
- (e) 36. maddeye uygun olarak yargıç sayısının değiştirip değiştirilmeyeceği konusunda karar verir;
- (f) 87. maddenin 5 ve 7. paragraflarına göre işbirliği yapılmaması sorununu inceler;
- (g) Bu Statü ile Usul ve Delil Kurallarına uygun diğer görevleri yerine getirir.

- 3. (a) Kurul'un bir Başkan, 2 Başkan Yardımcısı ve 3 yıllık dönem için Kurul tarafından seçilen 18 üyeden oluşan bir Bürosu vardır;
- (b) Büronun temsili bir yapısı mevcuttur ve eşit coğrafi dağılım ile dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin eşit temsili hususlarını özellikle dikkate alır;
- (c) Büro, yılda en az bir kez olmak üzere gerekli olduğu sıklıkta toplanır. Büro, görevlerinin yerine getirilmesinde Kurul'a yardım eder.

4. Kurul gerektiğinde, etkinliğin ve tasarrufun güçlendirilmesi amacıyla teftiş, Mahkeme'nin soruşturulması ve değerlendirilmesi için bağımsız bir denetim mekanizması dahil olmak üzere, yardımcı birimler kurabilir.

5. Mahkeme başkanı, Savcı ve Yazı İşleri Bürosu başkanı ya da temsilcileri uygun görüldüğü takdirde Kurul ve Büro toplantılarına katılabilir.

6. Kurul, Mahkeme merkezinde veya Birleşmiş Milletler merkezinde yılda bir kez toplanır ve şartlar gerektirirse özel oturumlar düzenler. Bu Statüde aksi belirtilenler hariç, özel oturumlar Büro tarafından resen veya taraf

devletlerin 1/3'ünün talebi üzerine düzenlenir.

7. Her bir taraf devletin tek oyu vardır. Kurul'da ve Büro'da kararların oybirliğiyle alınması için her türlü gayret gösterilir. Oybirliği sağlanamazsa, Statüde aksi belirtilmedikçe:

(a) Taraf devletlerin mutlak çoğunluğu oylama için yeterli sayıyı oluşturuyorsa, temel konular üzerindeki kararların hazır bulunan ve oy kullananların 2/3'si tarafından kabul edilmesi gerekir;

(b) Usule ilişkin kararlar, hazır bulunan ve oy kullananların basit çoğunluğu ile alınır.

8. Bir taraf, iki yıldan fazla süreyle Mahkeme'nin masraflarını karşılamak amacıyla öngörülen katkı paylarını ödemez ise Kurul ve Büro oylamalarına katılamaz. Ancak, Kurul, katkı paylarının ödenmemesinin söz konusu taraf devletin kontrolü dışındaki nedenlerden kaynaklandığı konusunda tatmin olursa, söz konusu taraf devletin oylamaya katılmasına izin verebilir.

9. Kurul, kendi usul kurallarını tespit eder.

10. Kurul'un resmi ve çalışma dilleri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun dilleri ile aynıdır.

12. BÖLÜM

MALİ KONULAR

Madde 113

Mali Mevzuat

Aksi açıkça öngörülmedikçe, Mahkeme'ye ve Büro ile bağlı organlar dahil olmak üzere Taraf Devletler Asamblesi'ne ilişkin bütün mali konular ve toplantılar bu Statü ve Taraf Devletler Asamblesi tarafından kabul edilen Mali Yönetmelik ve Kurallara göre yönetilir.

Madde 114

Masrafların Ödenmesi

Mahkeme'nin ve Büro ile bağlı organlar dahil olmak üzere Taraf Devletler Asamblesi'nin masrafları Mahkeme fonlarından karşılanır.

Madde 115

Mahkeme'nin ve Taraf Devletler Asamblesi'nin Fonları

Mahkeme'nin ve Büro ile bağlı organlar dahil olmak üzere Taraf Devletler Asamblesi'nin masrafları, Taraf Devletler Asamblesi tarafından karar verilen bütçe ile öngörüldüğü şekliyle, aşağıdaki kaynaklardan karşılanır:

- (a) Taraf Devletler tarafından yapılan katkılar;
- (b) Özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin başvurularından kaynaklanan masraflar ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun onayına tabi olarak Birleşmiş Milletler tarafından sağlanan fonlar.

Madde 116

Gönüllü katkılar

Mahkeme, 115. maddeye hâlel getirmeksizin, Taraf Devletler Asamblesi tarafından kabul edilecek kriterlere uygun olarak; hükümetlerden, uluslararası örgütlerden, bireylerden, şirketlerden ve diğer kuruluşlardan ilave fon olarak, gönüllü katkı alabilir ve bunları kullanabilir.

Madde 117

Katkıların paylaşımı

Taraf devletlerin katkıları, Birleşmiş Milletler tarafından kendi olağan bütçesi için uygulanan ve bu katkı paylarına temel oluşturan ilkelere göre ayarlamalara tabi tutulan bir katkı payları dağılım çizelgesi çerçevesinde yapılır.

Madde 118**Yıllık Teftiş**

Yıllık mali beyanları dahil olmak üzere, Mahkeme'nin kayıtları, muhasebe kayıtları ve hesapları bağımsız bir denetim kuruluşunca denetlenir.

13. BÖLÜM

SON HÜKÜMLER

Madde 119

Anlaşmazlıkların çözümü

1. Mahkeme'nin yargısal görevleri konusunda ortaya çıkan her türlü anlaşmazlık

Mahkeme'nin kararı ile çözülür.

2. Bu Statünün uygulanmasına ve yorumlanmasına ilişkin, iki veya daha fazla taraf devlet arasındaki bir anlaşmazlık, görüşmelerin başlamasından itibaren üç ay içinde çözüme kavuşturulmaz ise Taraf Ülkeler Kurulu'na götürülür. Kurul, anlaşmazlığı bizzat kendisi çözmeye çalışabilir veya Uluslararası Adalet

Divanı'na, söz konusu Divanın Statüsüne uygun olarak başvurmak dahil olmak üzere anlaşmazlığı çözme konusunda başka tavsiyelerde bulunabilir.

Madde 120

Cekince

Bu Statüye çekince konulamaz.

Madde 121

Değişiklik yapılması

1. Bu Statünün yürürlüğe girmesinden itibaren 7 yıllık sürenin bitiminde, her taraf devlet Statüde değişiklik önerebilir. Önerilen değişiklik metni, metni derhal bütün taraf devletlere iletecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne sunulur.

2. Bildirimin yapılmasının ardından üç aydan az olmayan bir süre geçtikten sonra, takip eden toplantısında, Taraf Devletler Asamblesi, hazır bulunan ve oy kullananların çoğunluğunun oyu ile önerinin ele alınıp alınmayacağını kararlaştırır. Asamble, öneriyi doğrudan ele alabilir veya konu gerektirirse bir Gözden Geçirme Konferansı toplayabilir.

3. Taraf Devletler Asamblesi veya Gözden Geçirme Konferansı'nda ele alınan bir değişikliğin kabulü için, oybirliği sağlanamazsa ise taraf devletlerin 2/3 çoğunluğunun oyu gerekir.

4. 5. paragrafta öngörülen durum hariç olmak üzere, bir değişiklik, bütün devletlerin 7/8'inin onaylama veya kabul belgelerini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi etmesinden bir yıl sonra, tüm taraf devletler için

yürürlüğe girer.

5. Bu tüzüğün 5-6-7 ve 8. maddelerinde yapılan değişiklikler, onay veya kabul araçlarının bildirilmesinden bir yıl sonra, değişiklikleri kabul etmiş taraf devletler için yürürlüğe girer. Mahkeme, değişikliği kabul etmeyen bir taraf devletin uyrukları tarafından veya ülkesinde meydana gelen bir suç ile ilgili olarak yargı yetkisini kullanamaz.

6. Bir değişiklik, 4. paragrafa uygun olarak, taraf devletlerin 7/8'i tarafından kabul edilirse, değişikliği kabul etmeyen taraf devlet, 127. maddenin 1. paragrafına bağlı olmadan, ancak 127. maddenin 2. paragrafına bağlı olarak, böyle bir değişikliğin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yılı geçmeyen süre zarfında Statüden derhal sonuç doğuracak şekilde çekilebilir.

7. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, herhangi bir Taraf Devletler Asamblesi veya Gözden Geçirme Konferansı'nda kabul edilmiş değişiklikleri tüm taraf devletlere bildirir.

Madde 122

Kurumsal nitelikteki hükümlerde yapılacak değişiklikler

1. Statünün kurumsal nitelikteki, 35.madde, 36. madde, 37. maddenin 8. ve 9. paragrafları, 38. madde, 39. maddenin 1. paragrafı (ilk iki cümle), 2. ve 4. paragrafları, 42. maddenin 4. ve 9. paragrafları, 43. maddenin 2. ve 3. paragrafları ve 44, 46, 47 ve 49. maddeleri ile ilgili değişiklikler 121. maddenin

1. paragrafına bağlı olmaksızın, her bir taraf devlet tarafından, her zaman teklif edilebilir. Değişiklik önerisi ile ilgili metin, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri veya Taraf Devletler Asamblesince tayin edilen bir başka kişi tarafından, taraf devletlere ve Asambleye katılan diğer devletlere bildirilir.

2. Bu madde uyarınca sunulan ve oybirliği sağlanamayan değişiklikler Taraf Devletler Asamblesi veya Gözden Geçirme Konferansında taraf ülkelerin 2/3 çoğunluğu ile kabul edilir. Bu değişiklikler, Asamble veya duruma göre Konferans tarafından kabul edilişinden itibaren 6 ay sonra tüm taraf devletler için yürürlüğe girer.

Madde 123

Statünün gözden geçirilmesi

1. Bu Statünün yürürlüğe girmesinden 7 yıl sonra, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Statüde olabilecek değişiklikleri görüşmek üzere bir Gözden Geçirme Konferansı toplar. Böyle bir gözden geçirme, 5. maddedeki suçları kapsayabilir, ancak bununla sınırlı değildir. Konferans, Taraf Devletler Asamblesine katılanlara aynı şartlar altında açıktır.

2. Bu tarihten sonra herhangi bir zaman, taraf devletlerin çoğunluğu tarafından onaylanması üzerine, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bir taraf devletin talebi veya 1. paragrafta öngörülen amaçlar doğrultusunda Gözden Geçirme Konferansını toplayabilir.

3. 121. maddenin 3'ten 7'ye kadar olan paragraf hükümleri, bir Gözden Geçirme Konferansında ele alınmış Statü değişikliklerinin kabul edilmesinde ve yürürlüğe girmesinde uygulanır.

Madde 124

Geçici Hükümler

12. maddenin 1. paragrafına bakılmaksızın, bir devlet bu Statüye taraf olurken, tüzüğün kendisi bakımından yürürlüğe girmesinden itibaren 7 yıllık bir süre ile bir suçun, kendi uyrukları tarafından veya kendi ülkesinde işlendiği ileri sürüldüğü zaman 8. maddede öngörülen suçlara ilişkin olarak Mahkeme'nin yargı yetkisini

kabul etmediğini ilan edebilir. Bu maddeye göre yapılan bir bildirim, her zaman geri çekilebilir. Bu maddenin hükümleri 123. maddenin 1. paragrafı uyarınca toplanacak

Gözden Geçirme Konferansı'nda gözden geçirilir.

Madde 125

İmza, onay, kabul, tasdik veya taraf olma

1. Bu Statü 17 Temmuz 1998 tarihinde Roma'da Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü merkezinde tüm devletlere imzaya açılacaktır. Bu tarihten sonra

17 Ekim 1998 tarihine kadar İtalya Dışişleri Bakanlığı'nda imzaya açık kalacaktır. Bu tarihten sonra, 31 Aralık 2000 tarihine kadar New York'taki Birleşmiş Milletler merkezinde imzaya açık kalacaktır.

2. Bu Statü, Statüyü imzalayan ülkeler tarafından onaylanmaya, kabule veya tasdik edilmeye tabidir. Onay, kabul veya tasdik belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından muhafaza edilir.

3. Bu Statü tüm devletlerin katılımına açıktır. Katılım belgeleri Birleşmiş Milletler

Genel Sekreteri tarafından muhafaza edilir.

Madde 126

Yürürlüğe girme

1. Bu Statü, altmışıncı onay, kabul, tasdik veya taraf olma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verilmesini takip eden 60 gün sonraki ayın ilk günü yürürlüğe girer.
2. Altmışıncı onay, kabul, tasdik veya taraf olma belgelerinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verilmesinden sonra Statüyü onaylayan, kabul eden, tasdik eden veya taraf olan her ülke için Statü, bu ülkenin onay, kabul, tasdik veya taraf olma belgelerinin verilmesini takip eden 60 gün sonraki ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 127

Çekilme

1. Bir taraf devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine vereceği yazılı bir bildirim ile bu Statüden çekilebilir. Bildirim daha sonraki bir tarihi içermedikçe, geri çekilme, bildirim yapıldığından itibaren 1 yıl sonra geçerlik kazanır.
2. Bir taraf devlet, taraf olduğu sürede bu Statüden kaynaklı yükümlülüklerinden, mali olanlar dahil, geri çekilme nedeniyle kaçınmaz. Geri çekilme, geri çekilen devletin işbirliğini gerektiren ve geri çekilmenin işlerlik kazanmasından önce başlamış olan soruşturma ve yasal işlemler ile ilgili olarak Mahkeme ile işbirliğini ve geri çekilmenin yürürlüğe girmesinden önce Mahkeme tarafından

halen incelenmekte olan herhangi bir konuyu etkilemez.

Madde 128

Orijinal metin

Bu Arapça, Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca orijinal metinleri eşit derecede geçerlidir ve orijinal metinler, tüm devletlere onaylı örneklerini gönderecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından saklanır.

Bu Statü, aşağıdaki imza sahiplerinin TANIKLIĞINDA, hükümetleri tarafından yetkilendirilen yetkili temsilciler tarafından 17 Temmuz 1998 tarihinde, Roma'da İMZALANMIŞTIR.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGD), ulusal ve uluslararası alanda faaliyet göstermek üzere, Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen insan hakları savunucularının katılımı ile 2003 yılında İzmir'de kurulmuştur. Derneğin merkezi 2011 yılında Ankara'ya taşınmıştır.

İnsan haklarının her türlü siyasi ideoloji ve dünya görüşünün üzerinde bir değer olduğunu kabul eden İHGD, hakların iletilmesinin ancak sorunların kaynağına ilişkin gerçek bir kavrayışın geliştirilmesi ve somut çözüm önerilerinin uygun taktik ve stratejiler kullanılarak hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceğine inanmaktadır.

Her türlü şiddeti kategorik olarak reddeden İHGD, hak ihlallerinin temel failinin devletler olduğunun bilincinde olmakla birlikte, silahlı muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine de eşit derecede karşı durmaktadır. Failini ya da mağdurunu dikkate almaksızın tüm hak ihlallerini hedef alan İHGD, bağımsız ve tarafsız duruşuyla kamu vicdanını hak ihlallerine duyarlı kılacak, toplumun örnek alabileceği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Derneğin Çalışma Alanları ve Yöntemleri

İHGD tüm insan hakları kategorilerini kendi çalışma alanı içinde görmekle birlikte, dönemsel olarak belli haklar ve ihlaller üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İHGD, işkence, ifade hürriyeti v.d gibi Türkiye'nin kadim insan hakları sorunlarının yanı sıra azınlık hakları, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi Türkiye için nispeten yeni konuları da çalışma alanı içinde görmektedir.

Sorunları evrensel insan hakları değerleri açısından ele alıp kendi çözüm önerilerini içeren tematik raporlar hazırlayan İHGD, raporlarını Türkiye'nin tarafı bulunduğu uluslararası yapılara sunmanın yanı sıra, Türkiye hükümetleri nezdinde de lobi faaliyeti yürütmektedir.

Türkiye'de mevcut insan hakları örgütleriyle yakın bir dayanışma içinde olan İHGD, gerek kendisinin kurduğu ve gerekse kurulmuş bulunan koalisyonlara katılmak suretiyle insan hakları aktivizminin güçlenmesi için diğer örgütlerle deneyim ve görüş alış verişini içindedir.

İHGD ürettiği taktik ve stratejileri gerek Türkiye'de gerekse başka ülkelerde faaliyet gösteren örgütlerle paylaşarak tecrübelerin ortaklaşmasını sağlamak için çaba harcamaktadır. İHGD hazırladığı eğitim programlarıyla, insan hakları alanındaki yeni gelişmeleri Türkiye'de ve diğer ülkelerdeki insan hakları savunucularının bilgi ve değerlendirmesine sunmak için çalışmaktadır.

İnsan Hakları Gündemi Derneği

ANKARA

Güniz Sok. 38/8 06700
Kavaklıdere-Ankara/TÜRKİYE
Tel: 0312 468 06 10-11
Faks: 0312 468 06 13
E-mail: posta@rihtsagenda.org
www.rihtsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Cad. No:39
Kat:5/502 Galeri Mazhar İş
Merkezi Alsancak-İzmir/TÜRKİYE
Tel: 0232 464 20 26
Faks: 0232 464 20 26

DIYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza,
Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE
Tel:0412 228 79 42
Faks: 0412 228 79 36

Yönetim Kurulu

Başkan

Orhan Kemal CENGİZ

Genel Sekreter

Günal KURŞUN

Sayman

Gülçin AKTUŖÇ

Üyeler

Mehmet Nur TERZİ

Şehnaz LAYIKEL

Yedek Üyeler

Özgün Emre SORKUN

Ayça ULUSELLER

Bülent Ecevit NADAS

Salih EFE

Veli ACU

Denetleme Kurulu Asıl

Mehmet Arif KOÇER

Osman YURT

Zahide Beydağ TIRAŞ ÖNERİ

Denetleme Kurulu Yedek

Utku KILINÇ

Cengiz KARATAŞ

Pınıl ERÇOBAN

Mali-İdari İşler Koordinatörü

Veli ACU

Aktif Üyeler

Ali Emrah BOZBAYINDIR

Bekir Berat ÖZİPEK

Ebru ENGİNDENİZ

Hakan ATAMAN

Kory SORRELL

Orcun ULUSOY

Özlem YILMAZ

Selvet ÇETİN

Tahir ELÇİ

Tuncer FIRAT

Ville FORSMAN

Yakup Levent KORKUT

Yılmaz ENSAROĞLU